

ΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

1

Β:

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

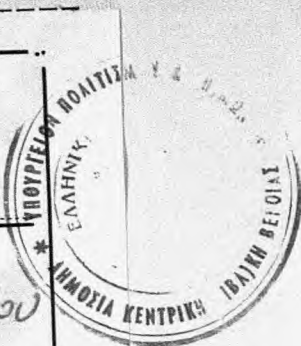
200 ΒΕΡΟΙΑΣ

Αριθ. εισ. 801

Δωρεά: Υπουργείου

Χατζημάρκου

Πολιτισμού και Επιστημών

GAVER - 00246

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΙΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΙΣ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΩΤΕΡΟΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΙΣ ΜΑΘΗΤΕΥΟΥΣΗΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

ΥΠΟ

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΚΩΝΣΤ. ΒΑΦΕΙΔΟΥ

Ἡ μόνη εἰς ἅπαντα τὰ Ἑλλ. Χριστιανικά Σχολεῖα εἰσηγμένη.

Ἐγκρίσει τῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς

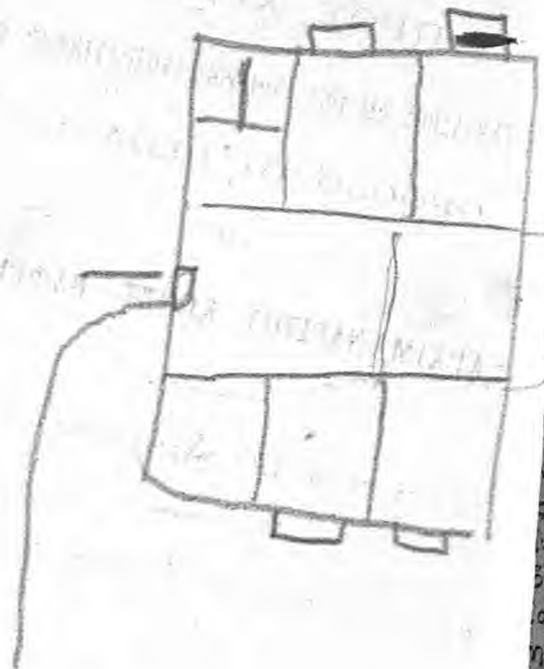
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ «Ο ΕΡΜΗΣ»

Δημόσια Κ1 889. Βιβλιοθήκη Βέροιας

Αρ. Επ. 801

Τοῖς ἀναγνώσταις.

το διετίας ἤδη ἀναλαβών, Ἐκκλησιαστικῇ προνοίᾳ, τὰ
οντα Πατριαρχικοῦ τῶν ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ Κων)πό-
ῆμετέρων Σχολῶν ἐπόπτου μετὰ βαθυτάτης παρατηρή-
ψεως, ὅτι μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων ἐλλείψεων,
ἐν αὐταῖς ὑπάρχουσι καὶ πολλαχῶς τὴν ὀρθὴν καὶ κανο-
τῆς ἡμετέρας ὁμογενοῦς νεολαίας μὀρφωσιν παρακωλύ-
σπουδαίαν κατέχει θέσιν ἡ περὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν
κευτικῶν μαθημάτων παρατηρουμένη, ἣτις προέρχεται,
ο μὲν ἐκ τῆς μὴ προσηκούσης ἐκτιμῆσεως τῆς μεγάλης
ὄν σπουδαιότητος καὶ τῆς μικρᾶς κατὰ συνέπειαν προσο-
καὶ σημασίας τῆς εἰς ταῦτα παρεχομένης, τοῦτο δὲ ἐκ τῆς
εἴψεως καλῶς καὶ καταλλήλως συντεταγμένων ἐγχειρι-
ν. Περιττὸν νομίζω νὰ ἐκταθῶ ἐνταῦθα διὰ μακρῶν ἀνα-
σσω τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα ἐπὶ τῆς νεολαίας ὀλέθρια ἀπο-
έσματα τὰ ἐκ τῆς τοιαύτης μικρᾶς προσοχῆς καὶ σημασίας,
ε περὶ τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα παρεχομένης καὶ τῆς ἐλ-
ψεως καταλλήλων ἐγχειριδίων, διότι οὐδεὶς ὁ ἀγνοῶν ὅτι
ὅλη ἐκπαίδευσις ἀποτυγχάνει τοῦ σκοποῦ καὶ μάλιστα ὀλε-
α πολλάκις καθίσταται ὅταν χωλαίνῃ καὶ παραμελῇται ἡ
θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ μὀρφωσις, ἣτις εἶναι ὁ κύριος σκοπὸς
ὁ προόρισμός τῶν σχολείων, σκοποῦντων οὐχὶ ἀπλῶς τὸν
λουτισμὸν τοῦ νοῦ καὶ τὴν ἀνάπτυξιν μόνον τῆς διανοίας
ὄν μαθητῶν, ἀλλὰ κυρίως καὶ πρὸ πάντων τὴν διάπλασιν
τῆς καρδίας καὶ τὴν ἠθικοποίησιν αὐτῆς, δι' ὧν καὶ μόνον δύ-
νυνται οὗτοι νὰ καταστῶσιν εὐσεβεῖς καὶ ἐνάρετοι χριστιανοί,
ρηστὰ καὶ τίμια τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινωνίας μέλη.
ἡν σπουδαίαν ταύτην παρ' ἡμῖν ἔλλειψιν προθυμηθεὶς ὅπως
ὅ ἐπ' ἐμοὶ ἀναπληρώσω καὶ δώσω ζωὴν τίνα εἰς τὴν θρησ-
κευτικὴν καὶ ἠθικὴν τῆς ὁμογενοῦς νεολαίας μὀρφωσιν ἀπεφά-
ρισα ἵνα ἀναλάβω τὴν σύνταξιν Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς
Κατηχήσεως. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διάφορος τῶν ἐν τοῖς διαφόροις ἡ-
μῶν Σχολείοις μαθητευόντων κατάστασις καὶ ἀνάπτυξις διά-
φορον καὶ ἀνάλογον πρὸς ταύτην ἀπήτει καὶ ἐγχειρίδιον, διὰ
τοῦτο καὶ τρία τοιαῦτα συνέταξα, ἐξ ὧν τὸ μὲν α'. Στοιχειω-

δεστάτην Ὁρθόδοξον Χριστιανικὴν Κατήχησιν ἐπιγράψαι
 προώρισα διὰ τοὺς ἐν τοῖς δημοτικαῖς σχολαῖς σπουδάζοντα
 παῖδας τὸ β'. Στοιχειώδη Ὁρθ. Χριστ. Κατήχησιν διὰ τοὺς
 ἐν τοῖς Ἀστικοῖς λεγόμενοις σχολαῖς, καὶ τοῖς Σχολαρχαῖς
 τὸ δὲ παρὸν γ'. Ὁρθόδοξον Χριστιανικὴν Κατήχησιν διὰ τοὺς
 ἐν τοῖς Γυμνασίοις καὶ τοῖς ἀνωτέροις ἡμῶν ἐκπαιδευτηρίοις
 σπουδάζοντας. Ἐκαστον τῶν ἐγχειριδίων τούτων προσεπάθησα
 νὰ καταρτίσω ὅσον οἶόν τε κατάλληλον πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ
 προορισμὸν αὐτοῦ, ἀποφεύγων μὲν πᾶν ὅ,τι μὴ ἔχον ἄμεσον
 πρὸς τὸ κύριον ἀντικείμενον σχέσιν, ἢ μὴ ὄν ἀνάλογον πρὸς
 τὸν σκοπὸν, ἡδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ σύγχυσιν εἰς τὴν διάνοιαν
 τοῦ μαθητοῦ, ἐκθέτων δὲ σαφῶς καὶ διὰ γλώσσης καταλλήλου
 καὶ εὐλήπτου ἐκάστη ἡλικία, ἐν ἐσωτερικῇ συναφείᾳ καὶ εἰς
 μῶ πᾶν τὸ οὐσιῶδες καὶ ἀναγκαῖον. Συμπληρώσας τῇ τοῦ Θεοῦ
 βοηθείᾳ τὰ τρία ταῦτα ἐγχειρίδια, παρουσίασα αὐτὰ εἰς τὴν
 εὐμενῇ κρίσιν τῆς σεβαστῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐπι-
 τροπῆς, λαβὼν δὲ τὴν ἐπιδοκιμασίαν καὶ ἔγκρισιν αὐτῆς πα-
 ραδίδωμι ταῦτα τῇ ὁμογενεῖ νεολαία εὐελπιστῶν ὅτι οὐκ ἄλυ-
 σιτελεῖς πρὸς τὴν ἡθικὴν καὶ θρησκευτικὴν αὐτῆς μόρφωσιν
 παρέχω αὐτῇ μέσον.

Ἐν Κων]πόλει τῇ 20 Ἰουλίου 1883.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΑΦΕΙΔΗΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τί λέγεται ὀρθόδοξος χριστιανική Κατήχησις ;

Ὁ ὀρθόδοξος χριστιανική Κατήχησις εἶναι καὶ λέγεται ἡ θρη-
 ευτική ἐκείνη διδασκαλία, δι' ἧς ἡ μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία
 ἡμῶν ἔχει νὰ διδάξῃ ἡμᾶς τί πρέπει νὰ πιστεύωμεν καὶ τί
 εἴπει νὰ πράττωμεν, ὅπως καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ καταστῶ-
 ν ὅσον οἷόν τε εὐτυχεῖς καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ κληρονομήσω-
 ν ζωὴν αἰώνιον καὶ μακαρίαν.

Πόθεν ἡ θρησκευτική αὕτη διδασκαλία ἔλαβε τὸ ὄνομα τῆς κατη-
 χεως ;

Ἡ θρησκευτική αὕτη διδασκαλία ὠνομάσθη Κατήχησις
 ὡς τοῦ κατηγεῖν σημαῖνον ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ (Λουκ.
 4. Πράξ. 18, 25) τὴν διὰ ζώσης φωνῆς γιγνομένην δι-
 δασκαλίαν. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ Διδασκαλία τῆς χριστιανικῆς πί-
 στως, ἥτις κατὰ τοὺς πρώτους τῆς Ἐκκλησίας χρόνους πα-
 ῖδετο προφορικῶς, καὶ διὰ ζώσης φωνῆς εἰς τοὺς νεωστὶ
 ἐρχομένους εἰς τὴν πίστιν καὶ ἐπιθυμοῦντας ἀκριβέστερον
 μάθωσι τὰ κατ' αὐτὴν καὶ βαπτισθῶσιν, ὠνομάσθη Κα-
 χησις. Κατήχησις λοιπὸν κατ' ἀρχὰς ἐκαλεῖτο ἡ θρη-
 ευτική διδασκαλία, ἥτις ἐγένετο προφορικῶς καὶ πρὸ τοῦ βα-
 πτασματος εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸν Χρι-
 στισμόν, οἵτινες διὰ τοῦτο, διακρινόμενοι ἀπὸ τῶν ἤδη πι-
 στῶν καὶ βαπτισμένων, ἐλέγοντο Κατηχούμενοι, ὡς
 ἐκόμενοι δηλονότι τὰς ἀληθείας τῆς χριστιανικῆς θρησκεί-
 ᾱς. Ἀκολούθως δὲ ἀφοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατὰ παράδοσιν Ἀ-

ποστολικήν ἐπεκράτησε τὸ βάπτισμα τῶν νηπίων, καὶ τὰ βαπτισμένα παιδία προϊόντος τοῦ χρόνου εἶχον ἀνάγκην νὰ ὁδοιποροῦσιν εἰς τὴν πίστιν, εἰς ἣν ἐβαπτίσθησαν, μετέπεσε καὶ ἡ λαοὶ κατὰ τὴν πίστιν, εἰς ἣν ἤδη ἔχει σημασίαν, δηλοῦσα πρὸς τοὺς βαπτισμένους παῖδας γιγνομένην ἐν τοῖς σχολείοις θρησκευτικὴν διδασκαλίαν.

Πῶς ὀρίζεται ἐν γένει ἡ θρησκεία ;

Ἡ θρησκεία γενικῶς δύναται νὰ ὁρισθῇ ὡς αἴσθημα τοῦ ἀνθρώπου τοιοῦτον, ὅπερ ἐπὶ τῆς συνειδήσεως τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ θεμελιούμενον ἐκφράζει τὴν μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου σχέσιν ἢ κοινωνίαν. Ἡ θρησκεία ὡς τοιαύτη εἶναι γενικὸς καθολικὸν ἐν τῇ ἀνθρωπότητι· πᾶς λαὸς ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι καὶ ἔχει τὴν θρησκείαν αὐτοῦ· δύναται αὕτη νὰ ᾔηται διεφθαρμένη, οὐδέποτε ὅμως ἐκλείπει παντελῶς, διότι πανταχοῦ καὶ πάντοτε ὁ ἀνθρώπος ἔχει συνειδήσιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ καὶ φύσει σπεύδει νὰ ἔλθῃ εἰς κοινωνίαν πρὸς αὐτόν. Ἡ καθολικότης αὕτη τῆς θρησκείας δεικνύει, ὅτι αὕτη δὲν εἶναι πλὴν ἐπὶ νόημα τῶν ἀνθρώπων, ὅπερ οὗτοι ἡδύναται νὰ ἔχωσι καὶ νὰ μὴ ἔχωσιν, ἀλλ' ὅτι εἶναι τι φυσικόν, καὶ αὕτη τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου ἐρριζωμένον. Ὅπως λοιπὸν ἡ πρὸς Θεοῦ ἰδέα οὕτω καὶ ἡ πρὸς αὐτόν σχέσις καὶ κοινωνία, ἡ θρησκεία, εἶναι ἔμφυτος εἰς τὸν ἀνθρώπον, ὅστις γνωρίζει τὸν Θεόν, συναισθάνεται ὅτι ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναγνωρίζει αὐτόν ὡς τὸν αἷτιον καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ σπεύδει εἰς τὴν πρὸς αὐτόν κοινωνίαν.

Τί ἀπαιτεῖται πρὸς ἀποτελέσειν τῆς θρησκείας ;

Εἶπομεν ὅτι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐνυπάρχει φύσει τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα, δι' οὗ οὗτος τείνει εἰς τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ σχέσιν ἢ κοινωνίαν, τοῦτο ὅμως τὸ αἶσθημα δὲν ἀποτελεῖ καὶ τὴν θρησκείαν. Πρὸς ἀποτελέσειν αὐτῆς ἀπαιτεῖται ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ γνῶσις ἢ ἡ ἐννοία περὶ τοῦ ὁποῖόν τι ἐστὶ ὕψιστον Ὁν, ὁ Θεός, ἐφ' οὗ τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα θεμελιούται, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ὁρισθῇ καὶ ἐνισχυθῇ ἡ πρὸς τὴν μετὰ αὐτοῦ κοινωνίαν σπουδὴ καὶ τάσις ἡμῶν.

Πῶς δύναται νὰ γείνη ἡ ἀνάπτυξις αὕτη ;

Ἡ ἀνάπτυξις αὕτη δύναται κατὰ δύο τρόπους νὰ γείνη, ἀμείσως διὰ τινος ἀποκαλύψεως αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, φανεροῦντος

τὸν καὶ τὸ θεῖον αὐτοῦ θέλημα εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ τότε ὤρμεν τὴν «ἐξ ἀποκαλύψεως ἢ ἀποκεκαλυμμένην» λεγομένην θρησκείαν, ἢ ἐμμέσως διὰ τῆς ἐφ' ἡμᾶς ἐπενεργείας τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως καὶ τότε ἀποτελεῖται ἡ φυσικὴ λεγομένη θρησκεία.

Διὰ τὴν ὁ ἄνθρωπος πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς θρησκείας αὐτοῦ ἔχει ἀνάγκη ἀποκαλύψεως;

Ὅπως ἡ ἐκ τῆς ἀνοπτύξεως τοῦ ἐν ἡμῖν ἐμφύτου θρησκευτικοῦ αἰσθήματος ἀποτελουμένη θρησκεία ἢ ἀληθὴς καὶ λεία, δεόν ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς ἵνα ᾖ οὐ μόνον πλήρης, ἀλλὰ καὶ κατὰ πάντα σύμφωνος πρὸς τὰς τοῦ Θεοῦ ιδιότητας. ὁ ἄνθρωπος ἡδύνατο βεβαίως ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτοῦ καταστάσει μένων νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τοιαύτην τῆς θρησκείας αὐτοῦ ἀνάπτυξιν ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ νοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως. Ἐπειδὴ ὅμως ὡς ἐκ τῆς ἁμαρτίας πάσχει ἐπισκότησιν ὁ νοῦς καὶ πώρῳσιν τῆς καρδίας, διὰ τοῦτο ἀντὶ νὰ γνωρίσῃ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖός τις ἐστὶν ἀληθῶς καὶ ὅποια τις ἡ πρὸς αὐτὸν ἀληθὴς κοινωνία καὶ σχέσις αὐτοῦ, περιέπεσεν εἰς τοιαύτας ἀπὸ αὐτοῦ ιδέας, αἵτινες συμφωνοῦσι μὲν πρὸς τὰς διαθέσεις ἐπιθυμίας τῆς καρδίας αὐτοῦ, οὐχὶ ὅμως καὶ πρὸς τὴν ὄντως ἀληθῆ περὶ Θεοῦ καὶ τῶν σχέσεων αὐτοῦ πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐννοίαν. Ἐντεῦθεν προῆλθεν ἄφ' ἐνὸς καὶ τῆς θρησκείας διαφθορά, ἄφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀποκαλύψεως.

Ποιὰ τὰ κυριώτερα εἶδη τῆς διαφθορᾶς τῆς θρησκείας;

Ἡ κυριώτερά εἶδη ὑφ' ἧς ἐξεδηλώθη κατὰ καιροὺς ἡ διαφθορά τῆς θρησκείας εἰναι τὰ ἐξ ἧς α). ἡ Ἀπιστία, ἣτις εἶναι ἡ ἀρνησιμὴ τοῦ ἐγωῦ τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος δηλ., ὡς ἐκ τοῦ ἐγωῦ αὐτοῦ θέλων νὰ ἔχῃ ἐλευθερίαν ἐν παντί, προσεπάθησε παντὶ ἐν ᾧ νὰ καταπνίξῃ τὸ ἐν αὐτῷ αἰσθημα τῆς θρησκείας, ὡς αἰσθημα ὅλως ἐπαχθὲς εἰς αὐτόν, καὶ θεωρῶν αὐτὸ ὡς πλάνην φαντασίαν ἢ ἡρνήθη ὅλως τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ (ἀθεΐα). β). ἡ ἑρμησία κατ' αὐτόν (μῖσος κατὰ τοῦ Θεοῦ), ἢ ἔμεινεν ὅλως ἄλογος πρὸς αὐτόν (θρησκευτικὴ ἀδιαφορία). γ). ἡ Πολυθεΐα, δι' ἧς ἐμφαίνεται πᾶσα θρησκεία, ἣτις ἀναφέρει τὴν λατρίαν αὐτῆς εἰς διάφορα ἐν τῇ φύσει ὄντα ἢ εἰς διαφόρους ἐν τῇ φύσει ὄντας θεοὺς.

τητας, Τὰ κυριώτερα τῆς Πολυθείας εἶδη εἶναι ὁ Φετισμὸς, ἡ ἡ τῶν γοήτων θρησκεία ἡ θρησκεία αὐτοκρατεῖ παρὰ τοῖς ἀγρίοις τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Αὐστραλίας, εἶναι δὲ τὸ κατώτερον εἶδος τῆς Πολυθεΐας ἀπονέμον τὴν λατρείαν αὐτοῦ εἰς δένδρα, λίθους καὶ τὰ ὅμοια. Ἡ Στοιχειολατρεία καὶ Ἀστρολατρεία φαίνονται τὰ πρῶτα εἶδη τῆς Κτισματολατρείας ἃ περιέπεσαν ὁ ἄνθρωπος· οἱ ἀστέρες, πρὸ πάντων ὁ ἥλιος ἡ σελήνη, ὡσαύτως δὲ καὶ διάφορα στοιχεῖα τοῦ κόσμου, ἡ γῆ, τὸ πῦρ, τὸ ὕδωρ κτλ. ἦσαν ἐκεῖνα ἐκ τῶν κτισμάτων ὅσα ὡς ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῶν πρὸς τὸν ἄνθρωπον εὐεργεσιμμάτων προσεῖλκυσαν τὴν προσοχὴν καὶ λατρείαν αὐτοῦ. Ζωολατρεία· τὰ ζῶα ἐλατρεύθησαν ἢ ὡς ὠφέλιμα εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἢ ὡς ἀλεξιτήρια, ὡς παρὰ τοῖς Φετιχισταῖς, ἢ ὡς ἰατρικῶν οἰκητήρια κατὰ τοὺς παραδεχομένους τὴν μετεμψύχην. Ἡ Ἀνθρωπολατρεία· ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐλατρεύθησαν ἐκεῖνοι, οἵτινες κατὰ τὴν πρώτην σύστασιν τῶν κοινωνιῶν ἐπέλεσαν εἴτε εἰς τὴν διακόσμησιν τῶν ἡθῶν, εἴτε εἰς τὴν τακτοποίησιν τῆς λατρείας, ἐν γένει ὅσοι ἐφάνησαν ὡφέλιμοι καθ' ὃν χρόνον ὁ ἄνθρωπος εἶχεν ἀνάγκην ὁδηγοῦ γ'·) ὁ Φετισμὸς, ἡ θρησκεία δηλ. ἐκείνη, ἐν ᾗ ὁ Θεὸς ταῦτα μετὰ τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως, καθ' ὅσον οὗτος ἐκλαμβάνει ἢ «ὡς μόνιμόν τι καὶ ἀναλλοίωτον στοιχεῖον, ἐξ οὗ τὸ πᾶν ἀπορρέει, ἢ ὡς δύναμις τις παραγωγὸς καὶ συνεκτικὴ μακροδυσφορώς ἐνεργοῦσα παράγει τὰ διάφορα φαινόμενα. Τοῦ Θεοῦ θεϊσμοῦ διακρίνονται τρία κυρίως εἶδη: «ὁ Βραχμανισμός, ὁ Βουδδισμός, καὶ ὁ Παρισισμός.»

Τί λέγεται θεία Ἀποκάλυψις;

«Θεῖαν ἀποκάλυψιν» λέγοντες ἐννοοῦμεν πᾶν ὅτι ὁ Θεὸς ἀπέειπεν αὐτοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἀγαθότητος κινούμενος· ἐνέρωσεν πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ, πρῶτον μὲν διὰ τῶν ἀγίων ἀποστόλων καὶ λοιπὸν τῆς Παλ. Διαθήκης δικαίων ἀνδρῶν, ἐπὶ οὓς δὲ διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀγίων αὐτοῦ μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων.

Τί ὀνομάζομεν θρησκείαν ἐξ ἀποκαλύψεως καὶ ποταί εἰσιν αὐτῆς;

«Θρησκεία» ἐξ ἀποκαλύψεως ἡ ἀποκεκαλυμμένη (λέγει ὁ Θεός) ἐκείνη, ἣτις ὡς κυρίαν αὐτῆς βᾶσιν ἔχει αἰστορικὴν,» πρὸς

τικὴν δηλ. καὶ ἀληθῆ τοῦ Θεοῦ ἀποκάλυψιν, ἔχει δηλ. τὴν
 ἡν καὶ καταγωγὴν αὐτῆς οὐχὶ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ἐξ ἐπι-
 σεως τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως, ἀλλ' ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ,
 ἐν ᾗ ἐπομένως πᾶσαι αἱ ἀλήθειαι καὶ διδασκαλίαι, αἵτινες
 τελοῦσι τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, εἶναι προῖον οὐχὶ τοῦ ἀν-
 πίνου νοός, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Τοιαῦται καθ' ἡμᾶς ἐξ
 ἀκαλύψεως θρησκείας εἶναι «ὁ Ἰουδαϊσμός,» ἥτοι ἡ θρησκεία
 Παλ. Διαθήκης καὶ ὁ Χριστιανισμός, ἥτοι ἡ θρη-
 σκεία τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ἰσχύει ἡ μεταξὺ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ σχέσις ;

Ποιᾶ ἡ μεταξὺ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ σχέσις εἶναι
 νοτάτη, συνισταμένη εἰς τοῦτο, ὅτι ὁ πρῶτος οὐδὲν ἄλλο
 εἰ ἢ προπαρασκευὴ τοῦ δευτέρου· ὁ γὰρ νόμος, κατὰ τὸν
 σπουδαῖον Παῦλον, «παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν,»
 (λ. 3, 24). Ὅπως δὲ ἐννοήσωμεν τὸν παιδαγωγικὸν τοῦτον
 ἀκτῆρα καὶ τὴν προπαρασκευαστικὴν εἰς Χριστόν σημασίαν
 τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἀρκεῖ νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐν αὐτῷ τὰ
 πάντα δὲν ἦσαν αὐτοτελεῖ καὶ ἀνεξάρτητα, ἀλλὰ βαθμηδὸν
 κατ' ὀλίγον προεβίβαζον εἰς Χριστόν. Ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ
 οὕτως κατὰ πρῶτον ὑφύεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἐπίγνωσιν
 ἑνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἡ ἄρσις τῆς μεταξὺ
 Θεοῦ καὶ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου ἀντιθέσεως δὲν κα-
 τορθοῦται δι' αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τοῦ μέλλοντος Μεσσίας. Ὁ
 νόμος τοῦ Μωϋσέως καὶ αἱ ἐν αὐτῷ νομοθετούμεναι θυσίαι καὶ
 ἄρσεις ὑπεμίνησκον οὐ μόνον τὴν διηνεκῇ ἐπικράτησιν τῆς
 ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ νὰ ἀ-
 λαγῇ αὐτῆς διὰ τῶν μέσων τούτων· οἱ Προφῆται ἦσαν
 ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, οἵτινες ἐστήριζον τὸν ἐκλεκτὸν αὐτοῦ
 εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν, οἵτινες ἠλεγχον τὰς πλάνας
 προέλεγον τὰς δι' αὐτὰς τιμωρίας τοῦ Θεοῦ, δὲν ἠδύναντο
 ; καὶ νὰ κατορθώσωσι τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ καταλλαγὴν τοῦ
 ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ προκατήγγελλον τὴν ἔλευσιν ἐκείνου, δι' οὗ
 ἴσχυον νὰ γείνη ἡ καταλλαγὴ αὕτη καὶ ἀποκατάστασις τῆς
 λαοκρατίας τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾗ βασιλεὺς μὲν αὐτὸς ὁ Κύριος, πολί-
 ται πάντες οἱ διὰ τῆς πίστεως καταλλασσόμενοι μετ' αὐ-
 τοῦ καὶ τὸν βίον αὐτῶν καθοσιοῦντες αὐτῷ.

Ἐν τίνι συνίσταται ἡ ὑπὲρ τὸν Ἰουδαϊσμόν ὑπεροχὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ ;

Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπὲρ τὴν θρησκείαν τῆς Διαθήκης συνίσταται· α.) ἐν τῷ περιεχομένῳ αὐτοῦ· ἐν ᾧ ἡ θρησκεία τῆς Παλ. Διαθήκης ὡς προπαρασκευαστὴς ἦτο ἀτελής, οὐδὲ περιεῖχε πάσας τὰς πρὸς σωτηρίαν ἀνθρώπου ἀναγκαίας διδασκαλίας, ἐν τῷ Χριστιανισμῷ τελεῖα ταύτη τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἀποκαλύπτει, ἐκτίθενται αὐταὶ οὐ μόνον πλήρεις, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν τῇ δυνατῇ σαφηνείᾳ καὶ τελειότητι· β.) «ἐν τῷ σπλάγχνῳ καὶ βαθμῷ τῆς δυνάμεως»· διότι ὁ μὲν νόμος τῆς Παλ. Διαθήκης σκοπὸν εἶχε κατὰ τὸν Ἀπόστολον (Ῥωμ. 3, 20) νουθετεῖν τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἁμαρτίας, δὲν ἡδυνάμην μὴ καὶ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ αὐτῆς, τὸ δὲ Εὐαγγέλιον εἶναι δυνάμεις Θεοῦ παντὶ τῷ πιστεύοντι, ἡτις σώζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀναγεννᾷ, ἁγιάζει καὶ ἐνισχύει αὐτὸν διὰ τὸ χάριτος αὐτοῦ εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν· γ.) «ἐν τῷ ἐσωτερικῷ πνεύματι»· ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπῆρχε πνεῦμα δουλείας, ὁ ἄνθρωπος ἠναγκάζετο εἰς τὸ ἀγαθὸν μᾶλλον ἐκ φόβου μὴ ἐκ ἀγάπης, ἡ δὲ ἐξ ἀγάπης, ἐν ᾧ ἐν τῷ Χριστιανισμῷ κρατεῖ πνεῦμα υἱοθεσίας, διὸ καὶ ὁ τῆς Νέας Διαθήκης ἄνθρωπος, ὡς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐξ ἀγάπης ὀργᾶται πρὸς τὸ ἀγαθόν· «οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας· ἀλλὰ υἱοθεσίας»· λέγει ὁ Ἀπόστολος ἄλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας» (Ῥωμ. 8, 15). Διὰ τοῦτο ἐν ᾧ ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ἦρκει «ἡ ἀπλὴ νομιμότης καὶ συμφωνία δηλ. τῆς ἐξωτερικῆς πράξεως πρὸς τὰς διαταγὰς τοῦ νόμου, ἐν τῷ Χριστιανισμῷ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο ἀλλ' ἐκτελεῖται «τὸ ἀγαθὸν ἐσωτερικὸν φρόνημα,» ἀπαιτεῖται δηλ. εἰς πᾶσαν ἀγαθὴν ἡμῶν πρᾶξιν νὰ προβαίνωμεν ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἐξ ἀληθοῦς εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ ἀποστρέφονται. Ἐντεῦθεν ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἀρκεῖται εἰς μόνον ἀπαγόρευσιν τῆς ἐξωτερικῆς πονηρᾶς πράξεως, ἀλλὰ καὶ τὸν καθαρισμὸν καὶ ἁγιασμὸν αὐτῆς τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου· δ.) «ἐν τῷ προορισμῷ»· διότι ἐν ᾧ ἡ Ἰουδαϊκὴ θρησκεία ἐδωρήθη καὶ ἀπέβλεπεν ἐν μόνον ἔθνος, καὶ τοῦτο δὲν ἐκτελεσθέν, ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι κληρονομία πρὸς τὸν Θεὸν διὰ πάντας τὰς ἐθνεσ, καὶ ἡτις ὡς ἡ τελεία

θεοῦ ἀποκάλυψις θέλει διαμένει ἀναλλοίωτος πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Πόθεν δέκνυται ἡ τελειότης αὕτη καὶ ἀλήθεια τοῦ Χριστιανισμοῦ ;

Ἡ τελειότης καὶ ἀλήθεια τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ γενομένης ἡμῖν ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ, ἥτοι «τῆς Χριστιανικῆς ὁρησκείας,» δέκνυται ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς, ἐκ τῶν δογματικῶν δηλ. καὶ ἠθικῶν ἀληθειῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν οὐσίαν καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, καθ' ὅσον αὐταὶ διὰ τοῦ ὕψους, τῆς τελειότητος καὶ καθαρότητος αὐτῶν μαρτυροῦσι σαφῶς ὅτι, μὴ οὔσαι ἐπινόημα τοῦ ἀνθρωπίνου νοός, ἐπήγασαν ἐξ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τὸ ὕψος τοῦτο καὶ ἡ τελειότης τῶν ἀληθειῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ μάλιστα τῶν ἠθικῶν, εἶναι τοιαῦτον, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ καὶ διῶκται τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐκπλησσομένοι ἀπέναντι αὐτῶν δὲν δύνανται ἢ νὰ ὁμολογήσωσι τὴν ἀλήθειαν καὶ τελειότητα αὐτῶν, ἥτοι νὰ ἀποδώσωσιν εἰς αὐτὰς προσόντα, ἅτινα οὐδαμῶς δύνανται νὰ ἀνῆκωσιν εἰς ἔργα καὶ προϊόντα ἀνθρωπίνης σοφίας. Εἰς ταύτην τὴν περὶ ἀληθείας καὶ τελειότητος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπέδειξεν δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν ἐκ τῶν «προφητειῶν καὶ θαυμάτων ἐξαγομένην» διότι ὅπως τὸ προβλέπειν τὰ μέλλοντα καὶ ἀκριβῶς προλέγειν αὐτὰ καὶ τὸ ἐνεργεῖν θαυμασίως εἶναι ἀνώτερον ἢ κατ' ἀνθρώπον, οὕτω καὶ ἡ ὁρησκεία, ἡ ἀρχὴ καὶ τέλος εἶναι ἡ προφητεία καὶ τὸ θαῦμα δὲν δύναται, ἢ νὰ ᾔηται ἀνώτερα ἢ κατ' ἀνθρώπον, ἐπομένως θεία. Τέλος ἡ ἀλήθεια καὶ τελειότης τοῦ Χριστιανισμοῦ δέκνυται καὶ ἐκ τῆς ταχείας αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον διαδόσεως, ὅλαι αἱ περιστάσεις εἶχον συνομόσει, ὅπως καταστήσωσιν ἀδύνατον τὸν ὀρθισμόν τοῦ Χριστιανισμοῦ αὐτῇ ἢ καταγωγῇ αὐτοῦ ἢ ἐναντία εἰς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, διότι ἐθεωρήθη ὡς αἵρεσις Ἰουδαϊκῇ, αἵρεσις δηλ. ἔθνους μισητοῦ καὶ ἁξίου περιφρονήσεως, ὅποιοι ἐθεωροῦντο οἱ Ἰουδαῖοι παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς. Οἱ διδάσκαλοι καὶ ὁπαδοὶ αὐτοῦ οὐδὲν εἶχον τὸ ἐπαγωγόν, ἀνῆκον τὸ πλεῖστον εἰς τὰς κατωτέρας καὶ ἀμαθεῖς τάξεις ἢ διδασκαλία αὐτοῦν ἦν μέγα κώλυμα, διότι ἁξίου νὰ μεταβάλη τὰ πάντα, καὶ νὰ στηρίξη τὸ κοινωνικὸν οἰκοδόμημα ἐπὶ νέων βάσεων, ἐπὶ τῶν βάσεων οὐχὶ τοῦ «ἐγωϊσμοῦ,» ἀλλὰ τῆς «ἀγάτης» ἡ λατρεία αὐτοῦ ἦτο ὑποπτος ἐπειδὴ δὲ οἱ χριστιανοὶ

εἰδωλα θεῶν δὲν εἶχον, ἐθεωρήθησαν ἄθεοι· ἐν γένει ἡ κοινή γνώμη ἦν προκατειλημμένη κατ' αὐτοῦ, καὶ οἱ μὲν φιλόσοφοι κατεπολέμουν τὸν Χριστιανισμόν διὰ τῶν πνευματικῶν ὅπλων ἡ δὲ ἐξουσία διὰ τῆς πλέον θηριώδους ὑλικῆς δυνάμεως. Καὶ ὁμοῦς ὁ Χριστιανισμὸς ἐθριάμβευσεν.

Ποῖαι αἱ πηγαὶ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας;

Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ὡς θρησκεία ἐξ ἀποκαλύψεως εὐδεμίαν ἄλλην πηγὴν. ἐξ ἧς νὰ ἀντλήσῃ τὴν ἑαυτῆς διδασκαλίαν ἔχει, ἢ αὐτὴν τὴν θείαν ἀποκάλυψιν, ἥτοι τὸν «λόγον τοῦ Θεοῦ» ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ διετηρήθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κατὰ δύο τρόπους, τὸ μὲν διὰ ζώσης φωνῆς, τὸ δὲ διὰ γραφῆς, διὰ τοῦτο ἔχομεν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν ἄγραφον λόγον τοῦ Θεοῦ, «τὴν ἱερὰν Παράδοσιν,» ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν γραπτὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τὴν «ἀγίαν Γραφήν,» ὡς τὰς μόνας πηγὰς τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας.

Ποῖον τὸ ἀξίωμα καὶ τὸ κύρος τῆς ἱερᾶς παραδόσεως;

Τὸ κύρος καὶ ἀξίωμα τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως. «τοῦ ἀρχικοῦ τούτου τρόπου τῆς μεταδόσεως τοῦ θείου λόγου,» εἶναι μέγα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡτίς εἶναι ὁ μόνος αὐτῆς φύλαξ. Τὸ κύρος δὲ τοῦτο τῆς ἱερᾶς παραδόσεως στηρίζεται οὐ μόνον εἰς τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν, οὐ μόνον εἰς τὰς ῥητὰς παραγγελίας τῶν Ἀποστόλων, δι' ὧν διδασκόμεθα νὰ ἀπονέμωμεν εἰς τὴν ἱερὰν Παράδοσιν τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἣν καὶ εἰς τὴν ἀγίαν Γραφήν: «Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθητε εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν» (Β' Θεσσαλ., 2, 15), ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο ὅτι ἐν αὐτῇ δυνάμει νὰ εὐρωμεν πᾶν ὅ,τι ἐκ τῶν θείων Γραφῶν παρελείφθη (Ἰωάν. 21, 35), δι' αὐτῆς νὰ χειραγωγηθῶμεν εἰς τὴν ὁρθὴν κατὰληψιν τῆς ἀγίας Γραφῆς καὶ εἰς τὴν κοινονικὴν τῶν μυστηρίων ἐκτέλεσιν. Βασίλειος ὁ Μέγας περὶ τοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς σημασίας τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως τὸν λόγον ποιοῦμενος λέγει: «τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν Ἀποστόλων παραδόσεως διαδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παρεδεδάμεθα, ἅπερ ἀμφοτέρω τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐσέθειαν.» (Καν. 66. περὶ ἀγ. Πνεύμ. κεφ. 27).

Τί λέγεται ἁγία Γραφή καὶ εἰς πόσα μέρη διαιρεῖται;

Ἁγία Γραφή ὀνομάζονται τὰ βιβλία ἐκεῖνα, ὅσα ἐγράφησαν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἔμπνευσιν καὶ ἐπιστασίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ χειρὸς ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ ἀνδρῶν, ὅποιοι ἦσαν οἱ Προφῆται καὶ Ἀπόστολοι. Τὰ βιβλία ταῦτα διαιροῦνται εἰς δύο τμήματα εἰς τὰ πρὸ τῆς ἐλευσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γραφέντα, καὶ περιλαμβάνοντα τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ καὶ τὰς εἰς αὐτὸν δοθείσας ἐπαγγελίας περὶ τοῦ μέλλοντος Σωτῆρος τῆς ἀνθρωπότητος καὶ εἰς τὰ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Σωτῆρος γραφέντα καὶ περιέχοντα τὴν ἱστορίαν τοῦ βίου τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ τὴν ἔκθεσιν τῶν διδασκαλιῶν αὐτοῦ, δι' ὧν ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ μετάρχη τῆς ὑπ' αὐτοῦ τελεσθείσης σωτηρίας. Τὰ δύο ταῦτα τμήματα φέρουσι τὸ μὲν ἁ. τὸ ὄνομα «Παλαιὰ Διαθήκη», τὸ δὲ δευτέρον «Καينὴ Διαθήκη», καθ' ὅσον χρησιμεύουσιν ὡς ἡ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου συνθήκη τοῦ Θεοῦ, δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ.

Ποία βιβλία ἀποτελοῦσι τὴν Παλαιὰν Διαθήκην;

Τὰ βιβλία τὰ ἀποτελοῦντα τὴν Παλαιὰν Διαθήκην εἰσὶ τὰ ἀκόλουθα ἁ.) ἱστορικά. Γένεσις, Ἔξοδος, Λευϊτικόν, Ἀριθμοί, Δευτερονόμιον, ἅτινα καὶ δι' ἑνὸς ὀνόματος Πεντάτευχος τοῦ Μωϋσέως καλοῦνται. Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, Κριταί, Ῥούθ, Α' καὶ Β'. τῶν βασιλειῶν, Γ'. καὶ Δ'. τῶν βασιλειῶν, Α' καὶ Β'. Παραλειπομένων, Ἑσδρας, Νεεμίας, Ἑσθήρ. β.) διδασκτικά. Ἰώβ, Ψαλτῆριον τοῦ Δαυὶδ, Παροιμίαι Σολομῶντος, Ἐκκλησιαστής τοῦ αὐτοῦ, Ἄσμα Ἀσμάτων τοῦ αὐτοῦ. γ.) προφητικά. οἱ τέσσαρες μεγάλοι προφῆται, «Ἠσαΐας, Ἱερεμίας, Ἰεζεκιήλ, καὶ Δανιήλ», καὶ οἱ δώδεκα μικροὶ λεγόμενοι προφῆται «ἢ τὸ δώδεκαπρόφητον», ἥτοι «Ὡσηέ, Ἀμώς, Μιχαίας, Ἰωήλ, Ἀβδίου, Ἰωνᾶς, Ναούμ, Ἀββακούμ, Σοφονίας, Ἀγγαῖος, Ζαχαρίας» καὶ «Μαλαχίας». Μετὰ τῶν βιβλίων τούτων συνεχοῖδονται συνήθως ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ καὶ ἄλλα τινά, οἷον ὁ Τωβίτ, ἡ Ἰουδείθ, ἡ Σοφία Σολομῶντος, ἡ Σοφία Σειράχ, καὶ τὰ τρία βιβλία τῶν «Μακκαβαίων». Τὰ βιβλία ταῦτα μὴ περιεχόμενα εἰς τὸν ἑβραϊκὸν «κανόνα» ἢ συλλογὴν τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὀνομάζονται Ἀνακρινωσκόμενα, καθ' ὅσον ἡ Ἐκκλησία αὐτὰ καὶ οὐδέποτε ἀπέδωκεν εἰς αὐτὰ τὸ κύρος καὶ τὴν σημασίαν τῶν λοιπῶν κα-

νοικῶν λεγομένων βιβλίων, ἐθεώρησεν ὅμως ἀνέκαθεν καὶ ἀπεδέχθη αὐτὰ ὡς βιβλία εὐσεβῆ δύναμενα νὰ χρησιμεύσωσι εἰς μόρφωσιν τῶν χριστιανικῶν ἡθῶν τῶν τέκνων αὐτῆς.

Ποια τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ;

Τὰ βιβλία, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἡ Καινὴ Διαθήκη, εἶναι τὰ ἑξῆς ἀ.) ἱστορικά· «τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια,» ὀνομασθέντα οὕτω, διότι περιέχουσι τὴν καλὴν καὶ χαρμόσυνον ἀγγελίαν τῆς ἐλευσεως τοῦ προκαταγγελοθέντος Μεσσίου καὶ τῆς δι' αὐτοῦ τελεσθείσης σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· ταῦτα εἰσὶ τὸ τοῦ «Ματθαίου, Μάρκου, Λουκᾶ καὶ Ἰωάννου·» εἰς τὰ ἱστορικά βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀνήκουσι καὶ «αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων» συγγραφεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ β.) διδασκτικὰ· ταῦτα εἶναι αἱ 14 ἐπιστολαὶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἤτοι μία πρὸς Ῥωμαίους, δύο πρὸς Κορινθίους, μία πρὸς Γαλάτας, μία πρὸς Ἑβραίους, μία πρὸς Φιλιππησίους, μία πρὸς Κολασσαεῖς, δύο πρὸς Θεσσαλονικεῖς, δύο πρὸς Τιμόθεον, μία πρὸς Τίτον, μία πρὸς Φιλήμονα καὶ μία πρὸς Ἑβραίους· καὶ αἱ 7 καθολικαὶ ἐπιστολαί, ἤτοι μία τοῦ Ἰακώβου, δύο τοῦ Πέτρου, τρεῖς τοῦ Ἰωάννου καὶ μία τοῦ Ἰούδα· καὶ γ.) «προφητικά·» ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου.

Εἰς πόσα μέρη διαιρεῖται ἡ χριστιανικὴ Κατήχησις ;

Συμφώνως πρὸς τὸν ἐν ἀρχῇ δοθέντα ὀρισμὸν τῆς ἱερᾶς Κατήχησεως, ὡς θρησκευτικῆς διδασκαλίας περὶ τοῦ τί πρέπει νὰ πιστεῦωμεν καὶ τί πρέπει νὰ πράττωμεν, ὅπως ἐπιτύχωμεν τῆς σωτηρίας ἡμῶν καὶ μακαριότητος, ἡ Κατήχησις διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον, τὸ «δογματικὸν ἢ θεωρητικόν,» περιλαμβάνει τὰς ἀληθείας ἐκεῖνας, ἃς ἕκαστος τῶν χριστιανῶν πρέπει νὰ ἀποδέχεται ἀδιστακτικῶς καὶ ὁμολογῇ, τὸ δὲ δεύτερον τὸ «ἠθικὸν ἢ πρακτικόν,» τὰς ἀληθείας ἐκεῖνας πρὸς ἃς πρέπει νὰ ρυθμίζῃ τὸν βίον αὐτοῦ, ἂν θέλῃ πράγματι καὶ οὐχὶ ὀνόματι μόνον νὰ ᾔηται καὶ λέγεται χριστιανός.

ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΝ

Ἐκτὸς τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως ποίαν χειραγωγικὴν ἀρχὴν καὶ βάσιν ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν χριστιανικῶν δογμάτων ὑνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἐν τῇ ἱερᾷ Κατηχήσει;

Εἶπομεν ἤδη ὅτι πρωτίστη καὶ κυρία πηγὴ τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς Κατηχήσεως εἶναι ἡ θεία ἀποκάλυψις, ἥτοι ἡ εἰς ἀποκάλυψις, ἥτοι ἡ ἁγία Γραφή καὶ ἡ ἱερὰ Παράδοσις, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἄμεσως τῶν πηγῶν τούτου χρῆσις εἶναι δυσχερὴς καὶ δύναται ἄνευ χειραγωγοῦ τινος ἀρχῆς καὶ βάσεως νὰ πομπανήσῃ ἡμᾶς, διὰ τοῦτο ἵνα τὸ ὑποδειχθὲν ἔργον τῆς χριστιανικῆς Κατηχήσεως πληρωθῇ ἐπιτυχέστερον καὶ ἐγγαχθῇ καθαρὸς ὁ χαρακτήρ τῆς Ὀρθοδοξίας ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν δογματικῶν ἀληθειῶν, ἀνάγκη ἵνα ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὑποτύπωσιν ὑγιεινόντων λόγων (β'. Τιμ. 1, 13). Τοιαύτην ἀσφαλῆ ἀρχὴν καὶ βάσιν πρὸς χειραγωγίαν ἔχομεν ἰδίως τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως, ὅπερ συνταχθὲν ὑπὸ τῆς Α'. ἐν Νικαίας (325) Οἰκουμενικῆς συνόδου, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁγδόου ἄρθρου συμπληρωθὲν ὑπὸ τῆς Β'. ἐν Κωνσταντινῶν (381), ἔχει ὡς ἑξῆς. α'. Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν. Πατέρα, παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.

β'. Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ

τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

γ'. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

δ'. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.

ε'. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.

ς'. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.

ζ'. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ κροῦς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

η'. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν.

θ'. Εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

ι'. Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν,

ια'. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν

ιβ'. Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν,

Ποῖα τὰ κύρια δόγματα τὰ ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς πίστεως περιεχόμενα.

Τὰ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς πίστεως Συμβόλῳ συνοπτικῶς ἐκτιθέμενα κύρια δόγματα εἰσὶ τὰ ἀκόλουθα.

α'. Περὶ Θεοῦ ἐν γένει καὶ περὶ τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἁγίας Τριάδος. β'. Περὶ Δημιουργίας καὶ Προνοίας. γ'. Περὶ τοῦ Μυστηρίου τῆς θείας Ἀπολυτρώσεως. δ'. Περὶ Ἐκκλησίας. Περὶ Μυστηρίων καὶ ε'. Περὶ Μελλούσης ζωῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ Θεοῦ ἐν γένει καὶ περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Ποῖα ἡ περὶ Θεοῦ ἐν γένει διδασκαλία τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως.
'Ἡ περὶ Θεοῦ ἐν γένει διδασκαλία τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως.

στεως εἶναι ὅτι ὑπάρχει εἰς καὶ μόνος ἀληθινὸς Θεὸς εἰς ὃν ὀρεῖλομεν νὰ πιστεῦωμεν.

Πόθεν δείκνυται ἡ ὑπαρξίς τοῦ Θεοῦ;

Ἡ ἀλήθεια τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ μαρτυρεῖται οὐ μόνον ὑπὸ τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἣτις δι' αὐτῶν τῶν πρώτων αὐτῆς λέξεων κηρύττει τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ λέγουσα: «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν» (Γεν. 1, 1), καὶ ἣτις τοσοῦτον οἰκείαν καὶ ἔμφυτον τῷ ἀνθρώπῳ θεωρεῖ αὐτὴν, ὥστε μόνος ὁ ἄφρων, καὶ οὗτος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, νὰ ἀρνηται αὐτήν, «εἶπεν ἄφροιν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ οὐκ ἔστι Θεός» (ψαλμ. 13, 1), ἀλλὰ καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων λόγων λαμβανομένων ἐκ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς περικυκλούτης αὐτὸν ἐξωτερικῆς φύσεως.

Πῶς ἐκ τοῦ ἀνθρώπου δείκνυται ἡ ὑπαρξίς τοῦ Θεοῦ;

Ἡ ὑπαρξίς τοῦ Θεοῦ δύναται νὰ δειχθῇ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἐξετάζοντες αὐτὸν βλέπομεν ὅτι ἡ ἐννοία τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, ὡς ὄντος τελειοτάτου καὶ ἀπείρου, εἶναι ἔμφυτος εἰς τὴν συνειδήσιν αὐτοῦ. Ἡ ἐννοία αὕτη ἡ τόσον θετικὴ καὶ θεβιαία ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δὲν εἶναι προτὸν τοῦ ἡμετέρου νοός, διότι προηγείται πάσης διανοητικῆς ἡμῶν ἐνεργείας, διότι ἀνήκει εἰς πάντα τὰ ἔθνη, εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἐν οἰαδήποτε πνευματικῇ καταστάσει καὶ ἂν εὐρίσκωνται· ἡ ἰδέα αὕτη εἶναι τόσον ὑψηλὴ καὶ τελεία ὥστε δὲν ἡδύνατο νὰ μᾶς δώσῃ καὶ αὐτὴν ἡ ἐξωτερικὴ φύσις, διότι ἐν αὐτῇ τὰ πάντα εἰσὶ πεπερασμένα κατὰ τὴν ὑπαρξίν καὶ τὰς λοιπὰς τελειότητας. Εὐότερον δείκνυται ἡ ὑπαρξίς τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ θικοῦ νόμου, τοῦ διὰ τῆς οὐδέποτε σιγῶσης φωνῆς τῆς συνειδήσεως ἐκδηλουμένου· ἡ φωνὴ αὕτη ἐμπνέει ἡμῖν τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀποτρέπει ἀπὸ τοῦ κακοῦ, ἐπευφημεῖ ἢ κατακρίνει τὰ διαήματα ἡμῶν. Αὕτη ἡ ἐν ἡμῖν ἀκούσιος τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ θικοῦ ἐπίγνωσις, ἡ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀγαθοῦ ἐπομένῃ εἰρή καὶ ἀνάπαυσις, ἡ μετὰ τὴν πρᾶξιν δὲ τοῦ κακοῦ αἰδῶς ἢ μεταμέλεια, ἢ κατὰστασις τοῦ παραβάτου, ὅστις ἐν ἑαυτῷ καὶ τὴν πηγὴν τῆς τιμωρίας αὐτοῦ, ταῦτα πάντα οὐδὲν ἄλλο δεικνύουσιν εἰμὴ ὅτι ὑπάρχει Ὁ ν τ ι ἁ γ ι ῶ τ α τ ο ν, ὁ Θεός, τὸ ὄνομα ἀναγγέλλει ἡμῖν ὁ ἐν ἡμῖν ἠθικὸς νόμος, ἥτοι ἡ εἰδήσις, διὸ καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος ὀνομάζει αὐτὴν «φυτικὴν παραίνεσιν ἄγουσαν εἰς θεογνωσίαν». Τὴν ἀλήθειαν τῆς

ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ διδασκόμεθα τρίτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις μὴ ἀρκοῦμενος ἐν οὐδενὶ τῶν προσκαιρῶν ἀγαθῶν, ἐν μόνῳ τῷ Θεῷ, «τῷ ὑφίστῳ καὶ ἀπείρῳ ἀγαθῷ, ζητεῖ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ μακαριότητα αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς ἐμφύτου αὐτῷ ἰδέας ἄκρο τινὸς δικαιοσύνης, ἣν οὐδαμῶς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εὕρισκε· καὶ ἥτις ἀφεύκτως θὰ ἀμείψῃ μὲν τὸ ἀγαθόν, θὰ τιμωρήσῃ δὲ τὸ κακόν. Ἀλλὰ τέλος καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου δύναται νὰ δειχθῇ ἡ τοῦ Θεοῦ ὑπαρξίς, καθ' ὅσον αὕτη τρανῶς μαρτυρεῖ ὅτι οἱ ἄνθρωποι πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἐν οἰωδῇποτε βαθμῷ ἀναπτύξεως καὶ ἂν εὕρισκοντο, εἶχον πάντοτε θρησκείαν τινὰ καὶ ὠμολόγουν καὶ ἐπίστευον εἰς Θεὸν καίτοι πολὺ διέφερον κατὰ τὰς περὶ αὐτοῦ ἐννοίας αὐτῶν. Τοῦτο δὲ τὸ καθολικὸν τῆς πίστεως εἰς τὴν ὑπαρξιν Θεοῦ οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ ὅτι ἡ ἐννοία αὕτη εἶναι σὺ μ φ υ τ ο ς καὶ ἀχώριστος ἀπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπομένως ἀληθής.

Πῶς δεικνύται ἡ ὑπαρξίς τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ περὶ ἡμᾶς κόσμου;

Τὴν ἀλήθειαν τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπάρξεως δυνάμεθα νὰ διδάξωμεν ἐκ τῆς ἐξετάσεως τοῦ περὶ ἡμᾶς κόσμου, διότι παρατηροῦμεν ὅτι πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ εἰσὶ τυχαῖα, μετὰ βλάβην καὶ παρέρχόμενα, ἄρα καὶ ὁ κόσμος σύμπτει εἶναι τυχαῖος καὶ ἐπομένως δὲν ὑφίσταται «ἀπ' αἰῶνος, ἀλλ' ἀναγκαίως ἔχει τὴν ἑαυτοῦ ἀρχήν.» ἐπειδὴ δὲ μεθ' ὅλον τὸν τρεπτόν καὶ ἀλλοιωτὸν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ βλέπομεν ἐν αὐτῷ θαυμασίαν ἐν πᾶσι τάξιν καὶ καλλολογήν, ἐπειδὴ εἰς πάντας ἀπὸ τῶν μεγίστων μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἐλαχίστων ἐδόθη τὴ «οἰκία καὶ σοφωτάτη κατασκευή,» ὠρισμένος σκοπός, οὗτος ὥστε ἐκ πάντων νὰ ἀποτελῇται ἄριστον καὶ «σκοπιμώτατον ὅλον,» βεβαίως συμπεραίνομεν ὅτι πρὸς ἐρμηνείαν τῆς σοφῆς ταύτης τάξεως καὶ θαυμασίας ἀρμονίας καὶ σκοπιμότητος δὲν ἀρκεῖ «ἡ ἐκ τῆς τυφλῆς τύχης» παραγωγή τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ἀποδεχθῶμεν ὅτι τὸ «Ὅν τὸ ποιῆσαν καὶ κτίσαντες τὸν κόσμον εἶναι τελειότατον, εἶναι ὁ Θεός.» Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔλεγεν ὅτι «τὰ ἀόρατα αὐτοῦ» (τοῦ Θεοῦ) «ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθαροῦνται, ἢ τε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεϊότης» (Ῥωμ. I, 20).

Τί ἐστὶ Θεὸς καὶ ποῖαι αἱ τούτου ιδιότητες;

Ὁ Θεὸς εἶναι τὸ «ὑψίστον καὶ πανυπερτέλειον πνευματικὸν ὄν», ὅπερ ἐξ ἀπείρου ἀγαθότητος ὀρμώμενον ἐδημιούργησε σύμπαντα τὸν ὁρατὸν κόσμον καὶ τὸν ἀόρατον καὶ ὅπερ παναγάθως προνοεῖ περὶ αὐτοῦ, ἰδίᾳ δὲ περὶ τοῦ ἀνθρώπου. Λέγοντες τὸν Θεὸν πνευματικὸν ὄν, διὰ τούτου οὐ μόνον θέλομεν νὰ σηµάνωµεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀμέτοχος πάσης ὕλης, ἀλλὰ καὶ ὅτι εἶναι ὄν «προσωπικόν», ἔχει δηλ. «αὐτοσυνειδησίαν, νοῦν τέλειον καὶ θέλησιν ἐλευθέραν.» Αἱ δὲ ιδιότητες, ἃς ἡ ἁγία Γραφὴ ἀποδίδει εἰς τὸν Θεὸν καὶ αἵτινες τὴν τελειότητα τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ φύσεως χαρακτηρίζουσι καὶ ἐξηγοῦσιν, ἀναφέρονται ἢ εἰς τὴν οὐσίαν ἐν γένει καὶ ὑπαρξιν αὐτοῦ, ἢ εἰς τὴν γνῶσιν αὐτοῦ, ἢ εἰς τὴν θέλησιν αὐτοῦ.

Ποῖαι αἱ εἰς τὴν οὐσίαν ἐν γένει καὶ ὑπαρξιν τοῦ Θεοῦ ἀναφερόμεναι ιδιότητες;

Αἱ ιδιότητες αὗται τοῦ Θεοῦ εἶναι αἱ ἐξῆς, α.) ἡ ἀπλότης καὶ ἀσύµπαρξία» κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὀφείλοµεν νὰ νοῶµεν τὸν Θεὸν οὐ μόνον ὡς οὐσίαν πάσης συνθέσεως ὕλικῆς ἀνωτέραν, ἀλλὰ καὶ ἄφ' ἑαυτῆς ὑπάρχουσαν, ἐνῷ πάντα τὰ λοιπὰ ὄντα εἰς αὐτὸν ὀφείλουσι τὴν ὑπαρξιν αὐτῶν καὶ ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς θελήσεως αὐτοῦ. β.) ἡ «πανταχοῦ παρουσία» αὕτη συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ Θεὸς πληροῖ τὰ πάντα, εἶναι πανταχοῦ χωρὶς νὰ ἀποκλείηται ἢ νὰ περιορίζηται ὑπὸ τινος, οὕτως ὥστε πάντοτε εὐρισκόμεθα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τὴν ἁμείνον ἐποπτείαν καὶ ἐξουσίαν αὐτοῦ. «Ποῦ πορευθῶ, λέγει ὁ Γαλμωδὸς, ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου οὐ φύγω; ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκεῖ εἶ; ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ᾅδην, πάρει; ἐὰν ἀναλάβω τὰς πτέρυγάς μου κατ' ὄρεον καὶ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης, καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χεὶρ σου ὁδηγήσει με, καὶ καθέξει με ἡ δεξιὰ σου». (αὐτ. 138, 7—10). γ.) ἡ «αἰωνιότης καὶ ἀίδιότης.» Λέγοντες δὲ τὸν Θεὸν αἰώνιον καὶ αἰδιονοοῦμεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀπέραντος πᾶντος χρόνου καὶ τῶν τούτου ιδιοτήτων, ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ οὐτε ἀρχή, οὐτε τέλος ὑπάρχει, ὅτι δηλ. δὲν ὑπῆρξε ποτὲ ἄνθρωπος καθ' ὃν δὲν ἦτο, οὐδὲ θὰ ὑπάρξῃ ποτὲ χρόνος καθ' ὃν θὰ ἦναι «προτοῦ ὄρη γεννηθῆναι», λέγει ὁ προφητὴν Ἰσαΐας, καὶ «πλασθῆναι τὴν γῆν καὶ τὴν οἰκουμένην καὶ ἀπὸ

τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ» (ψαλ. 89. 2—3). δὲ
 «ἄτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον» ὁ Θεὸς δηλ. εἶναι ἄμοιρος τ
 σης μεταβολῆς καὶ ἀλλοιωσέως, διαμένει δὲ πάντοτε ὁ
 τὸς κατὰ τε τὴν οὐσίαν, τὰς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας αὐ
 «Κατ' ἀρχᾶς σὺ, Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας καὶ ἔργα
 χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί. Αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμέ
 καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται καὶ ὡσεὶ περιβόλ
 ἐλίξεις αὐτοὺς καὶ ἀλλαγῇτονται. Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ καὶ τὰ
 σου οὐκ ἐκλείψουσιν» (ψαλμ. 101, 26—27) ὁ δὲ ἀπόστο
 Ἰάκωβος λέγει ὅτι «παρὰ τῷ πατρὶ τῶν φώτων οὐκ ἔνι παρ
 λαγῇ ἢ τροπῇ ἀποσκίασμα.» (Ἰακώβ. 1, 17).

Ποῖαι αἱ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ ἀναφερόμεναι ἰδιότητες;

Αἱ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ ἀναφερόμεναι ἰδιότητες εἶναι
 ἡ παντογνωσία, ὅτι δηλ. ὁ Θεὸς γινώσκει ἐντελέστα
 τὰ πάντα καὶ οὐδὲν λανθάνει αὐτόν· ἡ ἰδιότης αὕτη τοῦ Θε
 διδάσκει ἡμᾶς οὐδέποτε μὲν νὰ ἀπελπιζώμεθα διὰ τὰς
 λαιπωρίας καὶ δυστυχίας ἡμῶν, διότι ὁ πάντα γινώσκων Θε
 δὲν θέλει ἐγκαταλείψει ἡμᾶς, νὰ ἀποφεύγωμεν δὲ τὴν πρ
 τῆς ἁμαρτίας, διότι τοὺς μὲν ἀνθρώπους δυνάμεθα τυχόν
 ἐξαπατήσωμεν, οὐδέποτε ὁμως τὸν Θεὸν τὸν γινώσκοντα
 πάντα καὶ αὐτοὺς τοὺς κρυφίους διαλογισμοὺς ἡμῶν· ὁ
 πανσοφία συνίσταται δὲ ἡ ἰδιότης αὕτη ἐν τούτῳ, ὅτι
 Θεὸς οὐ μόνον γινώσκει ἐντελῶς τὰ πάντα, ἀλλὰ καὶ
 πάντα ποιεῖ ἐν συνέσει, ἐκλέγων πάντοτε τὰ ἀρίστα πρὸς
 σκοπὸν μέσα. Σαφειστάτη τῆς ἰδιότητος ταύτης τοῦ Θεοῦ
 τυρία δύναται νὰ χρησιμεύσῃ οὐ μόνον ὁ περὶ ἡμᾶς λόγος
 «ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίη
 (ψαλμ. 103, 24)· ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότη
 καὶ ἰδίως τῆς σωτηρίας αὐτῆς: «ὡ βάθος πλούτου καὶ σφ
 καὶ γνώσεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ
 ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ.» (Ῥωμ. 11, 33).

Ποῖαι αἱ εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ ἀναφερόμεναι ἰδιότητες;

Αἱ εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ ἀναφερόμεναι ἰδιότητες εἶναι
 α) ἡ ἀγιότης, ἡ ἀγάπη δηλ. τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἀποστρεφ
 κακοῦ· ὥστε ὅταν λέγωμεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἅγιος, νοοῦ
 τι ὁ Θεὸς ἐστὶν οὐ μόνον ἀμέτοχος παντὸς κακοῦ, ἀλλὰ καὶ
 μισεῖ μὲν καὶ ἀποστρέφεται τὸ κακόν, ἔχει δὲ ὡς ἰδίον καλόν.

μόνον τὸ ἀγαθόν, διὸ καὶ ἐντέλλεται ἡμῖν ὅπως μιμούμενοι αὐτὸν καταστῶμεν καὶ ἡμεῖς ἅγιοι· «ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιος ὁ Θεὸς ὑμῶν» (Λευιτ. 19, 2) β'. ἡ ἀγαθότης οὐδεὶς γὰρ ἀγνός,» λέγει ὁ Κύριος, «εἰμὴ εἰς ὁ Θεός». (Ματθ. 19, 17). Ὡς οὖν ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγαθότης ἦτοι ἡ εὐμένεια καὶ ἀγάπη ἀπεκρίνεται πρὸς πάντα μὲν τὰ δημιουργήματα αὐτοῦ, ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, δι' ὃν καὶ τὸν «υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔθηκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόλυται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον». (Ἰωάν. 3, 16) γ'. ἡ «παντοδυναμία» αὕτη ἀνίσταται ἐν τούτῳ ὅτι ὁ Θεὸς ὑπ' οὐδενὸς περιορίζεται, ἀλλ' ἀπληροῖ πᾶν τὸ ὄρεστον τῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐλευθέρᾳ θελήσει· «ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν (ψαλμ. 113, 11)· οἶδα,» λέγει ὁ Ἰωβ πρὸς τὸν ἐχθρὸν «ὅτι θύνασαι πάντα, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν» (Ἰωβ. 42, 1) καὶ δ'. ἡ «δικαιοσύνη,» καθ' ἣν ὁ Θεὸς ἀνώτερος πάσης προσωπολήψιας, ἀνταμείβει μὲν καὶ βραβεύει τὰ ἀγαθὰ, κομίσσεται δὲ καὶ τιμωρεῖ τὰ κακὰ καὶ ἐνταῦθα μὲν διὰ τῆς γὰρ τῆς συνειδήσεως ἢ διὰ τῆς τύψεως αὐτῆς καὶ δι' ἄλλων ἰωτερικῶν μέσων ὡς τῆς εὐτυχίας ἢ δυστυχίας καὶ τῶν νόμων, ἰδίᾳ δὲ θέλει πράξει τοῦτο ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος, καὶ «ἀποδώσει,» ὡς λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.» (Ῥωμ. 2, 6).

Τι ἐκ τῶν ἰδιοτήτων τούτων τοῦ Θεοῦ ἐξαγομεν;

Ὅτι ὁ Θεὸς ὁ ὑπὸ ποιούτων κοσμούμενος ἰδιοτήτων εἶναι ἰσὺς καὶ μόνος». Τὴν ἀλήθειαν ταύτην τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνότητος, ἣν εὐθύς ἐν ἀρχῇ διδάσκει τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, δισκον ἡμᾶς εἰς τὴν εἰς «ἕνα Θεόν» πίστιν, διδάσκει μὲν ἡ γὰρ Γραφὴ ἐν οἷς λέγει ὅτι, «οὐδεὶς Θεὸς ἕτερος, εἰμὴ εἰς ἱ γὰρ εἶπερ εἰσὶ λεγόμενοι Θεοί, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς... ἀλλ' ἡμῖν εἰς Θεός, ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς αὐτὸν» (Α'. Κορινθ. 8, 4), μαρτυρεῖ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἀνθρώπινος λόγος, καθ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος βλέπων τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἐνότητα, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ἐπικρατοῦσαν ἐν πᾶσι τάξιν ἀρμονίαν, βλέπων ὅτι τὸ πᾶν βαίνει καθ' ὠρισμένους νόμους καὶ πρὸς ὠρισμένον σκοπὸν δὲν δύναται ἢ νὰ ἀποδοχθῇ εἰς καὶ ὁ τούτου δημιουργὸς Θεός, διότι ἡ παραδοχὴ πολλῶν Θεῶν θὰ ἦτο καταστροφὴ τῆς τάξεως καὶ ἀρμονίας· ἀλλὰ

καὶ αὐτὴ ἡ περὶ τοῦ Θεοῦ ἔγνοια ὡς ὄντος τελειοτάτου σώζεται τὴν ἐνότητα τοῦ Θεοῦ, διότι ἂν ὑπῆρχον καὶ ἕτερα τέ-
 ότατα ὄντα, ἴσα τῷ ἐνὶ Θεῷ, τότε ὁ Θεὸς θὰ ἔπαυεν ἀπὸ
 νὰ ἦναι τὸ τελειότατον πάντων, ἐπομένως θὰ ἔπαυεν ἀπὸ
 νὰ ἦναι Θεός· ὥστε ὁ Θεὸς ὡς τὸ ὕψιστον καὶ τελειότατον
 εἶναι κατ' ἀνάγκην εἰς καὶ μόνος.

Τί ἕτερον περὶ Θεοῦ διδάσκει ἡμᾶς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως;
 Ὅτι ὁ εἰς κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν Θεὸς εἶναι τρία
 κατὰ τὰς ὑποστάσεις ἦτοι τὰ πρόσωπα, «Πατὴρ, Υἱὸς καὶ
 Ἅγιον Πνεῦμα, Τριάς ὁμοούσιος καὶ ἀδιαιρέτος». Ἡ ἀλήθεια
 αὐτὴ τοῦ μυστηρίου τῆς ἁγίας Τριάδος, ἦτοι τῶν τριῶν
 προσώπων ἐν τῷ ἐνὶ κατ' οὐσίαν Θεῷ, ὑπάρχει μὲν καὶ ἐν τῇ
 λαϊκῇ Διαθήκῃ, ἀλλὰ αἱ περὶ αὐτῆς ῥήσεις εἶναι τοσά-
 σκοτειναι καὶ ἁσαφεῖς, ὥστε δικαίως θεωρεῖται αὕτη ὡς
 θαρῶς χριστιανικὴ διδασκαλία, καθ' ὅσον πρῶτος ὁ Σωτήρ
 ἡμῶν ἀπεκάλυψε ταύτην σαφῶς καὶ καθαρῶς, παραγγεῖλας
 μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα βαπτίζωσι τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύον-
 τας ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνε-
 ῦματος, τοῦ ἐνὸς ὁθλ. κατ' οὐσίαν ἀληθινοῦ Θεοῦ.

Τι ἐξάγεται ἐκ τῆς περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἁγίας Τριάδος δι-
 δασκαλίας τῆς ἁγίας Γραφῆς ἀναφορικῶς πρὸς τὰ τρία πρόσωπα αὐ-
 τοῦ Θεοῦ; Ἡ ὁμοούσιος καὶ τὸ ὁμοούσιον τῶν ἐν τῷ ἐνὶ Θεῷ
 προσώπων. Διότι ἂν ἐν τῷ ἐνὶ Θεῷ πραγματικῶς ὑπάρ-
 χον τρία ἀπ' ἀλλήλων διακρινόμενα πρόσωπα, ὁ Πατὴρ, ὁ
 καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ταῦτα δὲ τὰ τρία πρόσωπα εἶναι ἐν
 οὐσίᾳ, τοῦτο οὐδὲν ἄλλο σημαίνει, εἰμὴ ὅτι εἰσὶν ὁμο-
 πρὸς ἀλλήλα, ὅτι καὶ ὁ Πατὴρ εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς καὶ ὁ
 Υἱὸς εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι Θεὸς ἀλη-
 θινός· οὕτως ὥστε ἐν τρισὶ προσώποις εἰς ἐστὶ καὶ μόνος
 πᾶσις Θεός, διότι μόνον τὰ «πρόσωπα εἶναι τρία,
 οὐσία μία».

Ποία ἡ πρὸς ἄλληλα σχέσις τῶν τριῶν προσώπων τῆς ἁγίας Τ-
 ριάδος; Ὅσον ἀφορᾷ τὴν θεϊαν οὐσίαν καὶ φύσιν οὐδεμί-
 ας ἀρχει διάκρισις καὶ διαφορὰ μεταξὺ τῶν τριῶν προσώπων
 τῆς ἁγίας Τριάδος· διὸ καὶ ὅπως βαπτίζομεθα εἰς τὸ ὄνομα
 τῶν τριῶν προσώπων τῆς ἁγίας Τριάδος, οὕτως ὀφείλομεν καὶ
 τὰ τρία πρόσωπα τὴν αὐτὴν ἀμέριστον θεϊαν τιμὴν καὶ

αν νὰ ἀπομένωμεν. Διακρίνονται ὁμῶς ἀλλήλων κατὰ τὰ
σωπικὰ λεγόμενα ἰδιώματα, ἅτινὰ εἰσι τοῦ μὲν Πατρὸς
γεννησίᾳ, ὅτι δηλ. ὁ Πατὴρ παρ' οὐδενὸς γεννᾶται ἢ
πορεύεται, ἀλλ' αὐτὸς γεννᾷ τὸν Υἱὸν «Υἱὸς μου εἰ σύ, ἐγώ
ἐρον γεγέννηκά σε» (ψαλμ., 37), καὶ ἐκπορεύει τὸ Πνεῦμα
ἅγιον· τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας· ὁ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπο-
ρεῖται (Ἰωάν. 15, 26), διὸ καὶ καλεῖται «ἄναρχος, ἀναίτιος,
καὶ αἰτία» ἐν τῇ Θεότητι, Πατὴρ, Πραξισιλεύς τοῦ
Υἱοῦ, ὅτι γεννᾶται ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύμα-
τος· ἐκ πορεύεται ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς. Λέγοντες δὲ
μὲν τοῦ Υἱοῦ γέννησιν, ἐπὶ δὲ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκπό-
ρην οὐδὲν ἄλλο ἐννοοῦμεν νὰ παραστήσωμεν, εἰμὴ τὸν τρό-
πον ἐκ τοῦ Πατρὸς αἰωνίου καὶ ἀπαθoῦς ὑπάρξεως τοῦ
καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ἡ καίνοτομία τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρὸς
τὰ σχέτιν τῶν τριῶν προσώπων τῆς ἁγίας Τριάδος ;
Ἡ καίνοτομία αὕτη τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἣν πορ' αὐ-
παρέλαβον καὶ οἱ Προτεστάνται, συνίσταται ἐν τούτῳ,
ἐναντίον τῆς συνεχοῦς καὶ ὁμοφώνου διδασκαλίας τῆς Ἐκ-
κλήσιας, στηριζομένης ἐπὶ ῥητῆς μαρτυρίας τῆς ἁγίας Γραφῆς
τὸ «Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς»
(Ἰν. 15, 26), διδάσκει ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ
Υἱοῦ, συγχέουσα οὕτω τὴν ἐν χρόνῳ ἀποστολὴν ἢ πέμψιν
ἁγίου Πνεύματος μετὰ τῆς ἐκπορεύσεως αὐτοῦ, τοῦ αἰῶ-
δηλονότι τρόπου τῆς ἐκ τοῦ Πατρὸς ὑπάρξεως αὐτοῦ, καὶ
οὕτω τὴν ἐν τῇ Θεότητι «διαρχίαν» μίαν δηλ. ἀρ-
τὸν Πατέρα διὰ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ δευτέραν τὸν
Υἱὸν καὶ τὸν Υἱὸν διὰ τὸ Πνεῦμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Περὶ δημιουργίας τοῦ κόσμου καὶ πηγαίου.

Διδάσκει ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία περὶ τοῦ Θεοῦ ἐν σχέτι πρὸς
τὸν κόσμον ;

Διδασκαλία τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας περὶ τῆς πρὸς τὸν
κόσμον σχέσεως τοῦ Θεοῦ ἐκτίθεται συντόμως ἐν τῷ τῆς πί-

στεως Συμβόλῳ διὰ τῶν λέξεων «πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, ἕνα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ὁρατῶν τε πᾶσι καὶ ἀοράτων» συνίσταται δὲ ἐκ δύο μερῶν ἐκ τῆς διδασκαλίας περὶ τοῦ Θεοῦ ὡς ποιητοῦ καὶ δημιουργοῦ τῶν ὄντων καὶ ἐκ τῆς διδασκαλίας περὶ τοῦ Θεοῦ ὡς παντοκράτορος προνοητοῦ τῶν ὄλων.

Πόθεν δείκνυται ὅτι ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ τοῦ κόσμου ποιητής ;

Ὅτι ἅπας ὁ κόσμος δὲν ὑπάρχει ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲ εἶναι τόματον τῆς τύχης προῖόν, ἀλλ' ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Τριάδι ὑμνουμένου Θεοῦ, περὶ τούτου μαρτυρεῖ οὐ μόνον ἡ Γραφή, λέγουσα ὅτι «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν (Γεν. 1, 1) καὶ ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα ἐν οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα» (Κολ. 1, 16, 17), ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ὁρθὸς λόγος, καθ' ὅσον οὐ μόνον ἡ περὶ τοῦ κόσμου ἔννοια, ὄντος φθαρτοῦ καὶ ἀλλοιωτοῦ, πατεῖ κατ' ἀνάγκην ἀρχὴν τινὰ καὶ αἰτίαν αὐτοῦπαρκτον ἀναλλοίωτον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν αὐτῷ τάξις καὶ ἁρμονία ἀπαρτίζεται ὡστε ἡ ἀρχὴ αὕτη καὶ αἰτία νὰ ᾔηται λογικὴ καὶ ἐλευθέρα, οὐχὶ δὲ τυφλὴ τύχη, εἰς ἣν θεαίως οὐδὲν, λόγου καὶ σκοποῦ τῆτος μετέχον, δύναται νὰ ἀποδοθῇ. Τὸν κόσμον λοιπὸν ὅτι πάντα ἐδημιούργησεν ὁ Θεός, ὁ Πατὴρ δηλ. ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· τίς ὁμως ἡ ἐν τῇ δημιουργίᾳ τούτου διαφορὰ τῆς ἐργείας ἐκάστου προσώπου, τοῦτο εἶναι μυστήριον ἀκατάληκτον εἰς ἡμᾶς. Ἡ παρὰ τοῖς πατράσι τῆς Ἐκκλησίας συνηθὴς παράστασις τῆς διαφορᾶς τῆς ἐνεργείας ταύτης εἶναι ὅτι ὁ Πατὴρ ἐδημιούργησε τὸν κόσμον δι' Υἱοῦ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, σημειωτέον ὅμως ὅτι δὲν πρέπει νὰ νομίσωμεν ὅτι διὰ τῆς φράσεως ταύτης παρίσταται τὸ ἐν πρόσωπον ὡς ὄργανον ἐτέρου, ἢ ὅτι τὸ ἐν εἶδος τῆς δημιουργίας ἀνήκει τῷ ἐν τῷ ἄλλο τῷ ἐτέρῳ προσώπῳ, διότι τὰ πρόσωπα τῆς ὑπερανωμένης Τριάδος ἔχουσι «μίαν θέλησιν, μίαν ἰσχύον καὶ ἐνέργειαν».

Πῶς καὶ πότε ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον ;

Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον οὐχὶ ἐκ προϋπαρχούσης νὸς ὕλης, ἀλλ' ἐκ τοῦ μηδενός, πρὶν δηλ. δημιουργήσῃ αὐτὴν οὐδὲν ἀπολύτως ὑπῆρχε, παρήγαγε δὲ τὰ πάντα ἐκ τοῦ μηδενός διὰ μόνης τῆς θείας αὐτοῦ δυνάμεως καὶ σοφίας, διὰ μόνου παντοδυνάμου αὐτοῦ θελήματος καὶ τοῦ λόγου «πίστει».

Θρησκ. Κεντρικὴ Βιβλιοθῆκη Θεολογικῆς Σχολῆς

«λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, «κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας κατὰ Θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι» (Ἑβρ. 11, 3) ἔτι δὲ σαφέστερον γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐκ μηδενὸς δημιουργίας τοῦ κόσμου ἐν τῷ Β'. βιβλίῳ τῶν ἐκκαθαίων «ἀξιώσε, τέκνον, ἀναβλέψαντα εἰς τὸν οὐρανὸν τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα ἰδόντα γινῶναι, ὅτι ἐξ ὧν ὧντων ἐποίησεν αὐτὰ ὁ Θεός,» (7,28.) Συνέπεια δὲ τῆς ἐκ μηδενὸς δημιουργίας τοῦ κόσμου εἶναι, ὅτι οὗτος δὲν ὑπάρχει ἀπ' αἰῶνος, ἀλλ' ὅτι ἔλαθεν ἀρχὴν καὶ ὅτι ἐδημιουργήθη ἐν χρόνῳ διότι ἀφοῦ ἐδημιουργήθη ἐκ τοῦ μηδενὸς τοῦτο μαίνει, ὅτι δὲν ὑπῆρχε ποτε, ὅτι ἔσχε ἀρχὴν, ἄρα ἐδημιουργήθη ἐν χρόνῳ.

Ποῖον τὸ ἐλατήριο καὶ ὁ σκοπὸς τῆς δημιουργίας ;

Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ὃν πανυπερτέλειον καὶ ἐπομένως οὐδεὶς ἔχει χρεῖαν, ἔπεται ὅτι προσέβη εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, οὐχὶ κατὰ τινα ἀνάγκην, διότι ὅπως ὑπῆρχεν ἀπ' αἰῶνος ἄνευ τοῦ κόσμου, ἠδύνατο ἐπίσης νὰ ὑπάρχῃ εἰς αἰῶνας ἂν δὲν ᾔθελεν εὐδοκῆσαι νὰ παρκαγάγῃ καὶ ἕτερα ὄντα, καὶ ἐλευθέρως διὰ τὴν ἀπειρον αὐτοῦ ἀγαθότητα τὸ ποιεῖν τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου ἐλατήριο ἀποκαλύπτει μὲν ἡμᾶς ἡ ἁγία Γραφή δι' ὅλων ἐκείνων τῶν ῥήσεων αὐτῆς, αἱ ἀπαριθμοῦσα τὰ μεγάλα καὶ θαυμάσια ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἀποκαλεῖ τοὺς πάντας λέγουσα : «ἐξαμολογεῖσθε τῷ Θεῷ ὁ ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ» κηρύττουσι δὲ ῥῶνως καὶ οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας λέγοντες ὅτι «ὁ ἀπόστολος μόνον καὶ ἀγγέλοις καὶ πάσῃ τῇ κτίσει τὸ εἶναι δεῖνται.» (Θεοδώρ. εἰς τὰ ἀποκ. τῆς Γεν. ἐρωτ. δ'.) Ἀνάλο- γον τοῦ ἐλατηρίου τούτου εἶναι καὶ ὁ σκοπὸς τῆς δημιουργίας, ἡ εὐτυχία καὶ μακαριότης τῶν ὄντων ἀναλόγως τῆς φύ- σης καὶ ἀξίας ἐκάστου αὐτῶν τοῦτο δείκνυται οὐχὶ μόνον ἐκ στενοτάτης σχέσεως ἥτις πάντοτε ὑπάρχει μεταξὺ ἐλα- τρίου καὶ σκοποῦ πράξεώς τινος, οὐ μόνον μαρτυρεῖται ὑπὸ Πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας (ὅρ. Γρηγ. Θεολ. 45. Δαμασκ. Ἐκθ. ὁρθ. πίστ. β'. 2) ἀλλὰ σαφῶς κηρύσ- σι καὶ ὑπὸ τῆς ἱστορίας πάσης τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, ὅτι ὁ σκοπὸς εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν λογικῶν ὄντων καὶ

τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἅτινα πολλοὶ θεωροῦσιν ὡς σκοποὺς δημιουργίας, λέγομεν ὅτι τὸ μὲν πρῶτον εἶναι μᾶλλον μὴ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ, τὸ δὲ δεύτερον ἄμεσος συνέπεια τῆς τε δημιουργίας καὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς.

Ὅποιός τις ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργηθεὶς κόσμος καὶ πόθεν αὐτῷ κακόν ;

Ὁ κόσμος ἐξῆλθεν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ δημιουργοῦ καὶ τούτέστιν ἀμέτοχος κακοῦ καὶ τέλειος εἰς τὸ εἶδός του, τέστι κατάλληλος κατὰ πάντα καὶ ἱκανὸς πρὸς τὸν μέγαν τοῦ προορισμὸν, τοῦτο δὲ καταδείκνυται οὐ μόνον ἐκ τῆς Γραφῆς διδασκούσης ὅτι ὁ Θεὸς «εἶδε πάντα ὅσα ἐποίησεν καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν» (Γεν κεφ. 1), ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς περὶ τῆς ἰδέας ὡς ὄντος παντοδυνάμου, σοφωτάτου καὶ ἀγαθωτάτου. Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι τὸ ἐν τῷ κόσμῳ παρατηρούμενον κακόν, τε «ἡθικόν καὶ κὸ φυσικόν» δὲν δύναται νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν δημιουργὸν αὐτοῦ Θεόν, ὅστις οὐδαμῶς δύναται νὰ νοηθῇ ὡς πηγὴ τοῦ κακοῦ ἐναντίου εἰς τὴν φύσιν αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ μὲν ἡθικόν δηλ. ἡ ἁμαρτία εἰς τὰ λογικὰ καὶ ἐλεύθερα ὄντα ποιήσαντα κακὴν καὶ παρὰ τὸν προορισμὸν αὐτῶν χρῆσιν ἰδίας ἐλευθερίας, τὸ δὲ φυσικόν κακόν, ἦτοι αἱ ἐν τῇ φύσει παρατηρούμεναι ἀτέλειαι καὶ ἀταξίαι, εἶναι ἄμεσος συνέπεια ἡθικοῦ κακοῦ.

Μετὰ τῆς περὶ δημιουργίας διδασκαλίας ποία ἑτέρα διδασκαλία στενατάτη συνδέεται, καὶ τί λέγεται θεία πρόνοια ;

Μετὰ τῆς περὶ δημιουργίας τοῦ κόσμου διδασκαλίας τὸ ἐκτενέστερον συνδέεται ἡ «περὶ Προνοίας τοῦ Θεοῦ» διδασκαλία, οὗσα διάφορος μόνον τρόπος τῆς ἐκδηλώσεως τῆς θείας παντοδυναμίας καὶ ἀγαθότητος, διὸ καὶ πολλοὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καλοῦσιν αὐτὴν δευτέραν δημιουργίαν ὑπὸ τὸν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ προνοίας ἐννοοῦμεν τὴν ἐνέργειαν τῆς θείας παντοδυναμίας καὶ ἀγαθότητος, δι' ἧς ὁ Θεὸς τηρεῖ τὴν ὑπαρξίν τοῦ κόσμου σύμπαντος, ὃν ἐδημιούργησεν, καὶ κυβερνᾷ δὲ αὐτὸν καὶ κατευθύνει πρὸς τὸν προορισμὸν αὐτοῦ, συνεργῶν μὲν εἰς πᾶν ἀγαθόν, πᾶν δὲ τὸ κακὸν ἐκκόπτων, καταστρέφων καὶ διορθῶν αὐτὸ πρὸς τὸ ἀγαθόν.

Δημόδορος Κεντρίτης

Πάθεν δεικνύται ἡ ὑπαρξίς τῆς θείας προνοίας :

Τὴν πραγματικότητα τῆς θείας προνοίας δυνάμεθα κυρίως ἀποδείξωμεν ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς πολλαχοῦ διδασκούσης μᾶς τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ἰδίως δὲ διὰ τῶν χωρίων ἐκείνων, οἷς συμβουλεύει ἡμῖν τὴν ἀποφυγὴν τῆς εἰς τὰ γῆινα προσηλώσεως καὶ τῆς περὶ τῶν βιωτικῶν ἀναγκῶν μερίμνης ὡς παράδειγμα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ἅτινα «οὐ τείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, ὁ πατὴρ ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά», προτρέπει δὲ ἡμᾶς εἰς ζήτησιν πῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ διαδοχούσα, ὅτι τὰ πρὸς συντήρησιν ἡμῶν προστεθήσονται ὑπὸ τῆς παναγάθου τοῦ Θεοῦ δεξιᾶς (Ματθ. 6, 25 κ. ἐξ). Ἐκτὸς αὖτως τῆς Γραφικῆς ταύτης ἀποδείξεως δυνάμεθα καὶ ἑτέρους φέρωμεν λόγους πρὸς ὑποστήριξιν τῆς πραγματικῆς τῆς θείας προνοίας ὑπάρξεως, οὗτοι δὲ εἶναι πρῶτον ἡ περὶ τοῦ Θεοῦ νομία ὡς ὄντος ἀγαθωτάτου· ἔάν ὁ Θεὸς, ὅπως εἵπομεν, ἐκ δυνῆς τῆς ἀπείρου ἀγαθότητος αὐτοῦ ὁρμώμενος ἐδημιούργησεν ὅν κόσμον, βεβαίως δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ πρὸς ὅν κόσμον αὐτοῦ ἀγαθότης ἔπαυσεν ἀμέσως μετὰ τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ, ὥστε οὐδεμίαν πλέον περὶ αὐτοῦ πρόνοιαν νὰ ἐμβάνῃ καὶ δεύτερον ἡ κοινὴ ὁμολογία πάντων τῶν λαῶν· ὅτι πάντα τὰ ἔθνη εἶχον θρησκείαν, ὅπερ ἀποδεικνύει ὅπως νομίζομεν, ὅτι ἔμφυτος τῷ ἀνθρώπῳ ἡ περὶ ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ νομία, εἶχον θρησκείαν οὐχὶ ἀπλῶς διὰ τὴν ἔννοιαν ὑπάρξεως αὐτοῦ ὄντος, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τὴν ἔννοιαν, ὅτι τὸ ὕψι-
στον τοῦτο Ὄν, ὁ Θεὸς, δημιουργήσας τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον, δὲν ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ προνοῇ περὶ αὐτοῦ, ἄλλως οὐκ ἔτι ἦτοίεν εἶσθαι πᾶσα θρησκεία καὶ πᾶσα προσευχὴ καὶ ἡ πίστις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν.

Ἐκτείνεται ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια καὶ πῶς ἐδηλοῦται αὕτη ; Ἡ τοῦ Θεοῦ πανάγαθος πρόνοια ἐπεκτείνεται «ἐπὶ πάντων ἐξαιρέτως τῶν ὄντων» ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων, ὕλικῶν καὶ πνευματικῶν, ἀπὸ τοῦ μεγίστου τῶν κτισμάτων μέχρι καὶ τοῦ τοῦ ἐλαχίστου καὶ ἀσημάντου φαινομένου· τοῦτο δὲ ἀποδεικνύεται οὐ μόνον ἐκ τῶν περὶ στρουθίων, κρίνων, γόρτων λοιπῶν παραδειγμάτων τῆς Γραφῆς (Ματθ. 5', 26, 30). ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἰδέας ὅτι ἀφοῦ ἐκρίνε ὁ Θεὸς καλὸν νὰ πα-

ραγάγη αὐτὰ εἰς τὸ εἶναι καὶ δὲν ἐθεώρησε τοῦτο ἀνάξιν αὐτοῦ, ἀναμφιβόλως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεωρήσῃ ἀνάξιν ἑαυτοῦ καὶ τὴν περὶ αὐτῶν πρόνοιαν. Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια ἐπεκτεινομένη εἰς σύμπαντα τὸν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντα κόσμον, ἐκδηλοῦται δ' αὕτη ἢ ὡς συντηρησις καὶ κυβένησις καθ' ὅσον δηλ. συντηρεῖ τὴν ὑπαρξίν ἐκάστου ὄντος ἐν τῷ κόσμῳ καὶ κατευθύνει αὐτὸ πρὸς τὸ δι' ὃν ἐκτίσθη σκοπόν, ἢ ὡς συνέργεια, ἥτις ἀναφέρεται εἰς μόνα τὰ λογικὰ καὶ ἐλεύθερα ὄντα, καθ' ὅσον ὁ Θεὸς συνεργεῖ καὶ ἐνισχύει αὐτὰ ἐλευθέρως ἐκλέγοντα καὶ πράττοντα τὸ ἀγαθόν. Αὕτη δὲ ἡ πρὸς τὸ ἀγαθὸν συνέργεια τοῦ Θεοῦ ὁλόως παραβιάπτει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου, καθ' ὅσον Θεὸς οὐδένα παραβιάζει, ἀλλ' ἀφίνει τὸν ἄνθρωπον ἐλεύθερον ἐν τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ, συνεργεῖ δὲ μόνον καὶ συμπράττει ὅταν ἄνθρωπος ἐκλέγῃ τὸ ἀγαθόν.

Ποσαπλοῦς ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργηθεὶς κόσμος;

Ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργηθεὶς κόσμος κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀγ. Γραφῆς καὶ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι διπλῆς ἥτοι «ἀόρατος καὶ ὁρατός, πνευματικὸς καὶ ὕλικός»· κατὰ μὲν πρῶτος περιλαμβάνει τὰ αὐτὰ πνευματικὰ ὄντα ἥτοι τὰς ἀγγέλους καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ δεύτερος τὰ αὐτὰ τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν ὑποπίπτοντα ὕλικά κτίσματα.

Τί διδάσκει ἡ ἁγία Γραφή περὶ τῶν ἀγγέλων ἐν γένει;

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀγ. Γραφῆς οἱ ἄγγελοι εἰσὶν αὐτοὶ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, (Κολοσ. 1, 16) δημιουργηθέντες πρὸ τοῦ ἀνθρώπου (Ἰωβ. 38, 7), εἶναι δὲ ὄντα πνευματικὰ αὐτὰ καὶ ἀθάνατα, διακρινόμενα εἰς δύο ἐντελῶς ἀπ' ἀλλήλων διακρινόμενας τάξεις «τοὺς ἀγαθοὺς» λεγομένους «ἀγγέλους» καὶ «τοὺς πονηροὺς ἀγγέλους εἴτε τοὺς δαίμονας.»

Ποιοί τινες εἶναι οἱ ἀγαθοὶ ἄγγελοι καὶ ποῖον τὸ ἔργον αὐτῶν;

Οἱ ἀγαθοὶ ἄγγελοι εἶναι ἀνώτεροι μὲν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀγιότητα καὶ τὴν ἐν τῷ θεῷ θελήματι σταθερὰν ἐμνήν, ἀσυγκρίτως ὅμως κατώτεροι τοῦ Θεοῦ, ὡς δημιουργήματα αὐτοῦ· διαιρούμενοι δὲ εἰς διαφόρους τάξεις κατὰ τὴν πεισιστέραν ἢ ἀπώτεραν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ στάσιν ἔργου· χροῦσι νὰ δοξολογῶσι τὸν Θεόν καὶ νὰ ὑπηρετῶσιν αὐτὸν πνοῶντα ἐν γένει μὲν ὑπὲρ τοῦ κόσμου, ἰδίως δὲ ὑπὲρ τῶν

ώπων «οὐχὶ πάντες,» λέγει ἡ Γραφή «εἰς λειτουργικά πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα τοῖς μέλλουσι κληρονομεῖν ὑπὲρ τῆς αἰωνίου ζωῆς ;» (Ἐβρ. 1, 14). Ἀλλὰ πλὴν τῆς κοινῆς ταύτης λειτουργίας τῶν Ἀγγέλων, ἣτις ἀναφέρεται εἰς ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ ἣτις ἰδίως ἐξεδηλώθη ἐν τῇ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων βουλῇ τοῦ Θεοῦ, οἱ ἄγγελοι προνοοῦσιν ἰδιωτέρως καὶ περὶ τῆς σωτηρίας ἑνὸς ἐκάστου Χριστιανοῦ. Ὁ Ἐκαστος δηλ. Χριστιανὸς ἔχει τὸν φύλακα αὐτοῦ ἄγγελον (Ματθ. 18, 10), ὅστις διαμένων παρ' αὐτῷ σκέπει καὶ προφυλάττει ὑπὸν ἀπὸ πάσης ψυχικῆς καὶ σωματικῆς ἐπηρείας καὶ βλάβης, καθοδηγεῖ καὶ συνεργεῖ εἰς τὸ ἔργον τῆς πίστεως καὶ σωτηρίας καὶ ἀναφέρει τὰς εὐχὰς καὶ δεήσεις αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν.

Ποιοὶ τινες εἶναι οἱ αἰετοὶ ἄγγελοι καὶ ποῖον τὸ ἔργον αὐτῶν ;

Ὅτι τὰ πονηρὰ πνεύματα ἐδημιουργήθησαν καὶ αὐτὰ ἀγαθὰ καὶ τέλεια εἰς τὸ εἶδος αὐτῶν, ὡς καὶ οἱ ἀγαθοὶ ἄγγελοι, κολοῦντως δὲ ἐξέπεσον εἰς ἣν εὐρίσκονται κατὰστασιν, περὶ οὗτου οὐδεμία ἀμφιβολία ἐναπολείπεται, διδασκούσης τῆς ἁγίας Γραφῆς, ὅτι ταῦτα «οὐκ ἐτήρησαν τὴν ἰδίαν ἀρχήν, ἀλλ' ἐπέλιπον τὸ ἴδιον οἰκητήριον» (Ἰούδ. 6). Αἰτία δὲ τῆς πτώσεως αὐτῶν κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφὴν εἶναι ἡ ἀποσκίρτησις αὐτῶν ἀπὸ τῆς εἰς τὸν Θεὸν ὀφειλομένης ὑποταγῆς καὶ ἡ ἐξ ὑπερηφάνου οἰήσεως καὶ ὑπερηφανίας στάσις κατὰ τοῦ Θεοῦ (ἀ. ἰμ. 3, 6)· ἐντεῦθεν ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ καταστάντες καὶ ἄσποντον κατὰ παντὸς Θεοῦ καὶ ἀγαθοῦ τρέφοντες μῖσος, τὰ πάντα οἰοῦσιν, ὅπως βλάψωσι καὶ καταστρέψωσι τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, προτρέποντες αὐτοὺς πρὸς τὸ κακὸν καὶ ἣν ἁμαρτίαν τὴν προσπάθειαν ὅμως ταύτην τῶν πονηρῶν πνευμάτων καὶ τὴν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἐπενέργειαν αὐτῶν δὲν ἔπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἐξαναγκάζουσαν τὸν ἄνθρωπον καὶ αἰὼς σύρουσαν αὐτὸν εἰς τὸ κακόν, ἀλλὰ μόνον ὡς προσπάθειαν πρὸς σαγήνευσιν τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἰατρῆς καὶ τοῦ δολιχείου τῶν κακῶν ἐπιθυμιῶν, οὕτως ὥστε νὰ πράξῃ αὐτὸς τὸ κακὸν ἐξ ἰδίας θελήσεως ὥστε καὶ μετ' οὗς τοὺς πειρασμοὺς τοῦ διαβόλου εἴμεθα ἐλευθεροὶ νὰ ἀκοιμήσωμεν τὰς προτροπὰς αὐτοῦ ἢ μὴ, νὰ πράξωμεν τὸ κακὸν ἢ μὴ, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς μόνοι εἴμεθα ὑπεύθυνοι τῶν κατ' ἡμᾶς τοῦ διαβόλου διαπραττομένων ὑφ' ἡμῶν ἁμαρτιῶν.

Πῶς καὶ κατὰ τίνα τάξιν ἐδημιουργήθη ὁ ὕλικός κόσμος ;

Ὁ τρόπος καθ' ὃν ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον ἐκ μηδενὸς εἶναι μυστήριον ἀκατάληπτον εἰς τὴν πεπερασμένην τοῦ ἀνθρώπου διάνοιαν, ἣ δὲ ἔκφρασις τῆς ἁγίας Γραφῆς, καθ' ἣν ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τοῦτον διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ οὐδὲν ἀλλοῦ σημαίνει εἰμὴ τὴν παντοδυναμίαν αὐτοῦ καὶ τὴν διάθεσιν αὐτοῦ εἰς ἐλευθέρας θελήσεως καὶ ἐνεργείας δημιουργίαν. Τὴν τάξιν τῆς δημιουργίας ἐκθέτει εἰς ἡμᾶς λεπτομερῶς ὁ Θεόπτης Μωϋσῆς ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τῆς Γενέσεως. Κατὰ ταύτην παντοδύναμος Θεὸς κατὰ πρῶτον παράγει ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τὸ εἶναι τὴν πρὸς διάπλασιν τοῦ παντός ἀναγκαίαν ὕλην. τὸ εἶναι τὴν πρὸς διάπλασιν τοῦ παντός ἀναγκαίαν ὕλην. ταύτης δὲ ἀκολουθῶς ἐν διαστήματι ἐξ ἡμερῶν διαμορφᾷ τὴν διαφορὰ ὄντα τὰ τὸν κόσμον ἀποτελοῦντα, ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς ἀναγκαίως εἰς τὴν ζωὴν ὄλων τῶν ὀργανικῶν ὄντων. Οὕτως τὴν πρώτην ἡμέραν παράγει εἰς τὸ εἶναι τὸ φῶς καθ' ὅσον τοῦτο καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ θερμότης εἶναι ἀναγκαία πρὸς ζωογονίαν τοῦ κόσμου, τὴν δευτέραν ἡμέραν ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸ σπέρμα, ἥτοι τὴν περιβάλλουσαν τὴν γῆν ἡμῶν ἀτμοσφαῖραν ἀναγκαίαν καὶ αὐτὴν πρὸς συντήρησιν ἐνοργάνων ὄντων. Τρίτην διεχώρισε τὰ ὕδατα ἀπὸ τῆς ξηρᾶς καὶ συνήγαγε τὰ ὕδατα εἰς συναγωγὴν μίαν, ἣτις ἐκλήθη θάλασσα, ἡ δὲ γῆ παλλαγεῖσα τῶν ὑδάτων καὶ κληθεῖσα ξηρά, παράγει διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ πᾶν εἶδος φυτῶν τὴν τετάρτην ἐκτίσσε τὸν ἥλιον τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, τοῦτέστι διεμοίρασε τὸ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν παραχθέν φῶς εἰς τὰ οὐράνια ταῦτα σήματα, ὅπως ζωογονῶσι τὴν γῆν. Ἀφοῦ ὁ Θεὸς προπαρασκεύασεν οὕτω τὴν ὑπαρξίν καὶ συντήρησιν ἐνοργάνων ὄντων πᾶσι θάινει εἰς τὴν τούτων παραγωγὴν, τὴν μὲν πέμπτην ἡμέραν δημιουργήσας τὰ πτηνά, τὰ ἑρπετά καὶ τοὺς ἰχθύας, τὴν ἕκτην τὰ τετράποδα καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα καὶ τελευταῖον τὸν ἄνθρωπον.

Τί ἰδιαιτέρον ἀναφέρει ἡ ἁγία Γραφή περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου ;

Ἡ ἁγία Γραφή διδάσκει ἡμᾶς ὅτι ἀφοῦ ἡ γῆ ἔλαβε τὴν ὕλην αὐτῆς διαμόρφωσιν καὶ κατέστη κατοικήσιμος, ὁ Θεὸς ἔλαβεν ὅλως ἰδιάζουσαν περὶ τῆς πλάσεως τοῦ ἀνθρώπου προνοίαν καὶ «ἐπλάσε, λέγει ἡ Γραφή, ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον

ἀπὸ τῆς γῆς καὶ λαβὼν ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν.» (Γεν. 2, 7 κ. ἐξ). Ἐκ τῆς διηγήσεως ταύτης τῆς ἁγίας Γραφῆς βλέπομεν ὅτι ὁ Θεὸς δημιουργεῖ τὸν ἄνθρωπον, οὐχὶ ὡς τὰ λοιπὰ κτίσματα «λόγῳ μόνον» διὰ μιᾶς προσταγῆς γεννηθήτω, ἀλλὰ πρῶτον μὲν πλάττει ἐκ τοῦ χοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐπειτα δὲ ζωοποιεῖ τοῦτο διὰ τῆς ἀύλου καὶ πνευματικῆς ψυχῆς. Μετὰ τὴν δημιουργίαν ταύτην τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, ὃν ὠνόμασεν Ἀδὰμ, ὁ Θεὸς δίδωσιν αὐτῷ βοηθόν, τὴν γυναῖκα, πλάσας αὐτήν, εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἐνότητος αὐτῆς μετὰ τοῦ ἀνδρός, ὃς τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ. (Γεν. 2, 0—23). Οὕτως ὁ Θεὸς δημιουργήσας τὸ πρωτόπλαστον ζεῦγος καὶ δοὺς αὐτῷ τὴν εὐλογίαν τῆς ἐξ αὐτοῦ παραγωγῆς καὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀνθρώπου γένους κατέστησε τὸν ἄνθρωπον «κύριον καὶ δεσπότην» πάσης τῆς ὁρατῆς κτίσεως (Γεν. 1, 28). *ἡ ζωὴ ἐστὶν 10*

Ὅπως ὅταν ἡ ἁγία Γραφή, περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου προκειμένου, λέγῃ ὅτι ὁ Θεὸς ἐκτίσεν αὐτὸν διὰ μόνου τοῦ λόγου αὐτοῦ, οὐδὲν ἄλλο διὰ τῆς ἐκφράσεως ταύτης θέλει νὰ σημάνη ἡ τὴν ἐλευθέραν αὐτοῦ θέλησιν καὶ παντοδυναμίαν, οὕτω καὶ ὅταν λέγῃ ὅτι «ὁ Θεὸς ἔλαβε χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς... καὶ ἐπλάσε τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς...» δὲν πρέπει νὰ νοῶμεν τὰς ἐκφράσεις ταύτας ἀνθρωποπρεπῶς ἀποδιδόντες χεῖρας καὶ πνεύμονας καὶ σωματικὰς ἐνεργείας εἰς τὸν Θεὸν ἀλλὰ θεοπρεπῶς ὡς σημαίνουσας δηλ. ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν ἰδιαιτέραν πρόνοιαν, ἣν ἔλαβεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ πλάσει τοῦ ἀνθρώπου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς δηλωτικὰς τῆς οὐσίας καὶ φύσεως αὐτοῦ, ὅτι δηλ. ὁ ἄνθρωπος, τὸ ἕξοχον τοῦτο τῶν ἐπὶ γῆς κτισμάτων τοῦ Θεοῦ, συνίσταται οὐχὶ ἐξ ἀλόγου μόνον ὕλης, ἐκ χοῦς, ἀλλὰ καὶ «ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ ἐλευθέρας» ὅτι ἐπομένως ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ σύνδεσμος καὶ ἡ ἐνώσις τοῦ ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου κόσμου, τοῦ ὕλικου καὶ ἀύλου, τοῦ σωματικοῦ καὶ πνευματικοῦ.

Ποῦ ἀναφέρεται καὶ τί σημαίνει τὸ ὅτι κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοιωσιν ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος ;

Τὸ ὑπὸ τῆς ἁγίας Γραφῆς λεγόμενον ὅτι ὁ Θεὸς κατ' εἰκόνα

αὐτοῦ καὶ ὁμοίωσιν ἐπλασε τὸν ἄνθρωπον καὶ ὅπερ ἐκ τὴν τελειότητα αὐτοῦ καὶ τὴν ὑπὲρ τὰ λοιπὰ τῆς γῆς ὑπεροχὴν αὐτοῦ, ἀναμφιβόλως ἀναφέρεται εἰς τὴν πνευματικὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου οὖν, εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ σῶμα, ὅπερ ὡς ὑλικὸν δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς τοῦ Θεοῦ, ὅστις ὡς εἶδομεν εἶναι πνεῦμα καθαρῶτατος αὐλὸν καὶ ἀσώματον. Σημαίνει δὲ ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ὁμοίωσις Θεοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ὅτι οὗτος ἀναλόγως τῆς φύσεως προορισμοῦ αὐτοῦ ἐπροικίσθη δι' ὅλων ἐκείνων τῶν πνευματικῶν τοῦ Θεοῦ ιδιοτήτων, αἵτινες ἐν αὐτῷ εἰς ὑψίστον πόλυτον βαθμὸν ἐνυπάρχουσιν οἷον τὸ λογικὸν καὶ αἰσθητικόν καὶ ἐλεύθερον, τὸ κυριαρχικόν, τὸ ἀθάνατον καὶ τὰ πνευματικὰ προσόντα, δι' ὧν ὁ ἄνθρωπος ἡδύνατο βασιλεῦσαι καὶ κατ' ὀλίγον τελειοποιούμενος νὰ ἐξομοιωθῇ τῷ Θεῷ κατὰ τὰ ἡθικὰ αὐτοῦ προσόντα ἥτοι τὴν εὐθύτητα τοῦ νοῦ, τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας, τὴν ἀγιότητα τῆς θελήσεως καὶ οὕτως ἐπιτυχάνων τὸν σκοπὸν καὶ προορισμὸν αὐτοῦ κατὰ τὴν καταστάσιν μακάριος.

Τί συνάγεται ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων περὶ τῆς καταστάσεως τῶν πρωτοπλάστων;

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε περὶ τῆς δημιουργίας τῶν πρωτοπλάστων ἐκτεθέντων συνάγεται ἡ μακαριότης τῆς καταστάσεως αὐτῶν συνισταμένη οὐ μόνον ἐν τῇ ἀπολαύσει τῆς ἀγαθῆς ἀβλαβοῦς ἐπιφύσεως καὶ τῇ ἐπ' αὐτῆς κυριαρχίᾳ καὶ ἐλευθερίᾳ αὐτῶν, οὐ μόνον ἐν τῇ καθαρότητι καὶ ἀθωότητι, ἀλλ' ἐν τῇ εὐρίσκοντο ἐξελθόντες ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ δημιουργοῦ καὶ νώσκοντες ἔτι τὸ κακὸν καὶ τὰς τούτου ἐλευθρίας συνιστάσας λύπας δηλ. καὶ τοὺς μόχθους, τὰς ἀσθενείας καὶ τὸν θάνατον, ἀλλὰ ἰδίως ἐν τῇ πλησιεστάτῃ σχέσει καὶ κοινωνίᾳ ἡ εὐρίσκοντο πρὸς τὸ ἅκρον ἀγαθόν, τὸν Θεόν, ἀπολαύσαντες τῆς χάριτος καὶ πατρικῆς αὐτοῦ προνοίας, πρὸς διατήρησιν τῆς ἐπαύξεσιν τῆς πνευματικῆς αὐτῶν ζωῆς καὶ τελειότητος ἐπίτευξιν τῆς δι' αὐτοὺς προωρισμένης μακαριότητος.

Ἐμείναν ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ τῆς μακαριότητος οἱ πρωτοπλάστοι;

Δυστυχῶς ὅχι· ὁ Θεὸς προικίσας τὸν ἄνθρωπον διὰ τὴν πνευματικῶν καὶ λοιπῶν ἀγαθῶν, προώρισεν αὐτὸν

αὐτοῦ αἰωνίως εὐδαίμων καὶ μακάριος· ὅπως ὁμως τύχη
 τῆς μακαριότητος ταύτης ἔπρεπε καὶ αὐτὸς ὡς ὃν ἡθικῶς ἐ-
 λευθερον, νὰ φανῇ ἄξιος ταύτης διὰ τῆς ἐλευθέρας ἐκλογῆς
 καὶ κατορθώσεως τοῦ ἀγαθοῦ ὡς μέσον λοιπὸν πρὸς ἄσκησιν
 καὶ τελείωσιν τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ καὶ ἐντελῇ παγίωσιν ταύ-
 τῆς ἐν τῷ ἀγαθῷ, ὃ Θεὸς εἰσαγαγὼν τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ πα-
 ραδείσῳ τῆς τρυφῆς δίδωσιν αὐτῷ ἐντολὴν ἀπλὴν καὶ ἐλαφράν,
 ἡνισταμένην εἰς τὸ νὰ ἀποφύγῃ τὴν βρώσιν τοῦ καρποῦ ἐνὸς
 κένου δένδρου, ὅπερ ἦν ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ ὠνομάζετο ξύλον
 τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν· τὸ δένδρον δὲ τοῦτο ὠνο-
 μάσθη οὕτως οὐχὶ διότι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ εἶχε τὴν ιδιότητα
 τοῦ νὰ παρέχῃ γνῶσιν καὶ νὰ ἀνυψῶνῃ τὸν νοῦν, ἀλλὰ διότι
 ὡς πρὸς αὐτὸ συνδεθείσης ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, ἡ γεῦσις
 τῶν καρπῶν αὐτοῦ ἐμελλε νὰ διδάξῃ τὸν ἄνθρωπον τὴν γνῶ-
 σιν καὶ διάκρισιν τοῦ ἀγαθοῦ, οὗ ἀπῆλauen ἐὰν ἔμενε πιστὸς
 εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ κακοῦ, εἰς ὃ ἐμελλε νὰ ἐκπέσῃ
 ἐὰν παρέβαινε τὴν θεϊαν ἐντολὴν. Ὁ ἄνθρωπος ἠδύνατο βε-
 βαιῶς ἔχων ἀφθονώτατα τὰ πρὸς τροφὴν ἐν τῷ παραδείσῳ νὰ
 ἐκλήρησιν τὴν ἐλαχίστην ταύτην καὶ ἐλαφράν τοῦ Θεοῦ ἐντολὴν,
 ἧς ὁ Θεὸς ἐν τῇ παιδαγωγικῇ αὐτοῦ σοφίᾳ ἐζήτησε παρὰ
 τοῦ ἀνθρώπου ἐλάχιστον δεῖγμα ὑπακοῆς καὶ ἐλευθέρας ἐκλο-
 γῆς τοῦ ἀγαθοῦ, ὥστε ν' ἀπονεύμῃ αὐτῷ κατ' ἀξίαν ὡς γέρας
 τὴν αἰώνιον μακαριότητα· ἀλλ' ἀτυχῶς ὁ ἄνθρωπος παρέβη
 τὴν ἐντολὴν ταύτην τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποβαλὼν οὕτω τὴν προτέ-
 ραν αὐτοῦ ἀθωότητα καὶ στερηθεὶς τῆς ἥς ἀπῆλauen ἡδὴ
 μακαριότητος, ἔμαθεν ἐκ πείρας τὰ κακὰ τῆς ἁμαρτίας ἀ-
 ποτελέσματα.

Ὡς ἐγένετο ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου παράβασις τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ;
 Τὸν τρόπον καθ' ὃν οἱ προπάτορες ἡμῶν παρέβησαν τὴν ἐν-
 τολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξέπεσον τῆς ἀρχεγόνου ἀθώας καὶ μα-
 καρίας αὐτῶν καταστάσεως, ἐξιστορεῖ ἡμῖν ὁ Θεόπτης Μωϋσῆς
 ἐξ ἑξῆς. «Ὁ πατὴρ τοῦ ψεύδους καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτό-
 ρος διάβολος» (Ἰωάν. 8,44) φθονήσας τοὺς πρωτοπλάστους ἐπὶ
 τῇ ἀθώᾳ καὶ μακαρίᾳ καταστάσει, ἐν ᾗ εὕρισκοντο (Σοφ. Σολ.
 24) εἰσέρχεται ἐν σχήματι ὄφeos εἰς τὸν παράδεισον, πα-
 ρουσιάζεται εἰς τὴν Εὐάν ὡς εἰς ἀπλουστέραν καὶ μᾶλλον εὐ-
 πύτητον, καὶ ὡσεὶ ἀγνοῶν τὸν λόγον, δι' ὃν δὲν τρώγουσιν

ὄργανον τῆς τιμωρίας αὐτοῦ. «Ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν ἔργοις σου,» εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀδάμ, «ἐν λύπαις φαγῇ αὐπάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου, ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἐλεῖ σοι». (Γεν. 3,17,18) ἐντεῦθεν ἡ βλαβερὰ αὐτῆς ἐπὶ ἄνθρωπον ἐπενέργεια, ἐντεῦθεν αἱ ἀσθένειαι καὶ ὁ θάνατος. ἡ σωματικὴ αὕτη ἔκπτωσις τοῦ ἀνθρώπου ἦτο μικρὰ πρὸς τὴν λογικὴν καὶ ἠθικὴν, ἣν ὑπέστη διὰ τῆς ἁμαρτίας· αὐτῆς ὁ ἄνθρωπος ἀπώλεσε τὴν ψυχικὴν ἐκείνην γαλήνην, πῆλαυεν ἐκ τῆς συναισθήσεως τῆς καθαρότητος καὶ ἀθωότητος αὐτοῦ, ὁ νοῦς αὐτοῦ ὁ πρότερον καθαρῶς θεωρῶν τὸν ἐσχατίσθη καὶ ἐγένετο ἀμβλύς καὶ βραδύς πρὸς ἐπίγνωσιν θεῶν, ἐντεῦθεν δὲ καὶ δὲν δύναται ἐν πολλοῖς νὰ διακρίνῃ τὸ ἀληθὲς ἀπὸ τοῦ ψεύδους, τὸ ἀγαθὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ· καὶ συνειδήσεις αὐτοῦ, ἥτις ἐστὶ γνῶσις τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ παρακολουθουμένη ὑπὸ εὐαρέστου ἢ δυσαρέστου συνήματος μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν πράξεώς τινος, ἐξησθένησε αὕτη, ἔνεκα τοῦ σκοτασμοῦ τοῦ νοός, οὕτως ὥστε νὰ δύνηται ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς μακροχρονίου ἔξεως εἰς τὸ κακὸν νὰ ἐκφώνη νὰ ἀποβάλλῃ μὲν πᾶσαν συναισθήσιν δυσάρεστον καὶ κακόν, νὰ εὐχαριστῇται δὲ κυλιόμενος εἰς τὸν βόρβορος κακίας· ἡ θέλησις τοῦ ἀνθρώπου διεστράφη, μετέβαλε καὶ διάθεσιν, ἀπομακρυνθεῖσα ἀπὸ τὸ ἀγαθόν, καὶ τὴν ἐκείνου τὸν Θεὸν καὶ κλίνασα πρὸς τὸ κακόν· ἡ δὲ ἐλευθερία αὐτοῦ ἀπώλεσε μετὰ τὴν ἁμαρτίαν τὴν ἰσχύϊν αὐτῆς, ὥστε ὁ ἄνθρωπος ἂν καὶ ἐννοεῖ καὶ συναισθάνεται πολλὰ τὸ ἀγαθόν, ἡ θέλησις αὐτοῦ δὲν ἔχει τὴν ἀρκοῦσαν ἰσχύϊν νὰ δύναμιν ὅπως ἀντιστῇ εἰς τὴν διάπραξιν τοῦ κακοῦ, σύρεται ὑπὸ τῶν ὀρέξεων καὶ ἐπιθυμιῶν τῆς καρδίας αὐτοῦ. (Ρωμ. 7, 15, 16).

Μιμᾶσκει ἡ ἀγία Γραφή περὶ τῆς ἁμαρτίας ταύτης τῶν πρωτοπλάστων καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν; ἡ ἁμαρτία αὕτη τῶν πρωτοπλάστων μετ' ὅλων αὐτῆς συνεπειῶν καὶ τοῦ θανάτου μετεδόθη εἰς κληρονομίαν τὴν μολύσμα εἰς ὅλους τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν, ὅτι καὶ εἰς τὸ θεῖον θέλημα ἀπαθείας αὐτῶν ἐβλαψαν οὐ μόνον αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἐξ αὐτῶν καταγομένους, κληρονομοῦσι τὴν εὐθύνην καὶ ἐνοχὴν τῆς ἁμαρτίας αὐ-

τῶν, ὡς θὰ ἦσαν μέτοχοι τῆς ἀθωότητος αὐτῶν καὶ μακα-
 τητος, ἐὰν οὗτοι διέμενον πιστοὶ εἰς τὸν Θεόν· πάντες κα-
 εἰ ἄνθρωποι ἡμαρτον ἐν τῷ πρώτῳ ἀνθρώπῳ, πάντες κατέ-
 σαν αὐτῷ ὑπεύθυνοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἁμαρτία τῶν
 πατέρων ἡμῶν κατέστη οὕτως εἰπεῖν ἁμαρτία ἡμετέρα
 τοῦτο καὶ καλοῦμεν αὐτὴν προπατορικὸν ἁμάρτημα. Ἡ
 στηριώδης αὕτη ἀλήθεια, ἀποτελεῖ ἐν τῶν κυριωτέρων
 μᾶτων τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἐχούσης στενοτάτην
 σιν καὶ σύνδεσμον πρὸς τὸ δόγμα τοῦτο, διότι τὸ προπα-
 τικὸν ἁμάρτημα, ἡ πηγὴ τοῦ ἐν ἡμῖν κακοῦ, εἶναι συνάμα
 πρώτη αἰτία τῆς ἀνάγκης Μεσίτου καὶ Σωτῆρος, ὅστις νῦν
 ταλλᾷ ἡμᾶς πρὸς τὸν Θεόν, ἐξαλείφων τὰς ἁμαρτίας
 καὶ ἀπαλλάσσων ἡμᾶς τῆς αἰωνίου τῇ ἁμαρτίᾳ δουλείας
 ἐνὸς ἀνθρώπου, λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἡ ἁμαρτία εἰς
 κόσμον εἰσῆλθεν καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος καὶ
 εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος εἰσῆλθεν ἐφ' ᾧ πάντες
 τον (Ῥωμ., 5, 12. βλ. καὶ 5, 16, 18). Μεταδίδεται λοιπὸν
 προπατορικὸν ἁμάρτημα οὐ μόνον κατὰ τὰς λοιπὰς συνε-
 αὐτοῦ τὴν διαφθοράν δηλονότι καὶ ἐξαχρεῖωσιν τῆς φύσεως
 καὶ τὸν θάνατον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν εὐθύνην καὶ ἐνοχλή-
 τως ὥστε ὁ ἄνθρωπος εἶναι τέκνον ὀργῆς καὶ ὑπεύθυνος
 πιον τοῦ Θεοῦ διὰ τὸ ἁμάρτημα τῶν προπατέρων ἀπὸ χρισ-
 ἔτι μητρὸς αὐτοῦ· «διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνός, λέγει ὁ
 ἀπόστολος, ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί.» (Ῥωμ.
 19). Ἐντεῦθεν καὶ τὰ νήπια καίτοι ἀπηλλαγμένα ὄντα
 προσωπικῆς ἁμαρτίας ὑπόκεινται ὅμως εἰς τὸν θάνατον
 πεύθονα διὰ τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν.

Τί συνέγομεν ἐκ τῆς περὶ ἁμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων
 μεταδόσεως αὐτῆς διδασκαλίας τῆς Γραφῆς;

Τὸ ἀνίσχυρον τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὴν
 πτώσεως κατὰστασιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνάγκην θείας βο-
 πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ. Εἶδομεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος μὴ ἐμὲ
 πιστὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ἀπώλεσε μὲν ἅφ' ἐνός τῆς
 τόγονον αὐτοῦ ἀθωότητα καὶ κατέστη ἐνοχος ἐνώπιον τοῦ
 ἀγαθοῦ καὶ δικαιοκρίτου Θεοῦ, διὸ καὶ στερηθεὶς τῆς
 αὐτοῦ κοινωνίας ὑπεβλήθη τῇ κατάρᾳ, ἅφ' ἑτέρου δὲ ἔφρου-
 διὰ τῆς ἁμαρτίας ἅπασαν τὴν φύσιν αὐτοῦ, ἐσχότισε τὸν

εἶρε καὶ διέστρεψε τὴν καρδίαν καὶ θέλησιν αὐτοῦ καὶ ἐν
 ἀήχρειώσῃ τὴν ἐν αὐτῷ θεῖαν εἰκόνα» προϊόντος δὲ τοῦ
 οὐ ἡ κατάστασις αὕτη ὅλον ἐν ἐδεινοῦτο οὕτως ὥστε κα-
 τὰ μαρτυρίαν τῆς Γραφῆς ὁ λογικὸς ἄνθρωπος «παρασυν-
 ῥαφί» τοῖς κτήνεσι ταῖς ἀνοήτοις καὶ ὁμοιωθῇ αὐταῖς. Ὁ-
 λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος σωθῇ ἀπὸ τῶν τῆς ἁμαρτίας ὀλεθρίων
 πειρῶν, ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν μετὰ τοῦ Θεοῦ
 καὶ ἀναλάβῃ τὴν προτέραν αὐτοῦ ἀγιότητα καὶ μακα-
 ρίαν. Ἐδὲ ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ ἐξιλεωθῇ ἡ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ
 ἁποστολοῦ προσβληθεῖσα ἁπείρος τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη, ἀφ' ἐ-
 νὸς δὲ νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ,
 ἔστι νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, νὰ φωτισθῇ ἡ διὰ
 αὐτοῦ τῷ φωτὶ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας, ἡ δὲ καρδία αὐ-
 τῆς ἀγαπήσῃ τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡ θέλησις αὐτοῦ νὰ ἐνισχυθῇ
 αὐτῇ. Ἄνευ τῆς τοιαύτης ἀναπλάσεως καὶ ἀναγεννήσεως
 ὁ ἄνθρωπος, ὡς δοῦλος τοῦ σκότους καὶ τῆς ἁμαρτίας, ἦν ἀ-
 πτόν νὰ ἔλθῃ εἰς κοινωνίαν πρὸς τὸν Θεόν, τὴν πηγὴν τοῦ
 φωτός καὶ τῆς ἀγιότητος. Ἀλλὰ τὰς πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀν-
 θρώπου ἀναγκαίας ταύτας συνθήκας ἡδύνατο νὰ ἐκπληρώσῃ
 αὐτοῦ, διότι οὐδὲ θυσίαν ἐξιλαστικὴν ἀνάλογον τῆς θείας
 δικαιοσύνης ἡδύνατο νὰ προσφέρῃ ὁ ὑπὸ τὴν θεῖαν κατάραν
 κείμενος ἄνθρωπος, οὐδὲ τὴν ἀνάπλασιν αὐτοῦ νὰ κατορ-
 μένῃ μεμολυσμένος ὢν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· ἔδει λοιπὸν ἡ αἰ-
 νία νὰ ἀπολεσθῇ, ἢ αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ τινος ὑπερφυσικοῦ μέ-
 τας ἔλθῃ εἰς βοήθειαν καὶ σωτηρίαν αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τοῦ Μεσσηρίου τῆς θείας ἀπολύτρωσεως.

Ἐγόμεν θεῖαν ἀπολύτρωσιν καὶ πῶς αὕτη ἐγένετο ;
 ὁμολογούμεν εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος μὴ
 ἐν ἑαυτοῦ νὰ σωθῇ ἐκ τῶν συνεπειῶν τῆς ἁμαρτί-
 ας, ἔδει νὰ ἀπολεσθῇ αἰωνίως, ἢ αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ τινος
 ὑπερφυσικοῦ μέσου νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν καὶ σωτηρίαν αὐτοῦ.
 Ὁμοίως λοιπὸν θεῖαν ἀπολύτρωσιν οὐδὲν ἄλλο νοοῦμεν, εἰμὴ

ὅτι ὁ Θεός, ὁ πλούσιος ἐν ἐλέει καὶ ἀφάτος ἐν ἀγαθότητι, «βουλούμενος τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ πάντας τῶν σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν» (ἀ. Τιμ. ἡ δόξα ἐν ἑστέῳ). Ἡ δόξα ἐν ἑστέῳ ἐλθὼν εἰς βοήθειαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ ἐπιστῇ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ. Τὸ ἔργον δὲ τοῦτο τῆς σωτηρίας ἀνθρώπου ἐγένετο διὰ τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς ἁγίας ἀδός, τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ καὶ λόγου τοῦ Θεοῦ, Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἄνθρωπος γενόμενος καὶ ἀναλίσκων εἰς ἑαυτὸν πάσας τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, προσήνεκεν ἑαυτὸν θυσίαν ἐξιλαστήριαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου, ἐξηγόρασεν αὐτὸν ἐκ τῆς κατάρας καὶ τοῦ θανάτου καὶ ἀναπλάσας αὐτὸν τῇ χάριτι αὐτοῦ ἔσωσε μὲν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀποκατέστησε δὲ κοινωνὸν τῆς θείας ἀγάπης καὶ κληρονόμον τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ μακαριότητος.

Ἀποὺ ὁ Θεὸς ἡδούκησε νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον πῶς προέβη ἐκπλήρωσιν τῆς βουλῆς αὐτοῦ ταύτης καὶ ἀποφάσεως ;

Ὁ Θεὸς εὐδοκήσας ἐν τῷ ἀπείρῳ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἐλέει νὰ σώσῃ αὐτὸν ἐκ τῆς πτώσεως αὐτοῦ, δὲν προέβη ὥστε εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς αἰωνίου ταύτης βουλῆς καὶ φάσεως αὐτοῦ (ἀ. Κορ. 2, 7. Ἐφ. 3, 10, 11. ἀ. Πέτρ. 1, 19, ἀλλ' ἐβράδυνεν ἐπὶ μακρόν, τὸ μὲν ὅπως ἐν τῇ διαρκείᾳ αἰώνων ἡ ἡθικὴ τῆς ἀνθρωπότητος ἀσθένεια, τὸ κακὸν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὠριμάσῃ καὶ φθάσῃ εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὴν τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ, ἵνα οὕτως ὁ ἐγώιστῃς ἄνθρωπος πεῖρας γνωρίσῃ καὶ αἰσθανθῇ ὅσον τὸ δυνατόν βαθύτερον μέγεθος τῆς πτώσεως αὐτοῦ καὶ τὴν ἰδίαν ἀδυναμίαν παλαιότητα ἀπὸ τοῦ ταλαιπωροῦντος αὐτὸν κακοῦ, οὕτως αἰσθανθῇ τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην θείας βοηθείας καὶ ἐλευθέρου ὑποδεχθῇ αὐτὴν ἐπιφανέσσαν· τὸ δὲ ὅπως προπαρασκευάσῃ τὸν ἄνθρωπον δεόντως πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ μέλλοντος Σωτῆρος Λυτρωτοῦ, διὰ μακροῦ χρόνου προειδοποιῶν αὐτὸν πρὸς τὸν Θεὸν, τοῦ βίου καὶ λοιπῶν περιστάσεων αὐτοῦ. Διὰ τὸ δὲ καὶ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν κατήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, οὐχὶ ἀμέσως τὰ τὴν πτώσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὅτε ἔφθασε τὸ πλῆθος τοῦ χρόνου (Γαλ. 4, 4), ὅτε δηλ. συνεπληρώθη ἡ ἐκ τῆς πτώσεως ἀνάγκη πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ προπαρασκευῇ τοῦ ἀνθρωπίνου

ἐγένετο ἡ προπαρασκευὴ αὕτη τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ ἰδίως
 ἰσραηλιτῶν;

προπαρασκευὴ αὕτη τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἡ εὐθύς με-
 ρν πτώσιν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἀρξαμένη διὰ τῆς ἐπαγ-
 γελίας ὅτι τὸ ἀσπέρμα τῆς γυναικὸς συντρίβει τὴν κεφαλὴν
 πρὸς τὴν οὐρανὸν (Γεν. 3, 15) καὶ ἡτίς ἐσήμαινεν ὅτι ὁ ἐκ τῆς γυ-
 ναικῆς παρθένου Μαρίας, μέλλων νὰ γεννηθῇ Κύριος ἡμῶν
 ὁ Χριστός, ἐμελλε νὰ καταβάλλῃ τὸν ἐχθρὸν τοῦ ἀνθρώ-
 πιν ἀποβόλον καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, κατ'
 ὅσον μὲν ἦτο ἡ αὐτὴ δι' ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος προπα-
 ρασκευή ἐκτὸς τῆς ῥηθείσης ἐπαγγελίας, διὰ θουσιῶν,
 ὡς τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ δι' ὧν προετυποῦτο ἡ μεγάλη ἐξιλα-
 σιὰ τοῦ Γολγοθᾶ θυσία, καὶ διὰ διαφόρων ἄλλων θαυμα-
 ποῦ Θεοῦ ἐνεργειῶν (Γεν. 5, 24, 8, 1 καὶ 11, 1 - 10). Ὅτε
 καὶ μετ' ὅλα ταῦτα, μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, δι' οὗ ὁ
 ἐπιμώρησε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν ἐκ νέου ἐπανάληψιν
 ἐπὶ σωτῆρος ἐπαγγελίας εἰς τὸν Νῶε, οἱ ἄνθρωποι ἐξέ-
 ῆλθον ἀπὸ τοῦ ἑαυτῶν δημιουργοῦ, ἡ δὲ εἰδωλολατρεία ἐκά-
 ῆσεν ἅπαν σχεδὸν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, τότε ὁ Θεὸς πρὸς
 ῥησιν τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας καὶ τῆς εἰς τὸν ἐπαγγελ-
 ῆσαν Μεσσίαν πίστεως ἐξελέξατο τὸν Ἀβραάμ εἰς πατέρα
 ῆστων, ὅπως δι' αὐτοῦ καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ προπα-
 ρασκευή τὴν ἔλευσιν τοῦ Σωτῆρος. Τὰ δὲ μέσα, ἅτινα κυ-
 ρετέχειρίσθη πρὸς τοῦτο εἶναι α) αἱ ἐπαγγελίαι, αἱ εἰς
 ῆσάμ, Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ δοθεῖσαι β) ὁ νόμος, τὸν ὁ-
 ῆσεν τοῦτο ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καλεῖ παῖδα γοιγὸν
 ῆσεν τὸν (Γαλ. 3, 3, 24) καθ' ὅσον διὰ μὲν τῶν τύπων
 ῆσων αὐτοῦ προετυποῦτο ὁ σωτὴρ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ,
 ῆσων ἡθικῶν αὐτοῦ διατάξεων, ὡς ἐνεκα τῆς αὐστηρό-
 αὐτῶν δὲν ἡδύνατο νὰ ἐκπληρώσῃ ὁ ἰσραηλιτικὸς λαός,
 αὐτὸν εἰς τὴν συναίσθησιν τῆς ἰδίας ἀδυναμίας καὶ τὴν
 ῆσιν τῆς ἀνωθεν σωτηρίας καὶ γ) αἱ προφητεῖαι, δι' ὧν
 ῆσεν καὶ κατ' ὀλίγον ἀπεκαλύφθησαν εἰς τὸν Ἰσραηλιτι-
 ῆσιν πάντα τὰ ἀφορῶντα τὸ πρόσωπον, τὸν βίον καὶ τὸ
 οῦ Λυτρωτοῦ.

ἐγένετο ἡ προπαρασκευὴ τῶν ἐθνῶν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ Σωτῆρος;
 προπαρασκευὴ τῶν ἐθνῶν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ Σωτῆρος, ἡ-

τις μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τῆς Ἀγ. Γραφῆς, καθ' ἣν ὁ Κύριος ἡμῶν εὗρισκε πολλάκις παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς πίστην, ὅσῃ καὶ ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ ἐκ τῆς τυχείας παρ' αὐτοῖς διαδόσεως τῶν εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, ἐγένετο ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῶν ἀφάνων τῆς ἀρχεγόνου ἀποκαλύψεως καὶ θρησκείας αἱ πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου διδασκαλίας καὶ αἱ περὶ λυτρωτικὰς παγγελίας αἱ δοθεῖσαι κατ' ἀρχὰς δι' ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος, μεταδιδόμεναι διὰ τῆς παραδόσεως διεσώθησαν καὶ πρὸς τοῖς ἐθνικοῖς, μολονότι δὲ αἱ ἀλήθειαι αὗται συναναμιγνύμεναι μετὰ νέων ιδεῶν καὶ διδασκαλιῶν τῶν ἐθνικῶν, οἷον παρὰ τὸν χρόνον ἀπέκλιναν εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν εἰδωλολατρειάν, δὲν ἠδύναντο ἢ νὰ ἀποβάλλωσι τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν θειότητα καὶ νὰ διαφθαρώσι, καὶ οὕτως ὁμως ἐξήσκησαν ἀσβεστοῦ γετικὴν ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν ἐπιρροὴν διὰ τῆς παρ' αὐτοῖς διανοήσεως τῶν παραδόσεων περὶ τῆς ἀρχεγόνου καταστάσεως τῶν ἀνθρώπων, περὶ τῆς πτώσεως αὐτῶν καὶ περὶ τῆς ἐλευθερωτικῆς λευτερωτικῆς ἐπ' ἑτέρου δὲ τὰ ψευδῆ αὐτῶν θρησκευμάτων τινὰ δὲν ἠδύναντο νὰ ικανοποιήσωσι καθ' ἑαυτὰ τὰς θρησκευτικὰς τοῦ ἀνθρώπου ἀνάγκας, καὶ ἡ φιλοσοφία, ἥτις συντείνει σα εἰς τὴν ὑπόδειξιν τῆς σαθρότητος τῶν θρησκευμάτων τῶν αὐτῶν καὶ μὴ δυναμένη δι' ἑαυτῆς νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν κατεδείκνυε σαφῶς ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀφ' ἑαυτοῦ δὲν ἠδύνατο φθάσῃ εἰς τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ ἑαυτὸν τοῦ περικυκλούντων αὐτῶν δεινῶν ἀνευ τῆς ἐξ ὕψους βοηθείας τῶν τὰ μέσα ταῦτα τῆς εἰς Χριστὸν προπαρασκευῆς τῶν ἐθνικῶν δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν τὴν κατὰ διαφόρους καιροὺς τῶν τρόπους συνεπιμιξίαν αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ τὴν εὐρείας κατακτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, συνεπιμεικτοὶ ὁποίων διὰ τῆς διαδόσεως τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης καὶ παιδείας καὶ τῆς μεταφράσεως τῶν ἁγίων Γραφῶν οἱ διάφοροι λαοὶ ἐπέστησαν εὐθετώτεροι πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ὑψηλῶν διδασκαλιῶν τῆς χριστ. θρησκείας.

Πὼς ἐτελέσθη μετὰ τὴν προπαρασκευὴν αὐτοῦ τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου ;

Ἀφοῦ διὰ τοῦ ἀνωτέρω ὑποδειχθέντος τρόπου τὸ ἀνθρώπινον γένος συνησθάνθη ἀρκούντως θαθέως τὴν πτώσιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν καὶ ἀδυναμίαν πρὸς ἐπανόρθωσιν καὶ

αρεσκευάσθη εἰς ὑποδοχὴν τοῦ Σωτῆρος καὶ λυτρωτοῦ
 οὗ, ὁ Σωτὴρ οὗτος καὶ λυτρωτὴς ἦλθε καὶ ἐτέλεσε τὸ πρὸ
 αὐτῶν προορισθὲν καὶ προκαταγγελθὲν μυστήριον τῆς σωτη-
 τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Σωτὴρ δὲ οὗτος εἶναι ὁ Κύριος ἡμῶν
 ὁ Χριστὸς, γεννηθεὶς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἐκ τῆς ὑπεραγίας
 θεοῦ Μαρίας ἐπὶ τῆς βασιλείας Καίσαρος Αὐγούστου, καὶ
 Ἡρώδου βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, παθὼν καὶ ἀποθανὼν ἐπὶ
 τοῦ Καίσαρος, ἡγεμονεύοντος Πιλάτου, εἶτα δὲ ἀναστὰς
 ἀναληφθεὶς εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

ἢ περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου, τοῦ Κυρίου ἡ-
 Ἰησοῦ Χριστοῦ διδασκαλίᾳ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ;

Περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
 διδασκαλίᾳ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἄριστα καὶ σαφέστατα
 ῥίσκεται ἐν τῷ δογματικῷ ὅρῳ τῆς Δ'. ἐν Χαλκηδόνι τὸ
 συνελθούσης ἀγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅν καὶ πα-
 τόμεν ἔχοντα οὕτως « ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖν Ὑῖόν
 τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν συμφώνως ἅπαντες ἐκδι-
 κώμεν, τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν Θεότητι, καὶ τέλειον τὸν αὐ-
 τὸν ἀνθρωπότητι, Θεὸν ἀληθῶς καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς, τὸν
 ὡς ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν
 οὐσίαν, καὶ ὁμοούσιον τὸν αὐτὸν ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα
 ὡς πάντα ὅμοιον ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας. Πρὸ αἰώνων μὲν
 ὡς Πατὴρ γεννηθέντα κατὰ τὴν Θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων
 ὡς ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ τὴν σωτηρίαν ἐκ Μα-
 ρίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἕνα
 ὡς αὐτὸν Χριστὸν, υἱόν, Κύριον, Μονογενῆ, ἐν δύο φύσεσιν
 ὡς ἁπλῶς, ἀτρέπτως, ἀδιαίρετως ἀχωρίστως γνωριζόμενον ».

ὡς εἰς τὴν συνίσταται ἢ ἐν τῷ ὅρῳ τούτῳ περιεχομένη διδασκαλίᾳ
 ἐκκλησίας ;

ὡς τούτῳ, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐστὶ τέλειος
 ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ, ὅτι δι' ἡμᾶς καὶ τὴν ἡμετέραν σω-
 τήριαν σαρκωθεὶς ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας, ἐγένετο τέλειος
 ὡς, ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, ὁμοούσιος κατὰ πάντα ἡμῖν
 ὡς μόνον ἁμαρτίας, καὶ ὅτι αἱ δύο αὐτοῦ φύσεις, ἡ θεία καὶ
 ἡ ἀνθρωπίνη ἡνώθησαν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως καὶ ἀδιαίρετως.

ὡς δεικνύται ἡ Θεότης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ;

ὡς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι τέλειος καὶ ὁ

ληθινὸς Θεός, ὁμοούσιος τῷ Πατρί, τοῦτο δείκνυται οὐ μόνον
ἐκ τῶν πολυπληθῶν μαρτυριῶν τῆς ἁγίας Γραφῆς διδασκόντων
ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ δι' οὗ τὰ πάντα
γένετο (Ἰωάν. 1, κ' ἐξ). καὶ ἀποκαλούσης αὐτὸν «Θεὸν ἀληθι-
νὸν καὶ εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας φανερωθέντα ἐν σαρκί»
(ἀ. Ἰωάν. 5, 20. Ῥωμ. 9, 5) «καὶ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ μονογε-
νῆς» (Γαλ. 4, 4), ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν σαφῶν μαρτυριῶν τῆς ἐκκλησιασ-
τικῆς πάντοτε καὶ πανταχοῦ ὡμολόγει τὸ δόγμα τοῦτο καὶ οὐ
δικάζουσα τοὺς ἐναντίον αὐτοῦ ἐγειρομένους αἰρετικούς πε-
ρὶ τοῦ ἰδίου τὸν Ἀρειον, ὃν καὶ δημοσίᾳ καθήρεσεν ἐν τῇ ἀ. Οἰκου-
μένῃ Συνόδῳ καταδικάσασα μὲν τὴν πλάνην αὐτοῦ διδάσκοντος ἐν
Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν κτίσμα τοῦ Πατρὸς, κηρύττει
δὲ αὐτὸν Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, οὐ ποιηθέντα
ἐλεγεν ὁ Ἀρειος, ἀλλὰ γεννηθέντα, ἐκ τῆς αὐτῆς δηλ. φύσεως
καὶ οὐσίας τοῦ Πατρὸς προελθόντα καὶ ἐπομένως ὁμοούσιον
καὶ μονογενῆ. Ἐκτὸς τῶν ῥητῶν τούτων μαρτυριῶν καὶ τῆς
ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡ Θεότης τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἐν γένει εἰκόνος τοῦ
Πατρὸς καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἣν παριστῶσιν ἡμῖν τὰ Εὐαγγέλια
ἐκ τῆς τελείας αὐτοῦ ἀγιότητος, ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ὑπὲρ
φύσιν αὐτοῦ θαυμάτων καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τέλος ἐκ τῶν
μεγάλου ἔργου, ὅπερ ἐτέλεσε, τῆς ἐξιλεώσεως δηλ. τῆς θεϊκῆς
δικαιοσύνης καὶ τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς τοῦ ἀνθρώπου
ἀναπλάσεως.

Πόθεν δείκνυται ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν εἶναι τέλειος ἄνθρωπος ὁμο-
ούσιος ἡμῖν, καὶ ἐν τίνι συνίσταται ἡ πρὸς ἡμᾶς διαφορὰ τῆς ἀνθρω-
πότητος αὐτοῦ;

Ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ
χρόνου, κατήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀνέλαβεν ἀληθινὴν ἀνθρω-
πίνην οὐσίαν καὶ φύσιν, ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς λογικῆς ἀκα-
σταμένην, περὶ τούτου οὐδεμία λείπεται ἀμφιβολία τῆς ἁγίας
Γραφῆς λεπτομερῶς περιγραφούσης ἡμῖν τὴν κατ' ἀνθρώπου
γέννησιν καὶ τὸν λοιπὸν βίον τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ διδασκα-
λίας ὅτι δὲν εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνος, ὅστις δὲν ὁμολογεῖ
Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐληλυθότα ἐν σαρκί
(Ἰωάν. 4, 3). Ἡ μόνη δὲ διαφορὰ ἣτις ὑπάρχει κατὰ τὴν
δασκαλίαν τῆς Γραφῆς καὶ τῆς Ἐκκλησίας μεταξὺ τῆς

πίνης φύσεως τοῦ Κυρίου καὶ ἡμῶν συνίσταται ἐν τούτῳ,
ἐνῷ ἡμεῖς γεννώμενοι ἐκ θελήματος σαρκὸς καὶ ἐκ θελή-
ματος ἀνδρὸς κληρονομοῦμεν παρὰ τῶν γονέων ἡμῶν ἁμαρ-
τῶν φύσιν καὶ ὑποκείμεθα εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ὁ Κύριος ἡμῶν
γεννηθεὶς οὐχὶ ἐκ θελήματος σαρκὸς, ἀλλ' ἐκ Πνεύματος ἁ-
γίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, προκαθαρθείσης διὰ τῆς θείας
ἐκείνης, ἀνέλαθεν ἐκ τῶν ἀγνῶν τῆς μητρὸς αὐτοῦ αἱμάτων
ὅταν καὶ καθαρὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, μηδ' αὖτως τῇ ἁμαρτίᾳ
κακωμένην, διὸ καὶ λέγεται ἐν τῇ Γραφῇ, ὅτι ἔχομεν ἀρχιερεῶς
ἀμέτοχον συμπαθεῖσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειραμένον
κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα, χωρὶς ὅμως «ἁμαρτίας»
(Ἑβρ. 4, 15). *79. Εἰς τὴν ἱστορίαν*
αὐτὴν ἐγένετο ἡ ἐνωσις τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν τῷ προ-
τύπῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ;

Ἡ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐνῶσις τῶν δύο φύσεων, τῆς θείας δη-
λῶτι καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐγένετο α) «πραγματικῶς καὶ καθ'
ὕπoστασιν», καθ' ἣν δηλ. ἡ ἀνθρωπίνη φύσις προτελήφθη ἐν τῇ
ὕπoστασει τοῦ Θεοῦ Λόγου, οὕτως ὥστε μετὰ τὴν ἐνῶσιν δέν-
ουμεν πλέον δύο ἀπ' ἀλλήλων διακρινόμενα πρόσωπα, ἀλλ'
καὶ μόνον θεῖον πρόσωπον ἐκ δύο φύσεων διὰ τοῦτο καὶ ὁ
Χριστὸς ἡμῶν εἶναι ἀληθῆς Ἐμμανουήλ, τοῦτέστι θεᾶνθρωπος
δύο τινὰ τῆς καθ' ὑπόστασιν ταύτης ἐνώσεως τῶν δύο φύ-
ων ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἐκ τοῦ ἀνθρώ-
που, ἐν ᾧ ὑποστατικῶς ἐνούμεναι δύο φύσεις, ἡ ὕλη δηλ. καὶ
τὸ πνεῦμα, ἀποτελοῦσιν ἐν πρόσωπον, τὸν ἄνθρωπον. Τὴν ὑ-
ποστατικὴν ταύτην τῶν δύο φύσεων ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐνῶσιν,
ἐκκηρύττουσιν ὅλα ἐκεῖνα τὰ μέρη τῆς Γραφῆς, ἐν οἷς ἐνὶ τῷ
Χριστῷ ἀποδίδονται ποτὲ μὲν ὡς Θεῷ ἀνθρώπινοι ἰδιό-
τητες (Πράξ. 20, 28), ποτὲ δὲ ὡς ἀνθρώπῳ θεῖαι ἰδιότητες (ἀ.
ρ. 2, 8 Πράξ. 3, 15), ἐπεκύρωσεν ἡ Ἐκκλησία ἐν τῇ ἐν Ἐ-
πιτῇ τῷ 431 συνελθοῦσῃ Γ'. οἰκουμενικῇ συνόδῳ ἐναντίον τῆς
ἐρέσεως τοῦ Νεστορίου, ὅστις ἐχώριζε τὰς δύο ἐν Χριστῷ φύ-
σεις, παραδεχόμενος οὐχὶ πραγματικὴν καθ' ὑπόστασιν ἐνῶσιν,
ἀλλ' ἀπλῶς ἡθικὴν σχέσιν καὶ συνάφειαν αὐτῶν β') «ἀσυγ-
γῶς καὶ ἀτρέπτως» καθ' ἣν δηλ. ἐνῶσιν, οὔτε σύγχυσις τις,
οὔτε τροπὴ τις ἢ κρᾶσις συνέβη μετὰ τὴν αὐτῶν, οὕτως ὥστε
ἀποτελεσθῇ μία φύσις, ἀλλ' οὕτως ἀσυγγῶς καὶ ἀτρέ-

πτως, ὥστε αἱ δύο φύσεις ἢ τε θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη, διέμε-
 σῶναι καὶ ἀκέραιαι, χωρὶς οὐδεποσῶς νὰ ἀρθῇ ἡ μεταξὺ αὐ-
 τῶν ὑπάρχουσα διαφορά. Ἡ ἀλήθεια αὕτη τῆς ἀσυγχύτου καὶ
 ἀτρέπτου ἐνώσεως ἐπεκυρώθη ἐν τῇ ἐν Χαλκηδόνι Δ'. οἰκου-
 νικῇ συνόδῳ ἐναντίον τῶν Μονοφυσιτῶν αἵτινες συνέχεον
 δύο φύσεις εἰς μίαν. Ἐκ τῆς ἀσυγχύτου καὶ ἀτρέπτου ἐνώ-
 τῶν δύο φύσεων ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ φυσικῶς ἔπεται καὶ τὸ ἀπ-
 χυτον τῶν ιδιωμάτων καὶ θελήσεων ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τὸν
 διδασκαλίαν ταύτην ἐπεκύρωσεν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει
 680 συνελθοῦσα ἕκτη Οἰκουμινικὴ σύνοδος θεσπίσασα ἐναν-
 τῶν μίαν θελήσιν καὶ ἐνέργειαν ἐν Χριστῷ ἀποδεχομένων
 νοθελητῶν «δύο φυσικὰς θελήσεις... ἐν αὐτῷ, καὶ δύο φύ-
 κὰς... οὐχ ὑπεναντίας... ἀλλ' ἐπόμενον τὸ θεῖον αὐτοῦ
 λημα καὶ μὴ ἀντιπίπτον ἢ ἀντιπαλαῖον... μᾶλλον δὲ
 τασσόμενον τῷ θεῷ αὐτοῦ καὶ πανσθενεῖ θελήματι».

Πῶς ἐτέλεσεν ὁ Κύριος ἡμῶν τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων

Εἰδομεν ἐν τῷ περὶ τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι αἱ
 θριαι αὐτῆς συνέπειαι συνίσταντο κυρίως εἰς τὸν σκοτασμὸν
 τῆς διανοίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν διαφορὰν τῆς καρδίας
 θελήσεως αὐτοῦ, οὕτως ὥστε νὰ ἀγαπᾷ καὶ νὰ τείνῃ μᾶλλον
 εἰς τὸ κακὸν ἢ εἰς τὸ ἀγαθόν, εἰς τὴν παρόργησιν τῆς
 δικαιοσύνης καὶ τὸν χωρισμὸν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς
 καθυπόταξιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἐπήρειαν τοῦ διαβόλου
 καὶ τὴν κυριαρχίαν τῆς ἁμαρτίας. Κατὰ ταῦτα ὁ Κύριος ἡμῶν
 Ἰησοῦς Χριστὸς ἐλθὼν ὅπως ἀπαλλάξῃ τὸν ἀνθρωπον ἀπὸ
 συνεπειῶν τούτων τῆς πτώσεως αὐτοῦ καὶ σώσῃ αὐτὸν ἔδει
 νὰ φωτίσῃ τὸν ἐσκοτισμένον αὐτοῦ νοῦν πρὸς ἐπίγνωσιν
 ἀληθείας καὶ νὰ διευθύνῃ τὴν καρδίαν καὶ θέλῃσιν αὐτοῦ
 στηρίξῃ αὐτὴν ἐν τῷ ἀγαθῷ β.) νὰ ἐξιλεώσῃ τὴν παροργισ-
 σαν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ διαλλάξῃ τὸν ἀνθρωπον
 αὐτοῦ καὶ γ.) νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν ἀνθρωπον ἀπὸ τῆς τυραννί-
 τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἁμαρτίας. Τὸ μέγα τοῦτο ἔργον ἐπι-
 λησεν ὁ Κύριος ἡμῶν ὡς προφήτης, ἀρχιερεὺς καὶ βασιλεὺς
 καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Ἰησοῦς μὲν ὡς σώσας τὸν κόσμον
 διότι τοῦτο σημαίνει ἡ Ἑβραϊκὴ αὕτη λέξις, Χριστὸς δὲ
 ὅπερ τὸ αὐτό, Μεσσίας, διότι ὅπως οἱ τῆς Παλαιᾶς Διαθή-
 κης προφῆται, ἀρχιερεῖς καὶ βασιλεῖς ἐχρίνοντο ἡγιασμένοι

ἐνίσχυσιν ἐν τῷ ἔργῳ τῆς διακονίας αὐτῶν, ἐχρίσθη καὶ ὁ Χρῖστος ἡμῶν οὐχὶ ἐλαίῳ ὑλικοῦ, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

ἡ προφητικὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου

ὡς ἔργον τῶν προφητῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἦν κυριότατον οὐχὶ τὸ προλέγειν μόνον κατὰ θεῖαν ἀποκάλυψιν τὰ μέλητα, ἀλλὰ τὸ διδάσκειν καὶ κηρύττειν τὸν θεῖον λόγον, τὸ πείθειν τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν καὶ ἐν γένει στήναι τὴν εὐσέβειαν, οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ μέγιστος τῶν προφητῶν, ὃν οἱ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης προαγγέλλον μόνον καὶ προεικονίζον, ἐφανέρωσεν ἡμῖν τὰς περὶ τοῦ αἰωνίου τοῦ Θεοῦ βουλὰς, καὶ ἐδίδασκεν τί πρέπει νὰ πιστεύωμεν καὶ τί νὰ πράττωμεν εἰς σωτηρίαν. Τὸ ἔργον δὲ τοῦ τοῦ προφήτου καὶ διδασκάλου μετὰ μεγίστου ζήλου καὶ ἀπαρνησίας ἐξεπλήρωσεν ὁ Κύριος ἡμῶν κατὰ τὸ τριετές δημοσίον αὐτοῦ βίου διάστημα, ἦτοι ἀπὸ τῆς ἐκ τῆς ἐρήμου, ἐν ᾗ ἐνήστευσεν, ἐπιστροφῆς μέχρι τῆς σταυρώσεως αὐτοῦ, οὕτω δὲ παρέσχετο ἡμῖν πᾶν ὅ,τι ἦν ἀναγκαῖον, ἵνα σωθῶμεν τὸν ἀληθινόν Θεόν καὶ ἐσμέν ἐν τῷ ἀληθινῷ Ἰησοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ» (ἀ. Ἰωάν. 5, 20).

ἡ πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἀρχιερατικὴ τοῦ Κυρίου ἐνέργεια ;

Ἡ ἀρχιερατικὴ τοῦ Κυρίου ἐνέργεια πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου γένους συνίσταται κυρίως ἐν τούτῳ, ὅτι καθὼς ἔργον ἀρχιερέων τῆς Παλ. Διαθήκης ἦτο τὸ προσφέρειν δῶρα καὶ θυσίας ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν (Ἑβρ. 5, 1) οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν λαβὼν εἰς ἑαυτὸν τὰς ἁμαρτίας σύμπαντος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ τὴν δι' αὐτὰς εὐθύνην, προσέφερεν ἑαυτὸν ὡς ἱερεῖον ἁγίου τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ οὕτω διὰ τὴν πάθος καὶ τοῦ σταυροῦ ὑποστάς τὴν διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ποινὴν, ἧς ἡμεῖς εἴμεθα ἄξιοι ἐξιλέωσεν μὲν τὴν θεῖαν δικαιοσύνην ὑπὲρ ἡμῶν, συνεφιλίωσε δι' ἡμᾶς μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐδωρήσατο ἡμῖν τὴν θεῖαν αὐτοῦ χάριν, δι' ἧς καθίσταται ἡμῶν δυνατὴ ἡ ἐπιτυχία τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ μακαριότητος. τοῦτο καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ἀπεκάλει αὐτὸν ὡς τὸν Θεὸν αἶροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου (Ἰωάν.

1, 28), ὁ δὲ ἀπόστολος Παῦλος λέγει πρὸς τοὺς Ἑφεσίους «*κυνὴ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἡμεῖς οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν ἐγγύτητα γενήθητε ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμρότερα ἐν καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ σωματός μου λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ καταργήσας*» (Εφ. 2, 13—18).

Ποία ἡ βασιλικὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐνέργεια ;

Ὁ Κύριος ἡμῶν προσενεγκὼν ἑαυτὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὅπως ἂν ἡμῶν καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ὡς ἄνθρωπος πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ὅπως στήσῃ τὴν σωτηρίαν, ἣν παρέσχεν ἡμῖν διὰ τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ἡ βασιλικὴ δὲ αὕτη τοῦ Κυρίου ἐνέργεια καὶ ἐξουσία ἐξεδηλώθη ἐν τῇ ἀναστάσει αὐτοῦ, δι' ἣς κατέβαλε κράτος τοῦ διαβόλου καὶ τοῦ θανάτου, ἐν τῇ ἐνδόξῳ αὐτοῦ νικησίᾳ καὶ τῇ ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καθέδρᾳ, ἐκλοῦται ἐν τῇ διοικήσει καὶ κυβερνήσει τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ ἣν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐθεμελίωσε, καὶ ἐν τῇ διευθύνει τῆς τύχης αὐτῆς καὶ τῇ μεταδόσει τῶν χαρισμάτων, τῶν πνευματικῶν καὶ τῶν φυσικῶν αὐτῆς ἀνάγκαιων, ἐκδηλωθήτεται καὶ ἐν τῇ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, ὅτι μέλλει νὰ ἀναστήσῃ τὸν νεκροὺς καὶ κρίνῃ τὸν κόσμον, ὅπως ἀποδώσῃ ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ Ἑκκλησίας.

Πῶς καὶ κατὰ τίνα τρόπον δυνάμεθα νὰ καταστῶμεν μέτοχοι τῆς μυστηρίου τῆς θείας ἀπολυτῶσεως, ἥτοι νὰ σωθῶμεν ;

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ μὲν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ παρέσχεν εἰς ἡμᾶς τὸ φῶς τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας, καὶ διὰ τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ καθεῖλε μὲν τὸ μεσότοιχον τοῦ μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων φραγμοῦ, διήλλαξε δὲ ἡμᾶς ἐφάπαξ τῷ Θεῷ· ἀλλ' ὅπως εἰς ἕκαστος ἡμῶν καταστήσῃ μέτοχος τῶν σωτηρίων τούτων ἀποτελεσμάτων, ὅπως δικαιωθῇ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἁγιασθῇ καὶ σωθῇ, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀπεκδυθῇ μὲν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ

ἐκείνη δὲ τὸν νέον τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰ-
 σὶν τοῦ κτίσαντος αὐτόν.» (Κολασ. 3, 9). τοῦτέστιν εἶναι ἀ-
 νήκη ἵνα ὁ ἄνθρωπος βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐξαλείψῃ μὲν
 ἡν ἐν αὐτῷ ἁμαρτίαν καὶ τὰς συνεπείας αὐτῆς, ἀνυψωθῇ δὲ
 εἰς τὴν ἀρχέγονον κατάστασιν τῆς ἀθωότητος καὶ ἀγιότητος.
 οὗτο ὁμῶς δὲν δύναται νὰ κατορθώσῃ ὁ ἄνθρωπος ἄλλως, ἢ
 τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, ἣν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐ-
 μελίωσεν ὁ Κύριος ἡμῶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς χάριτος τοῦ
 Θεοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς πίστεως καὶ τῶν καλῶν ἔργων.
 Ἡμεῖς ἡ ἐννοία τῆς Ἐκκλησίας ;

Ἐκκλησία, παρὰ τὸ ἐκκαλεῖν, παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαίοις ἐτή-
 κινε τὸ ἄθροισμα τῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκαλουμένων πολιτῶν ἐν
 τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ γίνεται κατὰ πρῶτον χρῆσις τῆς λέξεως
 ὁρησκευτικὴν σημασίαν σημαίνουσα τὴν ὁρησκευτικὴν τοῦ
 λαοῦ τοῦ Θεοῦ συνάθροισιν, ἥτοι τὴν συναγωγὴν.
 ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ Ἐκκλησία καλεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ Σωτῆ-
 ρος ἀποκατασταθεῖσα βασιλεία τοῦ Θεοῦ περιλαμβάνουσα πάν-
 τας τοὺς εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν ὀρθῶς πιστεύοντας, ἀγιαζομέ-
 νους διὰ τῆς χάριτος τῶν μυστηρίων αὐτοῦ καὶ διατελοῦντας
 ἐν τῇ πνευματικῇ κυβέρνησει τῶν ποιμένων καὶ διδασκά-
 λων τῆς Ἐκκλησίας. Αὕτη ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία, περὶ ἧς ὁ Σω-
 τὴρ ἐπηγγείλατο ὅτι «πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.»
 (Ματθ. 16, 18), καὶ ἦν αὐτὸς ὁ Σωτὴρ «περιποιήσατο διὰ τοῦ
 οὐ αἵματος» (Πράξ. 8, 28). Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν ἡ Ἐκκλησία
 περιέχεται κατὰ τὴν ἐπὶ γῆς ἀνάπτυξιν τῶν μελῶν αὐτῆς, ὁση-
 ραι αὐξανόντων ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἐπιγνώσει τοῦ Χριστοῦ,
 καλεῖται Ἐκκλησία «στρατευομένη, ὡς ἐν στρατιᾷ τινι οὖσα
 ἀπὸς μυρίας ἀντιστάσεις καὶ ἐπιβουλάς ἀγωνιζομένη ἐφ'
 ὅσον ἐξ θεωρεῖται ὡς περιλαμβάνουσα τοὺς πιστοὺς, οἵτινες
 ἐν τῇ ἐπὶ γῆς στάδιον αὐτῶν καταβαλόντες τοὺς ἐχθροὺς
 εἰς σωτηρίας πανηγυρίζουσιν ἐν οὐρανοῖς, καλεῖται «θριαμ-
 νουσα, ἐκκλησία τῶν πρωτοτόκων τῶν ἐν οὐρανοῖς, ἀπογε-
 ννημένων» (Ἑβρ. 12, 2, 3).

Ἡμεῖς ἐμελιώθη ἡ Ἐκκλησία καὶ τίς ὁ σκοπὸς αὐτῆς ;

Αὕτη ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἥτοι ἡ Ἐκκλησία, ἐμελιώθη
 ὡς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν μα-
 ρτυρῶν καὶ ἀποστόλων αὐτοῦ καὶ τῆς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς

Πεντηκοστῆς καθόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ μετὰ ταῦτα τοῖς ἀποστόλοις τὴν χάριν καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν καὶ στερέωσιν αὐτῆς. Τότε ἐξεχύθη ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν νὰ ἀδηγήσῃ τοὺς πιστεύοντας εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν (1^η Κορ. 16, 13) τότε οἱ ἀπόστολοι ἐκήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Σωτῆρος, καὶ κατέστησαν πανταχοῦ Ἐκκλησίας, αἵτινες, ἐφ' ἑαυτοῖς μένουσι πισταὶ εἰς τὴν παρ' αὐτῶν παραδοθεῖσαν αὐταῖς δογματικὴν ἀποτελοῦσιν μέλη τῆς καθόλου Ἐκκλησίας τοῦ σώματος τοῦ, ἧς σκοπὸς εἶναι ἡ διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ εὐαγγελίου τὸν λόγον καὶ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπίτευξις τῆς σωτηρίας τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν μελῶν.

Ὅποια εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν θεμελιωθεῖσα Ἐκκλησία ;

Ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων θεμελιωθεῖσα Ἐκκλησία κατὰ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως ἐκτελεσθῆναι μία, ἁγία, καθολικὴ καὶ ἀποστολική. Εἶναι μία, διότι πᾶσι τοῖς ἀποτελοῦντες αὐτὴν, ἐνούμενοι διὰ τῆς αὐτῆς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν πίστεως, ἁγιαζόμενοι διὰ τῶν αὐτῶν μυστηρίων καὶ διατελοῦντες ὑπὸ τὴν πνευματικὴν διοίκησιν τῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων αὐτῆς, ἀποτελοῦσιν ἓν σῶμα, ὅπερ ἔχει κεφαλὴν τὸν Χριστόν» διὰ τοῦτο δὲ ὅπου λείπουν τὰς ἀπαιτήσεις ταῦτα τῆς ἐνότητος, ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει ἀληθὴς Ἐκκλησία. Εἶναι ἁγία, ὡς ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ καταγωγῆς αὐτῆς, ἀπὸ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, καὶ ὡς ἐκ τῶν μέσων, δι' ὧν ἐπιδιώκεται ὁ σκοπὸς τοῦτον ἡ ἁγιότης δ' αὕτη τῆς Ἐκκλησίας οὐδὲν παραβλάπτειται ἐκ τοῦ ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ καὶ μέλη ἀνάστατοι ἢ ἡτοιμασμένοι, διότι οὗτος εἶναι κυρίως καὶ ὁ σκοπὸς αὐτῆς, τὸ νὰ θεραπεύσῃ δηλονότι τοὺς ἀσθενεῖς, νὰ ἀναστήσῃ τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ τελειοποιήσῃ τοὺς ἀτελεῖς, ἐντεταλμένοι καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρομοιάζει τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ ἑαυτὸν ἀγρόν, ἐν ᾧ φύονται μέχρι καιροῦ καὶ ζιζάνια μετὰ τοῦ σπέρματος (Ματθ. 13, 24), καὶ πρὸς γάμον εἰς ὃν παρεκλήθησαν πάντες καὶ ἀγαθοὶ (Ματθ. 22, 2, κ. ἐξ.) Ἐντεθεν δεικνύται πᾶσι σαφερὰ εἶναι ἡ γνώμη τῶν διαμαρτυρομένων ἐκείνων, οἱ ὅτι θεωροῦσιν ὡς μέλη τῆς Ἐκκλησίας μόνον τοὺς τελειοποιούμενους ἁγίους, καὶ ἐπειδὴ οἱ τοιοῦτοι εἶναι ἄγνωστοι ἡμῖν, κηρύττουμε τὴν Ἐκκλησίαν ὡς «κοινωνίαν ἁγίων». Εἶναι καθολική

μόνον καθ' ὅσον κατὰ πάντας τοὺς χρόνους καὶ τόπους τὴν
τὴν διακατέχει πίστιν, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅσον σκοπὸς καὶ προ-
μὸς αὐτῆς εἶναι νὰ περιλάβῃ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς πάν-
τοὺς ἀνθρώπους, ἄνευ διακρίσεως φυλῆς καὶ γλώσσης, τά-
ς καὶ καταστάσεως. Εἶναι ἀποστολική, διότι διὰ τῶν
αποστόλων ἐξαπλωθεῖσα καὶ στερεωθεῖσα φυλάττει ἀμετα-
πτώτως ὅσα παρ' αὐτῶν παρέλαβε. Κατὰ ταῦτα ὅπως μερικὴ
ἐπικὴ τις Ἐκκλησία κληθῇ ἀποστολική δὲν ἀρκεῖ νὰ
ᾄτῃ μόνον τὴν σύστασιν αὐτῆς εἰς τινὰ τῶν μαθητῶν καὶ
αποστόλων τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ἀπαιτεῖται νὰ τηρῇ ἀπαρασα-
πτώτως καὶ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰς παράδοσεις αὐτῶν ἄλ-
λόθεν ἀπόλλυσι τὸ δικαίωμα τῆς ἀποστολικότητος.

Οἱ τοὶς ὁ διοργανισμὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τί λέγεται ἱεραρχία ;
Ο ὁ Κύριος ἡμῶν θεμελιώσας τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ καὶ πα-
σχὼν αὐτῇ πᾶν τὸ πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ἀναγκαῖον
καὶ συνάμα αὐτῇ καὶ τοιοῦτον διοργανισμόν, δι' οὗ νὰ
ἐκτελεσθῇ ἡ δύναμις ἡ ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τούτου συνέστησε
ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ ἰδιαιτέραν τάξιν προσώπων, δι' ὧν
δι' ἀγωγῶν νὰ μεταβιβάζωνται αἱ θεῖαι ἀλήθειαι καὶ ἡ ἀ-
γάπη χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὰ πρόσωπα ταῦτα ἡ-
κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι, μετὰ δὲ ταῦτα οἱ
ἐκλεκτοὶ διάδοχοι. Τὸν τοιοῦτον τῆς Ἐκκλησίας διοργανισμόν
πρόστολος Παῦλος ἀνάγει εἰς αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμῶν λέ-
γων «αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας,
καὶ τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκά-
λους πρὸς καταρτισμὸν τῶν ἁγίων καὶ ἔργον διακονίας, εἰς
ἡμετέραν ὁδομήν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ». (Ἐφ. 4, 11. 12). Συμ-
μμεν λοιπὸν πρὸς τὸν τοιοῦτον τῆς Ἐκκλησίας διοργανισμόν,
ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία καλεῖται ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἰδιαιτέ-
ρα αὐτῇ τάξιν τῶν προσώπων, ἃ τινὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου
Πνεύματος ἀναδεικνύμενοι «ὕπηρεται τοῦ Χριστοῦ ὡς ἔργον
τῶν ἰδίων ἔχουσι τὴν διδασκαλίαν τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου,
καὶ τὴν τῶν μυστηρίων μετάδοσιν εἰς τοὺς πιστοὺς τῆς χά-
ριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Πάντες οὗτοι ὁμοῦ ἀποτελοῦσι τὸν
ἱερεῖον ἢ τὴν «ποιμαίνουσαν» λεγομένην «Ἐκκλησίαν», ὡς
πάντες τὴν κυβέρνησιν αὐτῆς, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ λοιπὰ

τῆς ἐκκλησίας μέλη, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν τάξιν τοῦ καὶ καλοῦνται « Ἐκκλησία ποιμαινομένη »

Πότοι οἱ βαθμοὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας ;

Τρεῖς, ὁ τοῦ « ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου καὶ διακόνου. » οἱ μὲν ἐπίσκοποι, ὡς ἄμεσοι διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων, καὶ χουσι τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ εἰς αὐτοὺς συγκεντρωμένη ἡ τῆς ἐκκλησίας κυβέρνησις, ἡ διδασκαλία τοῦ Θεοῦ λόγου, ἡ τῶν μυστηρίων τέλεισι καὶ ἡ δι' αὐτῶν τάδοσις τῆς Θείας χάριτος εἰς τοὺς πιστοὺς. Οἱ δὲ πρεσβυτεροὶ, ὡς ἔμμεσοι διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων, εἶναι κατὰ τῶν ἐπισκόπων, παρ' αὐτῶν ἐγκαθίστανται εἰς τὸ λειτούργεον αὐτῶν καὶ αὐτοῖς ὑπεῖκουσιν ἐν πᾶσιν. Οἱ δὲ διάκονοι, ὡς τὸ ὄνομα αὐτῶν δηλοῖ, εἶναι οἱ ὑπηρέται, οἱ ἐν τῇ τελείᾳ μυστηρίων διακονοῦντες καὶ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξάρτησιν καὶ τοῖ τῶν ἐπισκόπων διατελοῦντες.

Ποῖον τὸ κέντρον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας ;

Ἐξ ὧν ἀνωτέρω εἵπομεν περὶ ἐπισκόπων, ὡς ἁμέσων δόχων τῶν Ἀποστόλων, σαφῶς ἐξάγεται ὅτι « κέντρον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας » διὰ πᾶσαν μερικὴν τοπικὴν Ἐκκλησίαν εἶναι ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱεραρχίᾳ δὲν ὑπάρχει βαθμὸς ἀνώτερος τοῦ ἐπισκόπου, οἱ ἐπίσκοποι ὡς διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν ὅπουδῆποτε καὶ ἂν εὕρισκωνται, ἐν Ρώμῃ, ἐν Κωνσταντινῇ, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἢ ἀλλαχοῦ, ἅψ' ἑαυτοῦ ἔπεται ὅτι, ὅπου κέντρον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας διὰ πᾶσαν μερικὴν τοπικὴν Ἐκκλησίαν εἶναι ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς, οὕτω διὰ πᾶσαν μερικὰς τοπικὰς ἐκκλησίας ἐν μιᾷ περιφερείᾳ εὕρισκομένην, κέντρον τοῦτο τῆς ἐξουσίας εἶναι ἐπίσκοποι αὐτῶν ὁμοῦ, ἢ τοπικὴ σύνοδος, διὰ δὲ πάσας ὁμοῦ, διὰ τὴν καθόλου ἐκκλησίαν, ἢ Οἰκουμένην σύνοδος, ἣτις διὰ τοῦτο « ἐκπροσωποῦσα δηλ. τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν, » εἰς ἣν ὁ Πνεῦμα ἅγιον ἐπέμφθη τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα μετ' αὐτῆς εἰς τὸν αἰῶνα καὶ ὁδηγῇ αὐτὴν εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, εἶναι ἀλάμβαστος ἐν τῇ τηρήσει τῆς παραδοθείσης ἡμῖν Χριστιανικῆς ἀληθείας διὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καλεῖ « αὐτὴν στύλον καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας » (ἀ. Τιμ. 15). Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀπόλυτος ὑπακοή εἰς τὰς αποφάσεις

Δημόσιο Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

ατάξεις τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων θεωρεῖται καὶ ἐπιβάλλε-
ται ὡς ἀπαραίτητον καθῆκον εἰς πάντας ἐν γένει τοὺς πιστοὺς,
ἡ δ' αὐτῶν τῶν ἐπισκόπων ἐξαιρουμένων.

Τι ἐξάγεται ἐκ τῶν εἰρημένων ἐν σχέσει πρὸς τὴν Δυτικὴν ἐκκλη-
σίαν καὶ τοὺς Διαμαρτυρομένους :

Διὰ μὲν τὴν Δυτικὴν ἐκκλησίαν τὸ αὐθαίρετον καὶ ἀντευ-
ρετικὸν τῆς ἀπαιτήσεως τῶν ἱεραρχῶν τῆς Ῥώμης, οἵτινες
ἐλοὶ ὄντες καὶ αὐτοὶ ἐπίσκοποι, χαίροντες δὲ μόνον «πρεσβεῖα
μῆς διὰ τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα τῆς πόλεως,» ἐν ἣ ἐδρεύουσι
οἰκουμ. Σύνοδ. καν. 28), ἠθέλησαν καὶ θέλουσι κατακρα-
ντες τῆς ἐξουσίας αὐτῶν νὰ καταστῶσιν «οἱ ἀνώτεροι ἄρ-
χες καὶ κυβερνήται τῆς Ἐκκλησίας ἀπάσης,» μηδὲν
νοῦντες νὰ παρερμηνεύσιν πρὸς τοῦτο τοὺς πρὸς τὸν Ἀπό-
στολον Πέτρον, οὕτινος καυχῶνται ὅτι εἶναι διάδοχοι, λόγους
τοῦ Κυρίου ἡμῶν «Σὺ εἰ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ Πέτρᾳ οἰ-
δομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν καὶ πύλαι ᾧδου οὐ κατισχύ-
ουσιν αὐτῆς» (Ματθ. 16, 18, κτλ.) Οἱ αὐτοὶ δὲ ἱεράρχαι τῆς
Ῥώμης ἐκ τῶν αὐτῶν ἐλατηρίων ἀπολυταρχίας ὁρμώμενοι
ἐδωκαν ἑαυτοῖς καὶ τὸ προσὸν τοῦ ἀλανθάστου, ὥσανεὶ τάχα
Ἀπόστολος Πέτρος, ἐφ' οὗ κυρίως στηρίζουσι τὰς ἀπαιτή-
σεις αὐτῶν, εἶχε τοιαῦτα ἐξαιρετικὰ ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς ἀπο-
στόλους προνόμια καὶ δικαιώματα, καὶ ὥστε μὴ ἡλέγχετο ὑπὸ
τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ὡς πλανηθεὶς, ὡς «μὴ ἐρροπο-
ντοὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου» (Γαλ. 2, 14). Διὰ δὲ
τοὺς Διαμαρτυρομένους ἡ διαστροφή τῆς περὶ Ἐκκλησίας ἀ-
ποστολ. διδασκαλίας καὶ ἡ καταστροφή αὐτῆς, διότι καταργή-
ντες οὗτοι τὸν ἐπισκοπικὸν βαθμὸν, συγκατήργησαν καὶ τὴν
ἐκκλησιαστικὴν δι' ἧς καὶ μόνῃς δυνατὴ ἡ τῆς χάριτος μετάδοσις
τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε ἡ παρ' αὐτοῖς λεγομένη
ἐκκλησία ἀπέβαλε τὸν χαρακτῆρα αὐτῆς, οὔσα μᾶλλον ὁρη-
γανιστικὴ κοινότης, οὐδεμίαν ἐσωτερικὴν ἐνότητα δυναμένη νὰ
ᾤσται, ὡς στηριζομένη οὐχὶ ἐπὶ τῆς φωνῆς τῆς οἰκουμενικῆς συν-
όδου, ἀλλ' ἐπὶ τῆς αὐθαιρέτου τοῦ ἀτόμου γνώμης.

Ὡς κατορθοῦται ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπίτευξις τῆς σωτηρίας τοῦ
ἁνθρώπου ;

Εἶδομεν ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς συστάσεως τῆς Ἐκκλησίας εἶναι
ὅς ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἐπιτυχάνῃ ἐν αὐτῇ τὴν σωτη-

ρίαν αὐτοῦ τοῦτο κατορθοῦται ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τῆς θείας
ρίτος, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς πίστεως καὶ τῶν καλῶν ἔργων.

Τί λέγεται θεία χάρις καὶ ποῖαι οἱ ταύτης ἐνέργειαι ;

Θεία χάρις λέγεται ἡ ἰδιαιτέρα δύναμις καὶ ἐνέργεια
Θεοῦ παρεχομένη ἡμῖν διὰ τὴν ἀξιωμασίαν τοῦ Σωτῆρος
Λυτρωτοῦ ἡμῶν καὶ τελειοῦσα ἐν ἡμῖν τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας
ἐνέργειαι ἡ αὐτῆς, δι' ὧν τὸ ἔργον τοῦτο κατορθοῦται,
ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ φωτισμὸς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἀποδοχὴν
ἀληθειῶν τῆς σωτηρίου εὐαγγελικῆς διδασκαλίας καὶ ὁ
σιν ἐν αὐτῷ τῆς εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν πίστεως, ἀφ' ἑτέρου
ἡ ἀποκάθαρσις ἀπὸ τοῦ ῥύπου τῆς ἁμαρτίας, ὁ
σμὸς, ἡ ἀναγέννησις καὶ ἡ δικαίωσις αὐτοῦ ἐν
τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τέλους δὲ ἡ συνέργεια καὶ ἐνίσχυσις
τοῦ εἰς τὸ ἔργον τῆς κατὰ Χριστὸν ἀρετῆς καὶ τελειότητος.

Ποία ἡ μετὰ τῆς θείας χάριτος καὶ τῆς ἐλευθέρου τοῦ ἀνθρώπου
θέλησεως σχέσηις ;

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς
σίας, ἡ θεία χάρις διενεργοῦσα ἐν ἡμῖν τὴν σωτηρίαν οὐ
παραβιάζει τὴν ἐλευθέραν ἡμῶν θέλησιν, ἀλλὰ μόνον
γεῖ αὐτῇ, οὕτως ὥστε ὁ ἀνθρώπος μένει ἐντελὴς ἐλευθέρου
ὑποδεχθῆ ἢ μὴ τὴν ἐνέργειαν ταύτην τῆς θείας χάριτος
τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφων πρὸς Κορινθίους
γεν ὅτι «συνεργῶν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν παρεκάλει
ἀποδοῦν ματαίᾳ ἢ εἰς αὐτοὺς χάρις τοῦ Θεοῦ.» (β'. Κορ.
Ἡ σωτηρία λοιπὸν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι κοινὸν ἔργον τῆς
τος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐλευθέρου θέλησεως τοῦ ἀνθρώπου
γνωμόνως ἀποδεχομένου αὐτὴν καὶ συνεργούντος διὰ τὴν
στεως καὶ τῶν καλῶν ἔργων ἐπομένως σφάλλουσιν οἱ
βινισταὶ πρεσβεύοντες ὅτι ἡ θεία χάρις ἐνέργει ἀκαταμάχητος
καὶ ἀναγκαστικῶς ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, σύρουσα αὐτὸν διὰ τὴν
βίας εἰς τὴν πράξιν τοῦ ἀγαθοῦ διὰ τῆς τοιαύτης τῶν
βινιστῶν θεωρίας αἴρεται ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου πᾶν ἐλατήριον
τὴν ἀρετὴν, ἀφαιρεῖται πᾶσα ἡ ἀξία τῶν ἀγαθῶν ἔργων
γένηται καταστρέφεται ἡ ἠθικὴ τῶν ἀνθρώπων ἀξία καὶ οὐ
Πάντες οὖν ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης τῆς θείας χάριτος πρὸς τὴν
θερίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐξαγόμενον ;

Ὅτι ὁ τοῦ Θεοῦ προορισμὸς τῶν μὲν εἰς αἰώνιον ζωὴν

καριότητα, τῶν δὲ εἰς αἰώνιον κατάκρισιν καὶ καταδίκην εἰ-
 σὺν οὐκ ἀπόλυτος καὶ ἀδυσώπητος ὅπως φρονοῦσιν οἱ Καλβι-
 νῆται, ἀλλὰ σχετικὸς καὶ ὑπὸ ὅρον, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς προ-
 αΐσεως αὐτοῦ· οὗς προέγνω, λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος,
 οὓς δὲ προώρισε... οὓς δὲ προώρισε τούτους καὶ ἐκάλεσε καὶ οὓς
 ἠγάπησε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν· οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους
 ἠδοξάσκει. (Ῥωμ. 8, 29, 30). Ὁ Θεὸς δηλ. ὅπως θέλει πάν-
 τας σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, οὕτως εἰς
 ὄντας ὠρεῖται τὴν πρὸς σωτηρίαν ἀναγκαίαν χάριν αὐτοῦ,
 προσφέρει δὲ τοὺς μὲν εἰς σωτηρίαν, τοὺς δὲ εἰς ὄλεθρον, καθ'
 ὅσον ὡς Θεὸς προγινώσκει ποίαν χρῆσιν τῆς χάριτος αὐτοῦ
 ἔσται· ἢ νὰ κάμῃ ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος διὰ τοῦτο δὲ καὶ παν-
 τοῦ τῆς Ἀγ. Γραφῆς ἡ αἰωνία τύχη ἐκάστου ἡμῶν μετὰ
 τὸν θάνατον, ἢ αἰώνιος δηλ. δόξα ἢ ἡ αἰώνιος καταδίκη, χαρακτη-
 ρεῖται ὡς δικαία ἀμοιβὴ καὶ ἀνταπόδοσις τῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ
 αὐτοῦ ἔργων ἡμῶν. (6'. Κορ. 5, 10. Ῥωμ. 2, 6 - 8).

Τί λέγεται πίστις καὶ ὅποια τις πρέπει νὰ ᾔσεται αὕτη ;
 Πίστις λέγεται ἡ μετὰ πεποιθήσεως καὶ ἄνευ δισταγμοῦ
 πεποίθησις παντός, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπεκά-
 ρισεν εἰς ἡμᾶς πρὸς σωτηρίαν καὶ ἡ εἰς αὐτὸν ὡς «τὸν μόνον
 σωτῆρα» ἀφοσίωσις. Ἡ τοιαύτη πίστις ἔργον οὖσα ἀφ' ἐνὸς
 καὶ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀφ' ἐτέρου δὲ αὐτοῦ
 τοῦ ἀνθρώπου, ἐλευθέρου ὄντος νὰ ὑποκύψῃ ἢ μὴ εἰς τὴν ἐπε-
 ργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἀναγκαία πρὸς σωτηρίαν
 ἐστίν, καθ' ὅσον «ἄνευ πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ»
 (Ῥωμ. 11, 6), δεόν νὰ ᾔσεται «πλήρης καὶ τελεία» νὰ περιλαμ-
 βάνῃ δηλ. πάσας τὰς ἀποκαλυφθείσας εἰς ἡμᾶς ἀληθείας, ἄνευ
 λειψέως τινος ἢ παραθορίας, «σταθερά καὶ ἀκλόνητος» κατὰ
 τὴν μορφήν, νὰ ᾔσεται δηλ. ἀμετάβλητος ὁ ταύτην ἔχων, νὰ μὴ
 ἐκδιδῇ καὶ ἀποδίδῃ παντὶ ἀνέμῳ ἐτεροδιδασκαλίας, καὶ τρίτον ζῶσα
 καὶ ἐνεργὸς κατὰ τὴν ἐκδήλωσιν, νὰ φανεροῦται δηλ. καὶ ἐ-
 κτερικῶς διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων, διότι ἄνευ τούτων εἶναι νεκρά.
 Ποία ἡ ἔννοια τῶν ἀγαθῶν ἔργων καὶ πόθεν δείκνυται ἡ τούτων
 ἀναγκαιότης ;

Ἀγαθὰ ἔργα λέγοντες ἐννοοῦμεν τὰς ἐλευθέρας πράξεις τοῦ
 ἀνθρώπου τὰς συμφώνους πρὸς τὸν ἡθικὸν νόμον τοῦ Εὐαγγε-
 λίου, εἰς ὃς ὁ χριστιανὸς προβαίνει ἐκ πίστεως πρὸς τὸν Κύριον

Εὐαγγελικὸν Κέντρον τῆς Βιβλιοθήκης Πέροιας

π. Γεωργίου, ἀρχιεπισκόπου ὑπομνήσεως

ἡμῶν καὶ ἐξ ἀγάπης πρὸς αὐτόν· ἡ ἀναγκαιότης δὲ τῶν οὕτων ἔργων δείκνυται οὐ μόνον ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς λαχοῦ διδασκούσης ὅτι ἡ πίστις μόνη ἄνευ τῶν ἀγαθῶν εἶναι νεκρὰ καὶ οὐδὲν ὠφελεῖ τὸν ἄνθρωπον, καθ' ὅσον καὶ ὁ λέγων με Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν οὐρανῶν ἀλλ' ὅποιων τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανῷ (Ματθ. 7, 21)· ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς περὶ ἀπολυτρώης ἐννοίας, ὡς μέσου πρὸς ἁγιασμόν τοῦ ἀνθρώπου, διότι ὁ ἄνθρωπος διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τελειοποιήσεως αὐτοῦ, γὰρ τοῦτο τῆς θείας ἀγαθότητος ἔργον ἤθελεν εἶσθαι «μὴ φλὴ ἀμνηστεία εἰς ἁμαρτωλοὺς διεσθαρμένους καὶ ἀμελήτους». Ἐναντία λοιπὸν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Γραφῆς τοῦ ὀρθοῦ λόγου εἶναι ἡ διδασκαλία τῶν διαμαρτυρομένων κείνων, οἵτινες φρονοῦσιν ὅτι πρὸς σωτηρίαν ἀρκεῖ ἡ πεθεωροῦσι δὲ ὡς «ὅλως περιττὰ» τὰ ἀγαθὰ ἔργα.

Ἐν τίνι συνίσταται ἡ περὶ τῶν ἀγαθῶν ἔργων πλάνη τῆς Βυβλικῆς ;

Ἡ πλάνη τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ περὶ τῶν ἀγαθῶν ἔργων διδασκαλίᾳ αὐτῆς συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι, ἐνῶν φώνως πρὸς τὴν Ἀγ. Γραφὴν καὶ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ λόγου παραδέχεται τὴν ἀναγκαιότητα αὐτῶν ἐν τῷ ἔργῳ σωτηρίας τοῦ χριστιανοῦ, τοσοῦτον μεγαθύνει καὶ ἐξαιετίζει τὴν ἀξίαν καὶ σημασίαν αὐτῶν ὥστε νὰ διδάσκη ὅτι ὁ χριστιανὸς δύναται νὰ διαπράξῃ ἔργα ὑπερβάλλοντα τὸ μέτρον τῶν καίων πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ· ἡ τοιαύτη ὁμῶς διδασκαλία τῆς εἶναι ἐναντία εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν, ἥτις διδάσκει ὅτι ἡ δεμίᾳ ἀρετὴ ἡμῶν ὅσον μεγάλη καὶ ἂν ᾖ εἶναι δύναται νὰ ἀνάλογος πρὸς τὰ ἄρρητα ἀγαθὰ, ἅτινα ἀναμένουσιν ἡμᾶς ὅτι ὀφείλομεν «ὅταν ποιήσωμεν πάντα τὰ διαταχθέντα νὰ λέγωμεν, ὅτι, ἀχρεῖτοι δοῦλοι ἐσμέν, ὅτι ὁ ὠφείλομεν πεποιθήκαμεν». (Λουκ. 17, 10). Ἐπὶ τῆς ἐσφαλμένης δὲ διδασκαλίας τῆς ὑπερτιμώσης τὴν ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν ἐστήριξεν ἀκολούθως ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία τὴν περὶ συγχωρητικῶν θεωρίαν, καθ' ἣν τὰ ἔργα τὰ περιττὰ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ταῦτα διαπράξαντος τίθενται κατὰ μέρος, ὅπως ἀποδοθῶσιν εἰς ἐκείνους, οἵτινες δὲν διέπραξαν τὸ ἀναγκαῖον, ἢ εἰς ἐκείνους οἵτινες διέπραξαν βαρὲς ἁμαρτήματα.

τον δὲ τῆς μεταδόσεως εἶναι ἢ ἀντὶ χρημάτων ἀπονομή
 γυμνοκαρτίων ὑπὸ τοῦ Πάπα· οὕτω δὲ διὰ πράξεως ὅλως ἐ-
 τερικῆς καὶ διὰ χρημάτων καθίσταται δυνατὴ παρὰ τοῖς Δυ-
 οῖς ἢ σωτηρία, ἐνῶ τὸ Εὐαγγέλιον ἐκτὸς τῆς διὰ τὴν ἀ-
 μισίαν τοῦ Κυρίου μεταδιδομένης χάριτος καὶ τῆς ἐνερ-
 γητικῆς συνεργείας τοῦ ἀνθρώπου οὐδεμίαν ἄλλην ὁδὸν σω-
 τρίας δείκνυσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ Μυστηρίων.

Ἡ ἔννοια τῶν μυστηρίων καὶ πόσα εἶναι ταῦτα ;
 Ἰδομεν ἀνωτέρω ὅτι, ὅπως ὁ ἄνθρωπος μετὰσχη πράγματι
 ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν τελεσθείσης σωτηρίας καὶ σωθῇ, ἔχει
 γὰρ ἀφ' ἐνὸς μὲν θείας χάριτος, ἀφ' ἑτέρου δὲ πίστεως διὰ
 ἀγαθῶν ἔργων ἐκδηλουμένης· τὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὄργανα.
 ὧν μεταδίδεται ἢ πρὸς σωτηρίαν ἀναγκαῖα αὕτη χάρις τοῦ
 Θεοῦ, εἶναι τὰ μυστήρια. Μυστήρια λοιπὸν καλοῦνται ἐν τῇ
 Ἐκκλησίᾳ αἱ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τῶν Ἀποστόλων αὐ-
 τοσυστάσαι ἐν αὐτῇ ἱεραὶ τελεταί, ἐν αἷς «ὁ» ὁρατῶν ση-
 μείων καὶ μέσων μεταδίδονται ἀοράτως τοῖς πιστοῖς τὰ δῶρα
 χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὰ ἀναγκαῖα πρὸς συν-
 ἡρτίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ σωτηρίαν τῶν μελῶν αὐτῆς.»
 Τὰ ταῦτα, τὰ οὐσιώδη χαρακτηριστικὰ ἐκάστου μυστηρίου
 ἵστανται εἰς τοῦτο, ὅτι τὸ μυστήριον εἶναι ἱερὰ τελετὴ συ-
 σταμένη ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἢ τῶν Ἀποστόλων αὐτοῦ καὶ ὅτι
 αὕτη τελετὴ δὲν εἶναι ἀπλῶς μέσον δι' οὗ νὰ συνενοῦν-
 ται πιστοὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ νὰ διακρίνωνται ἀπὸ τῶν μὴ
 ὁρίστων, οὐδὲ σημεῖα ψιλὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ πρὸς
 τὴν εἰς Χριστὸν πίστεως, ὡς πολλοὶ τῶν Διαμαρ-
 μένων φρονοῦσιν, ἀλλὰ «μέσα καὶ ὄργανα ἀληθῶς μετα-
 καὶ τῆς πρὸς δικαίωσιν καὶ ἁγιασμὸν ἀναγκαῖας θείας χά-
 ριτος» (Ἐφεσ. 5, 25. Πράξ. 8, 17—19). Τοιαύτας ἱερὰς τελε-
 τὰς μυστήρια ἔχει ἡ Ἐκκλησία, παρὰ τῶν Ἀποστόλων τοῦ
 Κυρίου παραλαβοῦσα, ἐπτά, «τὸ Βάπτισμα, τὸ Χρῆμα, τὴν
 ἁγίαν Κοινωνίαν, τὴν Μετάνοιαν, τὴν Ἱερωσύνην, τὸν Γάμον καὶ
 τὸ Ὑψέλαιον».

Τί ἀπαιτεῖται πρὸς κανονικὴν τέλεσιν καὶ σωτήριον ἐνέργειαν μουσῶν;

Πρὸς κανονικὴν μὲν τέλεσιν τῶν μυστηρίων ἀπαιτεῖται «κανονικῶς κεχειροτονημένος ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, εἰς αὐτοὺς μόνους ὡς διαδόχους τῶν Ἀποστόλων παρεκκλήσει Κύριος τὴν δύναμιν τοῦ μεταδιδόναι τοῖς ἀνθρώποις τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ τῶν Μυστηρίων, ὥστε οὐ μόνον οἱ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ εἰσι οἱ διάκονοι δὲν δύνανται νὰ τελήσῃ μυστήριον τι κανονικῶς καὶ ὅτι» ἢ κατὰ τὰ οὐσιώδη τῆς τῆς κατὰ παράδοσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διατεταγμένης ἐν τῇ τελείᾳ αὐτῶν ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν σωτήριον αὐτῶν τῶν πιστῶν ἐνέργειαν ἀπαιτεῖται ἡ πίστις τῶν προσερχομένων καὶ ἡ δέουσα αὐτῶν προπαρασκευὴ καὶ προετοιμασία, ἡ ἀνευ πίστεως εἰς τὰ μυστήρια προσερχόμενος οὐδόλως ἐκλάπτων τὸ κῦρος καὶ τὴν πραγματικότητά του ἐκλάπτει ἑαυτὸν μόνον ὡς μετέχων αὐτῶν ἀναξίως πρὸς ἑαυτοῦ καταδίκην.

α. Περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος.

Τί εἶναι τὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος καὶ ποία ἡ ἀναγκασιότις

Τὸ μυστήριον τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, τὸ ὑπὸ τοῦ ἡμῶν ἰδρυθέν ἐν τῷ καιρῷ, καθ' ὃν, μέλλων νὰ ἀπέλθῃ πρὸς οὐράνιον αὐτοῦ Θεὸν καὶ Πατέρα, ἀπέστειλε τοὺς μαθητὰς τοῦ εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου εἰπὼν «πορευθέντες κηρύττετε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Ματθ. 28, 9), εἶναι ἡ ἱερὰ ἐκείνη τελετή, ἐν ᾗ ὁ ἁμαρτωλὸς ἀνακαθαριζόμενος ἀπὸ τοῦ ῥύπου τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας ἀπὸ πασῶν τῶν πρωτοπικῶν αὐτοῦ ἁμαρτιῶν καὶ δικαιωθείς τούτέστιν ἀπὸ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἐνόχου καθιστάμενος ἅγιος ἁγιος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἀναγεννᾶται εἰς ζωὴν νέαν καὶ μακαριὰν καὶ καθίσταται μέλος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ υἱὸς Θεοῦ καὶ κληρονόμος τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο παρὰ τοῖς πατράσι τῆς Ἐκκλησίας τὸ μυστήριον τοῦτο λέγεται καὶ «ἀναγέννησις καὶ λουτρὸν παλιγγενεσίας». Ἡ δὲ ἐκ τῆς ἱερωσύνης τοῦτου μυστηρίου εἶναι κατάδηλος ἐκ τῆς

τοῦ Κυρίου, καθ' οὓς «ὁ μὴ γεννηθεὶς ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Ἰωάν. 3, 5), διὰ τοῦτο καὶ ἡ μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία, κατὰ παράδοσιν ἀποστολικήν, βαπτίζει οὐ μόνον τοὺς ἐν ἡλικίᾳ ὄντας καὶ βουλομένους νὰ προσέλθωσιν εἰς Χριστόν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ νήματα ὡς ὑποκείμενα καὶ αὐτὰ εἰς τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα καὶ πάντα ἀνάγκην καθαρισμοῦ καὶ ἀναγεννήσεως πρὸς σωτηρίαν. Πεὶς ἡ κανονικὴ τοῦ βαπτίσματος τέλεσις;

Πρὸς κανονικὴν τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος τέλεσιν ἀπαιτοῦνται τρία τινά· α') νὰ τελεσθῇ ἐν ὕδατι ἡγιασμένῳ, δι' ἡμετέρας ἐπὶ τούτῳ ιεροτελεστίας, καὶ χρησιμεύοντι ὡς σύμβολον τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τῆς καθαιρούσης τὸν ἄνθρωπον τῆς ἀμαρτίας (Ἰωάν. 3, 5. Πράξ. 10, 47 - 48) β') νὰ τελεσθῇ εἰς τὸ ὄνομα τῆς ὑπεραγίας Τριάδος ἀπαγγελλομένων τῶν λόγων «βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος» (Ματθ. 28, 19. Καν. Ἀποστ. 49) καὶ γ') νὰ τελεσθῇ διὰ τριτῆς καταδύσεως καὶ ἀναδύσεως τοῦ βαπτιζομένου εἰς τὸ ὕδωρ. Ὅτι δὲ ἐκ τῆς βάπτισμας πρέπει νὰ τελῇται διὰ καταδύσεως καὶ μάλιστα τριτῆς τοῦτο δείκνυται οὐ μόνον ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, σηματοδοτοῦντος «κατάδυσιν, ἐνταφιασμόν, κρύψιν ἐν τῷ ὕδατι καὶ ἀνάστασιν ἐκ τοῦ ὕδατος», οὐ μόνον ἐκ τῆς σχέσεως, ἣτις κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον ὑπάρχει μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς τριημέρου ταφῆς καὶ ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου (Ῥωμ. 6, 4, Κολ. 2, 12). ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἱερᾶς παραδόσεως καὶ περὶ τῆς Ἐκκλησίας διδασκούσης ὅτι «ἐν τρισὶ καταδύσεσι καὶ ἰσαριθμοῖς ταῖς κλήσεσι τὸ μέγα μυστήριον τοῦ βαπτίσματος τελειοῦται». (Καν. Μεγ. περὶ ἁγ. Πνεύμ. 15, ὅρ. καὶ 50 Ἀποστ. Καν.). Κατὰ τί ἀπεμακρύνθησαν τῆς κανονικῆς τελέσεως τοῦ Βαπτίσματος οἱ ἐν τῇ Δύσει;

Ἡ μὲν Ἐκκλησία Ῥώμης, ἣτις ὡς ἐκ τῶν ἀρχαίων αὐτῆς βιβλίων φαίνεται, μέχρι τοῦ 14 αἰῶνος ἐβάπτιζε κανονικῶς ἐν τριῶν καταδύσεων καὶ ἀναδύσεων, ἀπεμακρύνθη τῆς κανονικῆς ταύτης τελέσεως τοῦ βαπτίσματος εἰσαγαγοῦσα κατὰ τὸν 15 αἰῶνα ἀντὶ τῶν καταδύσεων τὴν ἐπίχυσιν, ἣτις ἦν ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία οὐχὶ ὡς τρόπος τοῦ κανονικοῦ βαπτίσματος, ἀλλ' ὡς τρόπος ἑκτακτος, ἐφαρμοζόμενος

μόνον εἰς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἐν κλίνῃ κατακειμένους· οἱ δὲ μαρτυρούμενοι ἀπεμακρύνθησαν καὶ αὐτοὶ καθόσον καὶ βαπτίζουσι διὰ ῥαντισμοῦ. Ἐκ τῶν ἐν τῇ Δύτει Ἑκσιῶν ἡ μᾶλλον προσεγγίζουσα πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ἐκσιῶν, ἔσον ἀπορᾷ τὴν τέλεσιν τοῦ βαπτίσματος, εἶναι ἡ γλικανικὴ Ἐκκλησία, ἥτις ὡς κανονικὸν τρόπον τοῦ βαπτίσματος διὰ νήπια θεωρεῖ τὴν κατάδυσιν, ἢ καὶ μίαν, διὰ δὲ ἐφήβους τὴν ἐπίχυσιν· ἡ θεωρία ὅμως αὕτη τὴν σήμερον καταλείπει μᾶλλον ἐν τοῖς εὐχολογίοις τῆς Ἐκκλησίας ταύτης τῇ πράξει αὐτῇ.

Τί ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ προσερχομένου εἰς τὸ Βάπτισμα;

Ἐὰν μὲν ὁ βαπτιζόμενος ᾔηται ἐν ἡλικίᾳ, ἀπαιτεῖται αὐτοῦ μετάνοια διὰ τὰς ἁμαρτίας ὅσας πρὸ τοῦ βαπτίσματος διέπραξε καὶ πίστις εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν μόνον Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους (Πράξ. 2, 38). Ἐὰν δὲ ὁ βαπτιζόμενος ᾔηται βρέφος, τότε αὐτοῦ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως ποιεῖται ὁ ἀνάδοχος, ὁ ὅστις διὰ τοῦτο ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως, ὅταν βρέφος φθάσῃ εἰς ἡλικίαν κατάλληλον, διδάξῃ αὐτὸ καὶ τηρήσῃ εἰς τὴν πίστιν, ἣν ἐν τῷ βαπτίσματι ὁμολόγησε.

Διὰ τί τὸ βάπτισμα δὲν ἐπαναλαμβάνεται;

Τὸ νομίμως καὶ κανονικῶς τελεσθὲν βάπτισμα κατὰ διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐπαναλαμβάνεται ὁμολογῶν ἐν βάπτισμα εἰς ἁφῆσιν ἁμαρτιῶν διδάσκει Σύμβολον τῆς πίστεως· τοῦτο δὲ οὐ μόνον διότι τὸ βάπτισμα εἶναι τύπος τῆς ταφῆς τοῦ Κυρίου, οὐ μόνον διότι εἶναι γέννησις, ἀλλὰ καὶ διότι καθαριζόμενου δι' αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ ἐκλείποντι ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ρύπου τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, εἰς ὃ δὲν δύναται πλέον νὰ ἐπανέλθῃ ὁ παῦρ συνεπῶς καὶ πᾶσα ἀνάγκη ἐπαναλήψεως τοῦ καθαρισμοῦ μέτου. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἐκκλησία συμφώνως πρὸς διδασκαλίαν αὐτῆς δέχεται καὶ αὐτὸ τὸ βάπτισμα τῶν ἁμαρτιῶν καὶ αἵρετικῶν ὡς ἔγκυρον καὶ ἀληθινόν, ὅταν τελεῖται παρ' αὐτοῖς συμφώνως πρὸς τὰς συνόδικας ἀποστολικὰς διατάξεις.

β'. *Περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ Χρίσματος.*

Τί εἶναι τὸ Χρίσμα καὶ πῶς τοῦτο τελεῖται ;

Τὸ Χρίσμα εἶναι ἱερὰ τελετή, ἐν ᾗ χρησιμῶν ὑπὸ τοῦ ἱερέως τῶν κυριωτέρων μελῶν τοῦ βαπτισθέντος δι' ἡγιασμένου ὕδατος μεταδίδονται αὐτῷ τὰ δῶρα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς νέας πνευματικῆς ζωῆς, ἐν ᾗ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀνεγεννήθη, πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτοῦ καὶ αὔξησιν ἐν αὐτῇ. τὸ μυστήριον τοῦτο, ὅπερ προεπηγγείλατο ὁ Κύριος τοῖς εἰς τὴν πίστει οὖσι (Ἰωάν. 7, 38, 39), ἠπῆρχε δ' ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἀποστόλοις, (Πράξ 8, 14—17; 19, 2—6) ἐτελεῖτο ἐπὶ ἀρχὰς ὑπὸ μόνον τῶν ἀμέσων μαθητῶν τοῦ Κυρίου, τῶν ἀποστόλων, διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτῶν ἐπὶ τῶν βαπτιστέων, ἀκολούθως δὲ, ὅτε ἐξηπλώθη ὁ χριστιανισμός καὶ οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἠδύναντο νὰ παρευρίσκωνται πανταχοῦ, ὡς ἐπιθέτωσι τὰς χεῖρας, ἢ τῶν χειρῶν ἐπιθέσεις ἀντικατέστη διὰ τῆς χρίσεως τοῦ ἁγίου Μύρου συνοδευομένης ὑπὸ τῆς ἐκφωνήσεως, «σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου. Ἀμήν» καὶ τοῦ λόγου τούτου τῆς ἀντικαταστάσεως τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν διὰ τῆς χρίσεως τοῦ ἁγίου Μύρου κατανοεῖται ἡδὴ ὅτι τὸ μὲν δικαίωμα τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ Μύρου ἐπεφυλάχθη τοῖς ἀποστόλοις αὐτῶν διαδόχοις, τοῖς ἐπισκόποις (Καν. 6, 1 ἐν Καρθ. Συν.), ἢ δὲ ἐξουσία τοῦ χρίειν τοὺς βαπτιζομένους διὰ μύρου μετεδόθη καὶ τοῖς πρεσβυτέροις. Τὸ μυστήριον τοῦτο ἔχον διαρκῆ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πιστοῦ, ἐπαλαμβάνεται μόνον ἐν περιπτώσει ἐξωμόσεως αὐτοῦ καὶ ἐπιστροφῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Πότε τελεῖται τὸ μυστήριον τοῦ Χρίσματος ;

Ἐπειδὴ ὡς ἡδὴ εἶπομεν διὰ τοῦ μυστηρίου τούτου παρέχεται ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ αὔξησιν τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἐν ᾗ ὁ βαπτιζόμενος ἀναγεννᾶται, ταύτῃ δὲ τῆς χάριτος ἔχει ἀνάγκην ὁ πιστὸς ἅμα τῇ ἐκ τῆς κοίτης ἀνάγεννήσει αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ἀνέκαθεν ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ μυστήριον τοῦ Χρίσματος ἀμέσως μετὰ τὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος. Τὴν πράξιν ταύτην ἐτήρει μέχρι τοῦ 16^{ου} αἰῶνος καὶ ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία· ἔκτοτε ὁμως ἐξέκλινεν αὐτὴ, τελοῦσα τὸ χρίσμα μετὰ ταῦτα, ἀφ' οὗ ὁ βαπτισθεὶς φθά-
181
Συν. 7

ση εἰς ἡλικίαν 7—12 ἐτῶν, διὰ τοῦ ἐπισκόπου μόνου οὐ καὶ διὰ τοῦ ἱερέως· ὡς λόγον δὲ τῆς τοιαύτης αὐτῆς πράξεως φέρει τὸ ὅτι ὁ διὰ τοῦ μύρου χριόμενος καὶ λαμβάνων τὴν ῥεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος πρέπει νὰ ᾔηται ἐν ἡλικίᾳ ὥστε νὰ νοῇ τὰ περὶ αὐτὸν γιγνόμενα. Τὴν αὐτὴν πράξιν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἀκολουθεῖ καὶ ἡ Ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία μὴ διαφορὰν μόνον ὅτι ἀντὶ χρίσματος, μεταχειρίζεται τὴν θέσιν τῶν χειρῶν. Οἱ λοιποὶ Διαμαρτυρόμενοι ἐντελῶς ἐκτελοῦσαν τὸ μυστήριον τοῦτο.

γ'. *Περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας.*

Τί λέγεται Εὐχαριστία καὶ πῶς τελεῖται ;

Εὐχαριστία λέγεται τὸ μυστήριον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ ὑπὸ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου κοινωνοῦμεν «αὐτὸ τὸ ἀληθινόν καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ ζωὴν αἰώνιον». Τὸ ἱερώτατον τοῦτο μυστήριον, ὁ Κύριος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς, συστάσας κατὰ τὴν τελευταίαν πρὸ τοῦ πάθους αὐτοῦ ἐσπέρας ἐσθίων μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἔλαβε πρῶτον μὲν ἄρτον, εὐλόγησας ἐκλάσε καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς εἰπών, «λάβετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου» ἔπειτα δὲ καὶ τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων «πίετε· ἐξ αὐτοῦ ἐστὶ τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης τὸ ἡμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν» (Ματθ. 26, 26—28. Μάρκ. 14, 22—24 ἁ. Κορ. 11, 23), τελεῖται ἐν τῇ ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἄρτω καὶ οἴνῳ· καὶ ὁ μὲν ἄρτος πρέπει νὰ ᾔηται ἐκ σίτου ἁγίου καὶ ἑνζύμος, ὁ δὲ οἶνος «ἐξ ἀμπέλου ἐρυθρὸς καὶ καὶ κεραυννύμενος μετὰ ὕδατος». Τῆς Πράξεως ταύτης ἀπέμνησεν ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία καθ' ὅσον ἀντὶ τοῦ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς ἁγ. Γραφῆς καὶ τῆς ἱερᾶς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας πειναιμένου ἐνζύμου ἄρτου, ἀπὸ τοῦ δεκάτου αἰῶνος καὶ μετὰ τοῦτον τεθθὲν μεταχειρίζεται ἐν τῇ τελέσει τοῦ μυστηρίου αὐτοῦ τὴν πράξιν δὲ ταύτην ἡσπάσθησαν ἀκολουθῶν καὶ οἱ ἐξ ἡμῶν ἀποσχισθέντες Διαμαρτυρόμενοι. Ἐκτὸς τούτου ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία ἀπέμακρυνθη τῆς ἀληθείας καὶ ἐν τῇ μεταδόσει

μυστηρίου τούτου, ἀποκλείσασα ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος
τοὺς λαϊκοὺς ἀπὸ τῆς κοινωνίας τοῦ τιμίου αἵματος
τοῦ Χριστοῦ, ἐναντίον τῆς ῥητῆς αὐτοῦ ἐντολῆς λέγοντος·
«ὅτι ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου...
(αὐτὸ 27, 27. Μάρ. 14, 23).

Ὡς εἶναι συνίσταται ἡ οὐσία τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας ;
Ἡ οὐσία τοῦ μυστηρίου τούτου συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι
ὁ ὢν καιρὸν ὁ ἱερεὺς, ὁ τελῶν αὐτό, ἐπικαλεῖται τὸ πανάγιον
πνεῦμα ἐπὶ τὰ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ προκείμενα δῶρα, καὶ εὐλο-
γῶν αὐτὰ λέγει : «ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶ-
μα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ, τίμιον αἷμα τοῦ
Χριστοῦ σου, μεταβάλλων τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ,» ὁ προ-
κείμενος ἄρτος καὶ ὁ οἶνος πράγματι «μεταβάλλονται, μετα-
ποιεῖσθαι καὶ μετουσιῶνται» εἰς αὐτὸ τὸ ἀληθινὸν σῶμα
καὶ αἷμα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ οὕτως ὥστε καίτοι διὰ
τὸν ὀφθαλμῶν ἡμῶν βλέπομεν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἄρτον
καὶ οἶνον, πιστεύομεν ὅμως ὅτι ταῦτα κατὰ τὸ φαινόμενον μό-
νον εἶναι ἄρτος καὶ οἶνος, πράγματι δὲ καὶ κατ' οὐσίαν «σῶμα
καὶ αἷμα Χριστοῦ.» Ἐναντίον τῆς διδασκαλίας ταύτης τῆς
Παλαιᾶς καὶ Νέης Ἐκκλησίας, στηριζομένης ἐπὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς
(αὐτὴν 6, 27 - 68, ἀ. Κορ. 10. 14—17. 11, 23—25) καὶ τῆς
ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας, οἱ μὲν Καθολικοί,
ἀντιλαμβάνοντες ὅλως τὴν πραγματικὴν παρουσίαν τοῦ σώματος
καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ μυστηρίῳ, τὸν δὲ ἄρτον καὶ
οἶνον ὡς ἀπλᾶ σύμβολα τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χρι-
στοῦ θεωροῦντες, καταστρέφουσι τὴν οὐσίαν τοῦ μυστηρίου,
καὶ οἱ Λουθηρανοὶ δὲ ἀρνοῦνται μὲν τὴν πραγματικὴν τοῦ σώ-
ματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν ἐν τῷ μυστηρίῳ,
ἀλλὰ περιπίπτουσιν εἰς ἑτέραν πλάνην, παραδεχόμενοι τὴν πα-
ρουσίαν ταύτην οὐχὶ διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν προκειμένων
ὑλικῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς συνυπάρξεως, καθ' ἣν δηλ. τὸ σῶμα καὶ
αἷμα τοῦ Χριστοῦ συνυπάρχει «μετὰ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου»,
καθὼς καὶ τούτων μεταβαλλομένων, καὶ καθ' ἣν καταντῶσιν
τὴν ἑννοίαν «τῆς πανταχοῦ παρουσίας τοῦ σώματος τοῦ
Χριστοῦ,» διδασκαλίαν ἐναντίαν εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν, τὴν
ἐκκλησιαστικὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ὁρίου

λόγου· καθ' ὅσον σῶμα καὶ πανταχοῦ παρουσία εἶναι δύο ἀνθετα πράγματα.

Ποιον ἔκτρον χαρακτηρὰ φέρει τὸ μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας; Ἡ τοῦ Χριστοῦ ὁρμόδοξος Ἐκκλησία, πιστεύουσα καὶ ἐκλογίζουσα ὅτι ἡ Εὐχαριστία εἶναι μυστήριον πρὸς ἁγιασμόν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ἀναγκαῖον, διδάσκει συνάμα ἐναντὶ τῶν Προτεσταντῶν, ὅτι ἡ Εὐχαριστία εἶναι καὶ ἀληθὴς πραγματικὴ θυσία προσφερομένη τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Τὸν χαρακτηρὰ τοῦτον τῆς Εὐχαριστίας δείκνυσιν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὸ μὲν ἀποκαλῶν τὴν ἐφ' ἧς τὸ μυστήριον τελεῖται τὴν θυσίαν θυσιαστήριον (Ἑβρ. 13, 10), τὸ δὲ ἀποτρέπων τοὺς στοὺς τοῦ μετέχειν τῶν θυσιῶν τῶν ἐθνικῶν, καθ' ὅσον ἀπὸ πρὸς οἱ πίνοντες ποτήριον Κυρίου πίνειν καὶ ποτήριον δαιμονίου (ἁ. Κορ. 10, 18—20). Ἐκ τῆς ἀντιπαράθεσος ταύτης τραπέζης, ἥτοι τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ Κυρίου πρὸς τὸ τῶν ἐθνικῶν, ἐφ' οὗ οὗτοι προσέφερον θυσίας, σαφῶς δείκνυται ἡ νομία τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι δηλ. καὶ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ Χριστιανῶν ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου τελεῖται πραγματικὴ καὶ ἀληθὴς θυσία τῷ Θεῷ. Ἡ θυσία αὕτη καλεῖται ἀναίμακτος, καθ' ὅσον δὲν εἶναι νέα θυσία ἐν αἵματι, δὲν εἶναι νέα σφαγίσις τοῦ ἀπαξ ὑπὲρ ἡμῶν θύοντος καὶ σταυρωθέντος Σωτῆρος, ἀλλὰ ἀνάμνησις τῆς γάλης ἐκείνης καὶ φοβερᾶς ἐν αἵματι θυσίας τοῦ Θεοῦ Λόγου προσφερομένη ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ κόσμου.

Πότε καὶ πῶς ὁρεῖται ὁ Χριστιανὸς νὰ προτέρηται εἰς τὸ μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας;

Ἐνεκα τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων τοῦ μυστηρίου τοῦ σωτηρίων ἀποτελεσμάτων, ἃ τινά εἰσιν ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν ἡ ἔνωσις μετὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ ἡ ἐλπίς τῆς ἐπιτελείας τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ μακαριότητος, ὀφείλουσι πάντες ἀνθρώποι ῥέτως οἱ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ βαπτισμένοι νὰ προσχωροῦν καὶ μεταλαμβάνωσι τοῦ μυστηρίου τούτου, ἐπομένως καὶ τὰ νήπια, ὅσον τὸ δυνατόν συχνότερον, ἢ τοῦλάχιστον τράχις τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἀφοῦ προηγουμένως προπαρασκευασθῶσι πρεπόντως, διότι κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀγ. Γραφῆς ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἐαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου» (ἁ. Κορ. 11, 28—29). Ἡ π

μασία δὲ αὕτη καὶ προπαρασκευὴ πρέπει νὰ συνίσταται ἐν εἰλικρινεῖ μετάνοιᾳ καὶ ἔξομολογήσει τῶν ἁμαρτιῶν, ἐν τῇ ἠσθελείᾳ καὶ προσευχῇ προσκαρτερήσῃ τῷ θείῳ θελήματι ἐν τῇ τελείᾳ πρὸς πάντας διαλλαγῇ.

20 Απρ

δ'. Περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Μετανοίας.

Ὅτε συνέστη τὸ μυστήριον τῆς Μετανοίας καὶ ἐν τίνι συνίσταται ; Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς προγινώσκων ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ μετὰ τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπαλλαγὴν τῆς ἁμαρτίας καὶ τὴν ἐν τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ νέᾳ πνευματικῇ ζωῇ ἐνίσχυσιν αὐτοῦ διὰ τοῦ χρίσματος καὶ τῆς εὐχαριστίας, οὐ περιέπιπτε πάλιν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἠυδόκησεν ὡς πανάγαθος νὰ συνηθίσῃ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ τὸ μυστήριον τῆς Μετανοίας μέσον θεραπείας, ὅτε μετὰ τὴν λαμπροφόρον αὐτοῦ Ἀνάστασιν παραστὰς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐνεφύσησεν αὐτοῖς καὶ εἶπε· «ἀλάθετε πνεῦμα ἅγιον· ἂν τινων ἀφῇτε τὰς ἁμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς, ἂν τινων κρατῇτε κεκράτηνται.» (Λουκ. 20, 21 - 23). Συνίσταται δὲ τὸ μυστήριον τῆς Μετανοίας ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ ἀληθῶς καὶ εἰλικρινῶς ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ μετανῶν καὶ ἔξομολογούμενος αὐτὰς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ λαμβάνει τὴν ἄφεσιν αὐτῶν, συνδιαλλαττόμενος δὲ οὐ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ συνείδησιν, ἀνακτᾷ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ υἱὸν τὸν ἅγιον, ἀναλαμβάνει τὴν ἐσωτερικὴν γαλήνην καὶ ἀπαλλάσσεται τῶν διὰ τὰς ἁμαρτίας ποινῶν.

Ὅπως εἶναι ὁ ἀληθὴς τρόπος τῆς μετανοίας ; Ὁν τρόπον τῆς ἀληθοῦς καὶ σωτηρίου μετανοίας ὑπέδειξεν ἡμᾶς αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῇ παραβολῇ περὶ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ διδασκαλίας (Λουκ. 15, 11, ἐξ). Τὰ ταύτην ὁ ἄνθρωπος πρέπει πρῶτον νὰ ἔλθῃ εἰς συνάφην τῆς ἁμαρτωλοῦ αὐτοῦ καταστάσεως, νὰ λυπηθῇ διότι τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ παρέβη τὸ θέλημα τοῦ εὐεργέτου τοῦ Θεοῦ καὶ προσέβαλε τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, νὰ ἀποφασίσῃ νὰ ἀποστή ἐντελῶς τῶν ἔργων τῆς ἁμαρτίας, ἀφοσιωθῇ εἰς τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, καὶ τέλος ἐν ἀπλότῃ καὶ εἰλικρινείᾳ νὰ ἔξομολογηθῇ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ ἱερέως, ὅς νὰ ὑποκρύψῃ αὐτὰς ἢ νὰ σμικρύνῃ τὴν δι' αὐτὰς εὐθύ-

νην αὐτοῦ ἐπιρρίπτων ταύτην εἰς ἄλλους. Τοιαύτη ἡ ἀλ-
μετάνοια τοῦ Χριστιανοῦ ἡ ἐπιφέρουσα τὰς σωτηρίους
επειὰς τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῆς πρὸς τὸν
καταλλαγῆς.

Ποῖα ἡ ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς Μετανοίας ἐννοία τῶν ἐπιτιμίων
ποῖα ἡ περὶ τούτων διδασκαλία τῆς Δουτικῆς ἐκκλησίας ;

Ὑπὸ τὰ ἐπιτίμια ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ νοοῦνται
παγορεύσεις ἐκεῖναι καὶ τιμωρίαι ἅς κατὰ τοὺς κανόνας
Ἐκκλησίας ὁ λειτουργὸς αὐτῆς ἐπιβάλλει εἰς τινὰς τῶν
νοούντων, ὡς πνευματικὸς ἰατρός πρὸς θεραπείαν τῆς
ἀπὸ τῶν ἡθικῶν αὐτῆς ἀσθενειῶν, καθ' ὅσον δι' αὐτῶν
νοοῦται ὁ ἐγωῖσμός καὶ ὑπερηφάνεια τῶν ἁμαρτωλῶν, πα-
ταὶ αὐτοῖς βαθυτέρᾳ συναίσθησις τῆς εὐθύνης αὐτῶν καὶ
γείρεται ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν
τῆς ἐν τῷ μέλλοντι βελτιώσεως ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι τὰ
τίμια ἔχουσι κυρίως χαρακτῆρα θεραπευτικὸν καὶ οὐχὶ
κτῆρα τιμωρίας, ἀναγκαίᾳς πρὸς ἐξιλέωσιν τῆς θείας δι-
καιοσύνης καὶ δικαίωσιν τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς διδάσκει ἡ Δ-
ἐκκλησία. Ἡ θεωρία αὕτη τῆς Δουτικῆς ἐκκλησίας σφα-
οῦσα καὶ ἑαυτήν, καθ' ὅσον ἀντιβαίνει εἰς τὴν διδασκα-
τῆς ἀγ. Γραφῆς κηρυττούσης ὅτι πλήρη καὶ τελείαν ἐξι-
παρέσχε τῇ θείᾳ δικαιοσύνῃ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν σύμπτ-
τοῦ κόσμου ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ ('Ρωμ. 3
Κολασ. 1, 20. ἀ. Πέτρ. 2, 24. ἀ. Ἰωάν. 2, 2), ἔσχεν ὡς ἀ-
λεσμα τὴν περὶ συγχωροχαρτίων θεωρίαν, καθ' ἣν ταῦτα
χρημάτων πωλούμενα ὑπὸ τοῦ Πάπα ἀπαλλάττουσι το-
μαρτωλοὺς τῶν πρὸς ἐξιλέωσιν τῆς θείας δικαιοσύνης ἀπα-
μένων ποινῶν εἴτε ἐνταῦθα εἴτε ἐν τῷ καθαρτηρίῳ πυ-

ε. *Περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης.*

Τί λέγεται μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης καὶ πότε συνέστη ;

Μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης λέγεται ἡ ἱερὰ ἐκείνη τε-
ἐν ἣ δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἐπισκόπου ἐπὶ τοῦ ἁ-
φίου κατέρχεται ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος
ἀναδεικνύουσα αὐτὸν ποιμένα τῶν λογικῶν τοῦ Χριστοῦ
βάτων, ἡ παρέχουσα δηλονότι αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν τοῦ

τελεῖν τὰ μυστήρια καὶ κυβερνᾶν τοὺς πιστοὺς. Τὸ
 δαιότατον τοῦτο μυστήριον, δι' οὗ δυνατὴ καθίσταται
 ἡ Ἐκκλησίας παράτασις καὶ ἡ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, τῆς
 ἡμέρας τῶν μελῶν αὐτῆς ἐπιτυχία, συνέστη ὑπ' αὐτοῦ ἀ-
 νωτῶς τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὅστις ὑπὲρ ἡμῶν μέγας ἀρχιερεὺς
 ὢν μετέδωκε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀποστολὴν εἰς τοὺς ἱεροὺς
 τοῦ Ἀποστόλους ἐν οἷς εἶπε πρὸς αὐτούς· «καθὼς ἀπέσταλ-
 ῆς ὁ Πατὴρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς . . . (Ἰωάν. 20, 22. ὅρ. καὶ
 21, 20, 28).

ποιοὶ εἶναι οἱ βαθμοὶ τῆς ἱερωσύνης ;

Οἱ βαθμοὶ τῆς ἱερωσύνης εἶναι τρεῖς «ὁ τοῦ ἐπισκόπου,
 τοῦ πρεσβυτέρου καὶ διακόνου,» καὶ οἱ μὲν ἐπίσκοποι διὰ τοῦ μυσ-
 τήριου τούτου λαμβάνουσι τέλειον καὶ πληρὲς τὸ χάρισμα
 τῆς ἱερωσύνης. ἔχοντες καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ μεταδίδειν τὸ
 χάρισμα τοῦτο διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν καὶ τῆς ἐπι-
 θέσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ εἰς τοὺς πρεσβυτέρους
 καὶ διακόνους, καὶ ἐξασκεῖν τὴν ἀνωτάτην τῆς Ἐκκλησίας
 ἐκκλησίαν· οἱ δὲ πρεσβύτεροι λαμβάνουσι μὲν τὸ χάρισμα τῆς
 ἱερωσύνης πληρὲς, ἀλλὰ μόνον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν θεραπείαν
 κατὰ μέρος ἀναγκῶν τῶν πιστῶν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν ὅλην
 ἐκκλησίαν τῆς Ἐκκλησίας· ἐντεῦθεν ὁ πρεσβύτερος δὲν δύνα-
 ται χειροτονήσῃ ἕτερον, νὰ ἀγιάσῃ μύρον, νὰ κυβερνήσῃ
 τὴν ἐκκλησίαν, ἐνῶ ὡς ἱερεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα λαβῶν, τοῦτο ἐν
 προχειρίσει αὐτοῦ, νὰ τελῇ βάπτισμα, εὐχαριστίαν, ἐξο-
 μολογήσῃ κτλ. ἀρκεῖ μόνον νὰ λάβῃ τὴν παρὰ τοῦ ἐπισκόπου
 ἐκκλησίαν πρὸς τοῦτο ἄδειαν. Τέλος ὁ διάκονος, ὡς καὶ τὸ ἔνο-
 ῡν αὐτοῦ δηλοῖ μὴ ἔχων πληρὲς καὶ τέλειον τὸ χάρισμα τῆς
 ἱερωσύνης, λαμβάνει μόνον τὸ δικαίωμα τοῦ διακονεῖν ἐν τῇ
 ἐκκλησίᾳ τῶν μυστηρίων.

ς'. Περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ Γάμου.

Λέγεται μυστήριον τοῦ Γάμου καὶ τίς ὁ σκοπὸς αὐτοῦ·
 τὸ μυστήριον τοῦ Γάμου λέγεται ἡ ἱερὰ ἐκείνη τελετὴ, ἐν ᾗ
 γαίται παρὰ τοῦ ἱερέως ὁ τοῦ γάμου δεσμός τῶν εἰς κοι-
 νὴν συνερχομένων ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, καὶ ζητεῖται αὐ-
 τῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸ χάρισμα τῆς ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ συμ-
 νῶς, πρὸς εὐλογημένην τεκνογονίαν καὶ χριστιανικὴν τῶν

τέκνων ἀνατροφήν. Ὁ σκοπὸς τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου μόνον ἢ δι' αὐτοῦ παροχὴ τῇ Ἐκκλησίᾳ νέων μελῶν δι' αὐτῶν παράτασις τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ διευκόλυνσις τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, ἢ βαρὺ δηλονότι τελειοποιήσις τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς μεταδόσεως παρ' ἑκατέρῳ τῷ φύλῳ φυσικῶν πλεονεκτημάτων εἰς τὸ ἐκ καὶ τῆς ἄρσεως τῶν ἐλαττωμάτων ἐντεῦθεν δείκνυται λόγος, δι' ὃν ἡ ἀγία τοῦ Ἰησοῦ θρησκεία ἀπαγορεύει τὴν λυγαμίαν, ἥτις, ὡς ἡ ἱστορία διδάσκει, βλάβης μᾶλλον ἢ τοῦ καλοῦ καὶ ὠφελείας πρόξενος καθίσταται.

Ποῖα τις ἡ χριστιανικὴ μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς σχέσηις;

Ἡ διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου κανονιζομένη χριστιανικὴ σχέσηις μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνίσταται ἐν τούτῳ ὅ μὲν ἀνὴρ εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, διὸ καὶ οὐ πρέπει νὰ συντηρῇ αὐτὴν διὰ τῆς ἐργασίας του, ἀλλὰ καὶ προστατεύῃ αὐτὴν ἐν πᾶσι, ἀγαπῶν αὐτὴν ὡς ἴδιον αὐτοῦ σῶμα, οὐδόλως καταχρώμενος τὴν ἐπ' αὐτῆς ἐξουσίαν αὐτῇ δὲ γυνὴ ἐν συναισθήσει πάντοτε οὔσα ὅτι κεφαλὴ αὐτῆς ὁ κόσμος ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐστί, νὰ ἀγαπᾷ, τιμᾷ σέβηται καὶ κούῃ εἰς αὐτόν. Ἐντεῦθεν δείκνυται τὸ κύριον πρὸς ἀλλήλους καθήκον, τὸ τῆς πίστεως δηλ. καὶ ἀφοσιώσεως, ὅπερ εἶναι τοῦτο σπουδαῖον διὰ τὸν γάμον, ὥστε ἡ ἔλλειψις αὐτοῦ φέρει τὴν διάλυσιν αὐτοῦ (Ματθ. 5, 31). Καὶ ἡ μὲν ἡμετέρα Ἐκκλησία ἐν περιπτώσει διαλύσεως τοῦ γάμου ἢ διὰ τὴν νεώτερον λόγον ἢ διὰ θάνατον, ὅστις εἶναι καὶ φυσικὸς τοῦ γάμου λύτης, ἐπιτρέπει ἐκ συγκαταβάσεως δεύτερον καὶ τρίτον. Ἀπ' ἐναντίας δὲ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ὡς μόνον μέσον λύσεως τοῦ γάμου θεωρεῖ τὸν θάνατον καὶ τότε εὐλογεῖ καὶ τὸν τὸν τέταρτον γάμον, ἐν πάσῃ δ' ἐτέρᾳ περιπτώσει ἐπιτρέπει μόνον τὸν τοπικὸν λεγόμενον χωρισμόν, γιγνόμενον οὕτω μυρίων σκανδάλων καὶ ὀλεθρίων συνεπειῶν ἀφορμῇ.

Ποῖα τὰ πρὸς τὰ τέκνα καθήκοντα τῶν γονέων;

Τὸ πρῶτον θεβαίως καθήκον τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα τῶν εἶναι ἡ μετ' ἀγάπης μέριμνα καὶ φροντίς περὶ τῆς σωματικῆς αὐτῶν ἀναπτύξεως· ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ οὐλοῦσιν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων νὰ ποτίσωσιν αὐτοῖς μετὰ τοῦ σιτικοῦ γάλακτος καὶ τὸ γάλα τῆς εὐσεβείας, καὶ νὰ ἀ-

αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου καθιστῶντες οὐ-
αὐτὰ εὐσεβεῖς καὶ ἐναρέτους χριστιανοὺς.

ζ'. Περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ Εὐχέλαιου.

Ὁ μυστήριον τὸ ἑβδομον καὶ τελευταῖον μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας ;
τὸ ἑβδομον μυστήριον εἶναι τὸ Εὐχέλαιον, ἐν ᾧ ὁ ἱερεὺς
τὸν ἀσθενῆ ἡγιασμένον ἐλαίῳ ἐπικαλεῖται ἐπ' αὐτὸν τὴν
τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὴν θεραπεύουσαν τὰς ψυχικὰς
σωματικὰς αὐτοῦ ἀσθενείας. Τὸ μυστήριον τοῦτο τελοῦ-
ν ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων, οἵτινες κηρύσσοντες τὸ Εὐ-
χέλαιον τοῦ Χριστοῦ «ἤλειπον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους καὶ
ἰάπευσαν (Μάρκ. 6, 13), παρεδόθη μετὰ ταῦτα τῇ Ἐκκλη-
σίᾳ τοῦτο γίνεται φανερόν ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἀποστόλου
Ἰακώβου : «ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυ-
τεροὺς τῆς Ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν ἀλεί-
ψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου, καὶ ἡ εὐχή
ἡ πιστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος,
καὶ ἡ ἁμαρτία ἡ πεποιηκώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ» (Ἰακ. 5, 14, 15).
Ὁ μυστήριον τοῦτο ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου, ὅσον ἀ-
ποκρίνεται τὸ μυστήριον τοῦτο ;

Ὁ σκοπὸς τοῦ μυστηρίου τούτου συνίσταται ἐν τούτῳ,
ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν παρέσχε τοῦτο τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν
ἵνα σωτηρίας καὶ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῶν σωματικῶν ἀσθε-
νείων, ὅπως τὸ μυστήριον τῆς μετανοίας διὰ τὰς πνευμα-
τικὰς. Ἐπειδὴ δὲ πολλάκις θάσις καὶ αἰτία τῶν σωματικῶν
ἀσθενείων εἶναι αἱ πνευματικαί, αἱ ἁμαρτίαι, διὰ τοῦτο ἐν τῷ
μυστηρίῳ τούτῳ πρὸς τῇ χάριτι τῇ θεραπευούσῃ ταύτας συ-
νίσταται καὶ τὴν θεραπεύουσαν καὶ τὰς πνευματικὰς. Ἐκ τούτων
ὡς δεικνύεται ὅτι τὸ μυστήριον τοῦτο πρέπει νὰ μεταδίδη-
ται πρὸς τοὺς ἐπιθανατίως ἀσθενούντας, εἰς οὓς οὐδεμία
ἀναρρώσεως ὑπολείπεται ὥς πράττει τοῦτο ἡ Δυτικὴ
Ἐκκλησία διαστρέφουσα τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ καὶ θεωροῦσα τοῦ-
το ἐφόδιον διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἀλλ' εἰς πάντα ἀ-
νθρώπον πρὸς ἀναρρώσιν αὐτοῦ καὶ ἐγερσιν ἐκ τῆς κλίνης
ἀσθενείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Περὶ Μελλούσης Ζωῆς.

Ποία ἡ περὶ μελλούσης ζωῆς Χριστιανικὴ ἔννοια ;

Ἡ περὶ μελλούσης ζωῆς ἔννοια τῆς χριστιανικῆς θρησκείας συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι μετὰ τὸν διὰ τοῦ θανάτου πρὸς τὸν χωρισμὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος γενήσεται ἡ τέλεια τοῦ κόσμου, καθ' ἣν πάντες οἱ ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένοι θέλουσιν ἐγερθῆ, καὶ ἀποκατασταθῇ αὐτοῖς ὁ πλήρης οὐρανὸς· ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν θέλει ἔλθει ἵνα κρίνῃ τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὴν ἀποδόσιν αὐτοῦ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· μέλουσιν ζῶντες, λέγοντες ἐννοοῦμεν ταύτην τὴν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ζωὴν καὶ τὴν κρίσιν ἀποκατάστασιν τῶν ἀνθρώπων, τοὺς εἰς ἀπόλαυσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν καὶ τῆς μακαριότητος τῶν δὲ εἰς τιμωρίαν αἰώνιον.

Ποία ἡ τοῦ θανάτου ἔννοια καὶ τίς ἡ τοῦτου αἰτία ;

Θάνατον λέγοντες οὐδόλως πρέπει νὰ νοῶμεν τελικὴν καταστροφὴν καὶ ἐκμηδένισιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ μόνον πρόσκαιρον τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος χωρισμὸν, καὶ μὲν ψυχὴ διαμένει σῶα καὶ ἀκεραία ὡς οὐσία πνευματικὴ καὶ δὲ σῶμα στερούμενον τῆς ζωογονούσης αὐτὸ ψυχῆς περὶ δὲ δέχεται τῇ φθορᾷ καὶ διαλύεται εἰς τὰ συστατικὰ αὐτοῦ (Ἐκκλ. 12, 7). Αἰτία δὲ τοῦ τοιοῦτου θανάτου τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς εἶναι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, καθ' ὅσον οὗτος δὲν ἔμεινε σταθερὸς εἰς τὸ θεῖον θέλημα ἀλλὰ παρέβη αὐτό. Ὁ Θεὸς κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφήν ὡς τὸν οὐκ ἐποίησεν (Σοφ. 1, 13) ἐκτίσεν δὲ τὸν ἄνθρωπον ἐπ' ἀφ' ὁμοεικότου, τοῦτέστιν ἐπλασεν αὐτὸν καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἐκ τοῦ ὁμοεικότου, ὥστε νὰ ᾖ ἐπιδεκτικὸς τῆς ἀγαπῆς τοῦ Θεοῦ, ἣν θὰ ἐλάμβανεν ὡς βραβεῖον καὶ ἀμοιβὴν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ὑπακούοντος αὐτοῦ, καὶ τοῦ θανάτου ὅστις ἦν ἡ τιμωρία τῆς ἀπειθείας ἐάν παρέβαινε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ· ἐν τῇ ἀνυπακούῃ τῇ ἐντολῇ τοῦ Θεοῦ, εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀδὰμ, θάνατος ἔσθαι σοι (Γεν. 2, 17). Ὁ θάνατος λοιπὸν εἶναι συνέπεια τῆς ἀμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων, διὰ τοῦτο δὲ ὑπόκειται καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀνθρώποις καὶ αὐτὰ τὰ ἀπηλλαγμένα προσωπικῶν ἀμαρτιῶν.

ὅθεν δεικνύται ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς ;

Ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ μετὰ τὸν ἀπὸ τοῦ σώματος ἀνθρώπου χωρισμὸν αὐτῆς μένει σῶα καὶ ἀκεραία οὐδὲν ὑφισταμένη ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν αὐτῆς διάλυσιν ἢ ἀλλοίωσιν, τουτέστι μένει ἀθάνατος, τοῦτο μαρτυρεῖται μὲν πολλοῦ ὑπὸ τῆς ἁγ. Γραφῆς, διδασκούσης ὅτι οὐδόλως διὰ τοῦ θάτου παύει ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ παρατείνεται μετ' αὐτὸν (Ματθ. 22, 32. Λουκ. 20, 38. Φιλίπ. 1, 23), δεικνύται δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς περὶ ψυχῆς ἐννοίας ὡς οὐσίας οὐσίας πνευματικῆς· ἐὰν θάνατος ἦναι ἡ διάλυσις ἐνὸς ὁμοειδήματος εἰς τὰ συστατικὰ αὐτοῦ μέρη, ἡ ψυχὴ ὡς οὐσία πνευματικὴ, ὡς οὐσία ἀπλουστάτη μὴ ἔχουσα συστατικὰ μέρη, ὅθεν δύναται νὰ διαλυθῇ εἰς ταῦτα, ἐπομένως εἶναι ἀθάνατος ἐκτὸς τοῦ λόγου τούτου καὶ τῆς μαρτυρίας τῆς ἀνθρωπίνης κοινῆς, τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς ἀπαιτεῖ καὶ αὐτὴ ἡ οὐσία τῆς ἀνταποδόσεως, τῆς ἀνταμοιβῆς δηλ. τῶν ἀγαθῶν καὶ τῆς τιμωρίας τῶν πονηρῶν.

Ὅσα ἡ μετὰ θάνατον μέχρι τῆς δευτέρας τοῦ Κυρίου παρουσίας ἀλλαγῆς τῶν ψυχῶν ;

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἡ κατάστασις αὕτη ἐν ἣ εὐρίσκονται αἱ τῶν κεκοιμημένων ψυχαὶ ἐν τῇ δευτέρας τοῦ Κυρίου παρουσίας εἶναι διπλῆ, ἡ πρώτη δηλ. διὰ τὰς ψυχὰς τῶν δικαίων καὶ διάφορος διὰ τὰς πονηρῶν καὶ ἁμαρτωλῶν. «πιστεῦομεν, λέγεται ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ συνόδου, «τὰς τῶν κεκοιμένων ψυχὰς εἶναι ἢ ἐν ἀνέσει ἢ ἐν ὀδύνῃ, καθ' ὅ,τι ἕκαστος ἐπραξε, ἐν ζῶντι γὰρ ἀπὸ τῶν σωματικῶν παραυτίκα ἢ πρὸς εὐσυνήθειαν, ἢ πρὸς λύπην καὶ στεναγμὸν ἐκδημεῖν, ὁμολογουμένως μέντοι μήτε τῆς ἀπολαύσεως, μήτε τῆς κατακρίσεως αἰτίας». Καὶ ἡ μὲν ἀπόλαυσις τῶν δικαίων παρίσταται ἐν τῇ ἁγ. Γραφῇ ἐν τῇ ἀναπαύσει ἀπὸ τῶν κόπων καὶ πόνων (Ἐβρ. 4, 11), ἐν τῇ ἀποχῇ ἀπὸ τῶν θλίψεων καὶ παθημάτων (Ἰακ. 1, 7, 16, 17), ἐν τῇ στενῇ μετὰ τῶν δικαίων (Ματθ. 5, 11) ἰδίως μετὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν κοινωνία (Φιλίπ. 1, 23) καὶ ἡ δὲ ἐν τῇ προαισθήσει τῆς ἀρετῆς μακαριότητος, ἣτις ἀνέκειται αὐτοῖς ἐν τῇ αἰωνιότητι. Ἡ δὲ λύπη καὶ ὁ στεναγμὸς τῶν ἁμαρτωλῶν συνίσταται ἐν τύφει τοῦ συνειδότος διὰ

τας ἀμαρτίας, δι' ὧν παρώργισαν τὸν Θεόν, ἐν τῇ ἀπομαρτυρίᾳ αὐτῶν ἀπὸ τῆς μετὰ τῶν δικαίων καὶ τοῦ Θεοῦ κοινωνίας καὶ ἐν τῇ προαισθήσει μετὰ τῶν αἰωνίων βασάνων, αἵτινες ναμένουσιν αὐτούς.

Ποία ἡ πρὸς τοὺς κεκοιμημένους σχέσις ἡμῶν τῶν ζώντων; Ἀναλόγως τῆς διπλῆς καταστάσεως τῶν κεκοιμημένων διπλῆ εἶναι καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς σχέσις ἡμῶν τῶν ζώντων, ἢ μὲν σχέσις ἡμῶν πρὸς τοὺς δικαίους, τοὺς ἀποτελοῦντας ἐν οὐρανοῖς θριαμβεύουσας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν ἐκδύεται ἐν τῇ τιμῇ καὶ τῇ ἐπικλήσει αὐτῶν, ἐν ταῖς προσευχαῖς ἡμῶν, καὶ ἐν τῇ τιμῇ καὶ τῷ σεβασμῷ, ὃν ἀπονέμεται ἐν ἱερὰ λείψανα καὶ τὰς ἀγίας εἰκόνας· ἡ δὲ σχέσις ἡμῶν πρὸς τοὺς ἀτελεῖς τοὺς ἐν θλίψει καὶ στεναγμοῖς εὐρισκομένους ἐκδηλοῦται ἐν ταῖς ὑπὲρ αὐτῶν εὐχαῖς καὶ τοῖς μνημοσύναις.

Ποία ἡ ἔννοια τῆς πρὸς τοὺς ἁγίους τιμῆς καὶ ποῦ στηρίζεται τὸ ἱερὸν τοῦτο ἴθνος;

Ἡ ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τιμῶσα καὶ σεβομένη τοὺς ἁγίους, τοὺς εὐηρεστηκότας καὶ φίλους κατωστώντας τῷ Θεῷ καὶ τιμᾷ καὶ σέβεται αὐτοὺς οὐχὶ ὡς Θεούς, καθ' ὅσον οὐδέ ἀπονέμει αὐτοῖς «θείαν τιμὴν καὶ λατρείαν, ἀλλὰ μόνον τιμὴν τιμὴν, ὡς εἰς πιστοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ, ἐκδηλοῦσα ταύτην ἐν τῇ εὐλαβείᾳ αὐτῶν ἀναμνήσει καὶ ἐξυμνήσει ἀγώνων καὶ ἀρετῶν αὐτῶν πρὸς διέγερσιν τοῦ ζήλου καὶ ἐπιθυμίας τῶν πιστῶν εἰς μίμησιν τοῦ ἁγίου αὐτῶν βίου. Ἐόχως δὲ τιμῶμεν καὶ δοξάζομεν τὴν ὑπεραγίαν Παρθένον Θεοτόκον Μαρίαν, διότι αὕτη ἠξιώθη νὰ γίνῃ μήτηρ τοῦ Θεοῦ. Ἡ τιμὴ αὕτη καὶ ὁ σεβασμὸς οὐδόλως ἀντιβαίνει, ὡς καὶ φρονοῦσιν οἱ Διαμορτυρόμενοι, εἰς τὴν ἁγίαν Γραφὴν διότι αὕτη οὐ μόνον πλεῖστα παραδείγματα τοιαύτης ἐκδηλώσεως τιμῆς καὶ σεβασμοῦ ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ καὶ ῥηταὶ παραγγέλματα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Ἑβρ. 13, 7), ἐν ᾗ οὗτος παραγγέλλει τοὺς πιστοὺς ἵνα μνημονεύωσι τῶν ἡγουμένων αὐτῶν ἐννοεῖται, ἐν τιμῇ καὶ εὐλαβείᾳ, καὶ ἀναθεωροῦντες τὴν βασιν τῆς καταστροφῆς νὰ μιμῶνται τὴν πίστιν. Ἀλλὰ πρᾶξις αὕτη τῆς Ἐκκλησίας στηρίζεται ἐπὶ τῆς παραδόσεως καὶ τῆς ἀνέκαθεν πράξεως τῆς Ἐκκλησίας.

ἡ ἔννοια τῆς ἐπικλήσεως τῶν ἁγίων καὶ ποῦ στηρίζεται ;

τῶν ἁγίων ἐπικλήσις συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι ἡ Ἐκ-
κλησία τιμῶσα καὶ σεβομένη αὐτοὺς διδάσκει ἅμα ἡμᾶς νὰ
ἀντιβῶμεθα τῇ τούτων βοήθειαν καὶ μεσιτείαν, οὐχὶ βεβαί-
α τῇ ἔννοίᾳ ὅτι οὗτοι ἀφ' ἑαυτῶν δύνανται νὰ παρέχωσι
ἡμᾶς, ἀλλὰ καθ' ὅσον παρρησίαν πολλὴν κεκτημένοι
τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, δύνανται μεσιτεύειν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ
τῶν αὐτὸν ἴλεων ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Ἐν τῇ τοι-
ῇ ἔννοίᾳ ἡ ἐπικλήσις τῶν ἁγίων ἀπαντᾷται πολλαχοῦ τῆς
Γραφῆς (Γεν., 20, 7. ἀ. Βασιλ. 7, 8. 6'. Πέτρ. Ἀποκ.
μαρτυρεῖται δὲ ὑπὸ τῆς παραδόσεως καὶ τοῦ παραδειγ-
ματὸς τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ὁρισθεῖσα ἐν τῇ Ζ' Οἰ-
κουμἐνικῇ συνόδῳ, ἐν ᾗ ἀπεφασίσθη «ὅπως πάντα μετὰ φόβου
ποιῶμεν, αἰτούμενοι τὰς πρεσβείας τῆς παναμώμου
ἐκκλησίας καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ πάντων τῶν Ἁγίων.

ἡ ἔννοια τις ἡ πρὸς τὰς εἰκόνας καὶ τὰ ἱερὰ τῶν ἁγίων λείψανα
τιμῶμεν καὶ ποῦ αὕτη στηρίζεται ;

ἡ ἔννοια ἡμῶν Ἐκκλησία διδάσκουσα ἡμᾶς νὰ τιμῶμεν
καὶ ἀντιβῶμεθα τοὺς ἁγίους διδάσκει συνάμα καὶ τὸν σεβασμὸν
τῶν λειψάνων καὶ τῶν ἁγίων αὐτῶν εἰκόνων· τὸ ἔθος
ἀρχαιότατον ὃν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπὶ
τῆς παραδόσεως στηριζόμενον οὐδόλως εἶναι ἐναντίον εἰς
τὸ πνεῦμα τῆς Ἀγ. Γραφῆς, οὐδὲ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ
ἰδωλολατρεία, ὡς θέλουσι τοῦτο οἱ προτεστάνται, οἱ ἀπο-
στολῆς ἐκ τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν κοινοτήτων τὸ ἱερὸν
ἔθος διότι κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας
οὐδὲν ἀποδίδομεν εἰς τὰ ἱερὰ τῶν ἁγίων λείψανα καὶ τὰς
εἰκόνας αὐτῶν θεῖαν τιμὴν καὶ προσκύνησιν, ἀλλὰ μόνον τι-
μὴν καὶ προσκύνησιν σχετικὴν, ἐκδηλοῦμεν δηλονότι τιμὴν
σεβασμὸν οὐχὶ θεῖον, ἀλλὰ δουλικόν, ἀνάλογον δηλ. τοῦ
ποιοῦ πρὸς ὃ, διὰ τῆς εἰκόνης ἀναφέρεται. Ὁ σεβασμὸς
εἰκόνων καὶ ἡ τῶν εἰκόνων προσκύνησις τότε ἤθελον
εἰδωλολατρεία, ἐὰν δι' αὐτῶν ἐθεοποιοῦντο κτίσματα
εἰς μόνον τὸν ἀληθινὸν Θεὸν προσήκουσα τιμὴ καὶ
προσκύνησις ἀποδίδετο εἰς ταῦτα.

ἡ ἐκκλησία Μαρίας 4/94

Ποία ἡ ἔννοια τῶν μνημοσύνων καὶ ποῦ ταῦτα στηρίζονται :

Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διδάσκει ὅτι πάντες οἱ ἀνθρώποι ἀπέρχονται μετὰ θάνατον εἰς τὸν ᾅδην, εἰς τόπον θλίψεων καὶ βασάνων, ὁμολογεῖ συνάμα ἔτι διὰ τινος αὐτῶν, δι' ἐκείνους δηλ. οἵτινες εὕρισκόμενοι ἔτι ἐν τῇ ρούσῃ ζωῇ μετενόησαν μὲν, δὲν διέπραξαν ὅμως κατὰ ἀξίους τῆς μετανοίας, δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἐλάφρυνσις βασάνων καὶ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῶν τοῦ ᾅδου δεσμῶν. Ἡ αὕτη δὲ ἐλάφρυνσις καὶ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῶν βασάνων δύναται νὰ καταστῇ δυνατὴ εἰς τοὺς ἐν πίστει καὶ μετανίᾳ τελειωσάντας ἀμαρτωλοὺς, οὐχὶ χάριν ἰδίων ἀτομικῶν ἔργων ἀξιομισθίων ἢ μετανοίας, ἀλλὰ τῇ ἀπείρῳ τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητι καὶ τῇ ἀξιομισθίᾳ τῶν ὑπὲρ ἡμῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν, διὰ τῶν δεήσεων καὶ εὐχῶν τῆς Ἐκκλησίας ἰδίως διὰ τῆς προσφορᾶς τῆς ἀναιμᾶκτου θυσίας ὑπὲρ αὐτῶν. Τὸ ἱερὸν καὶ παραμυθητικὸν τοῦτο ἔθος, δι' οὗ ἡ ἐπὶ γῆς λειτουργομένη Ἐκκλησία δεικνύει τὴν πρὸς τὰ ἀπερχόμενα αὐτῆς ἀγάπην καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς τύχης αὐτῶν μέριμναν, τῆς, στηρίζεται οὐ μόνον ἐπὶ παραδειγματῶν τῆς Παλ. (Β'. Μακκ. 12, 39—42—43—46), ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῆς Κ. Διαθ. καθ' ὅσον ἐν αὐτῇ παραγγελλόμεθα ἵνα « εὐχόμεθα ὑπὲρ ἀλλήλων (Ἰάκ. 5, 16), ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων (ἁ. 2, 1 Ἐφ. 6, 18, 19), ἄνευ ὁρισμοῦ τόπου, χρόνου καὶ λογισμῶν περιστάσεων, » καὶ καθ' ὅσον ἐν αὐτῇ διδασκόμεθα ὅτι « ἀφεσις τῶν ἀμαρτιῶν εἰς τινες ἀμαρτωλοὺς, τοὺς ἐν πίστει καὶ μετανοίᾳ βεβαίως τελευτήσαντας, εἶναι δυνατὴ καὶ μετὰ θάνατον : «ὅς ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἢ θήσεται αὐτῷ. ὅς δι' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι οὔτε ἐν μέλλοντι. » Ματθ. 12, 32). Ἄλλως τε τὸ ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων μνημόσυνόν ὑπάρχει ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὡς ἀποστολικὴ παράδοσις, ὡς σαφῶς δείκνυται ἐκ πασῶν τῶν ἀρχαίων λειτουργιῶν τοῦ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς καὶ τῆς Δυτικῆς καὶ πασῶν μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ὀρθοδόξων κοινοτήτων. Ἡ πρᾶξις τῶν Διαμαρτυρομένων τῶν ἀποσκορακισάντων ἐκ τῆς λατρείας αὐτῶν πᾶν ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων μνημόσυνον εἶναι ἐνάμιον.

τὸ πνεῦμα τῆς ἀγ. Γραφῆς καὶ τὴν ἀρχαίαν καὶ διηνεκῇ
 εἶναι τῆς Ἐκκλησίας, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς χριστια-
 νικῆς φιλαδελφίας.

Περὶ ἡ καὶ περὶ καθαρτηρίου πρὸς διδασκαλίαν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας
 ἡ περὶ καθαρτηρίου πυρὸς διδασκαλία τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκ-
 κλησίας συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι ὑπάρχει καθαρτήριον πῦρ,
 αἱ ψυχαὶ τῶν κεκοιμημένων, αἱ μὴ λαβοῦσαι ἔτι τὴν
 σὺν ἐλαφρῶν τινων ἁμαρτιῶν, ἢ λαβοῦσαι μὲν τὴν ἄφεσιν
 ἁμαρτιῶν τούτων, μὴ ὑποστᾶσαι ὅμως ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ
 διὰ τὰς ἁμαρτίας ταύτας προσκαίρους τιμωρίας, ὑφίσταν-
 τιμωρίας πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς θείας δικαιοσύνης, μέχρις
 οὗ τῶν τιμωριῶν τούτων συντελοῦσι τὰ μέγιστα αἱ ὑπὲρ
 τῶν εὐχαὶ τῆς Ἐκκλησίας, αἱ ἐλεημοσύναι, ἡ προσφορὰ
 ἀναιμάκτου θυσίας καὶ ἰδίως τὰ τοῦ Πάπα συγχωροχάρ-
 τια, δι' ὧν οὗτος δύναται νὰ καταλογίσῃ εἰς τὰς ἐν τῷ καθαρ-
 τήριῳ εὐρισκομένας ψυχὰς τὰ περιττεύοντα ἔργα τῶν ἁγίων
 αὐτῶ νὰ ἀπαλλάξῃ αὐτὰς τῶν βασάνων καὶ τιμωριῶν.
 διδασκαλία αὕτη τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐναν-
 τὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς καθ' ὅσον οὐ μόνον ὡς εἶπομεν εἰς τὰ
 ἐπιτιμίων, δι' αὐτῆς διδάσκεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀνάγκη
 ὑποστῆ τιμωρίας πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς θείας δικαιοσύνης,
 κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφὴν τὴν θεϊάν δικαιοσύνην ἐξελέ-
 νεν ὁ Κύριος ἡμῶν ἐφ' ἅπαξ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ διὰ τὰς ἁμαρ-
 τίας σύμπαντος τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ διότι εἰσάγεται καὶ
 ἡ ἱκανοποίησις (καθαρτήριον πῦρ) ὅπως ἄγνωστος τῇ
 ἁγ. Γραφῇ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ τρόπος καὶ μέσον ὅπως
 ἐν τῷ πνεύματι τῆς Γραφῆς (συγχωροχάρτια), διδα-
 σκῇ, ὅτι μόνον διὰ πίστεως καὶ ἔργων μετανόιας δύναν-
 ται ἀφεθῶσιν ἁμαρτίαι καὶ οὐχὶ διὰ καταλογισμοῦ ξένων
 ἀνθρώπων, ἅτινα ἄλλως τε δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς περι-
 ττεῦοντα διὰ τοὺς διαπράξαντας αὐτά, καθ' ὅσον ὁ Κύριος ἡμῶν
 ἀγγέλλει ἡμῖν ἵνα, ὅταν πράττωμεν πάντα τὰ διατετα-
 ῖνα ἡμῖν λέγωμεν ὅτι « ἄχρετοι δοῦλοί ἐσμεν, » ὅτι ὁ ὡφεί-
 λον ποιῆσαι πεποιήκαμεν. (Λουκ. 17, 10).

ἵστι συντέλεια τοῦ κόσμου καὶ πότε αὕτη γενήσεται;

ἵστι συντέλειαν τοῦ κόσμου λέγοντες δὲν ἐννοοῦμεν παντελεῖαν
 καταστροφὴν τοῦ παρόντος κόσμου καὶ ἐπάνοδον αὐτοῦ

εἰς τὸ μηδέν, ἀλλὰ μόνον μεταβολήν τινα αὐτοῦ καὶ καίνισιν, ἵνα οὕτως ἀπαλλαγεῖσα ἡ κτίσις τῆς φθορᾶς ματαιότητος εἰς ἣν ὑπετάγη διὰ τὴν πτώσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀποκατασταθῇ καὶ πάλιν ὄργανον τῆς μακαριότητος αὐτοῦ (Ρωμ. 8, ἀρ.—22 β'. Πέτρ. 3, 13). "Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν χρόνον καθ' ὃν γενήσεται ἡ ἀνακαινίσις αὕτη τοῦ κόσμου, τοῦτον ναι ἄγνωστον « περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰμὴ ὁ πατήρ τε ὁ μόνος » (Ματθ. 24, 36), λέγει ὁ Κύριος ἡμῶν, Μόνον γνωστικά τινα τῆς προσεγγίσεως τοῦ χρόνου τούτου ηὐδοκᾷ ὁ Κύριος νὰ ἀποκαλύψῃ ἡμῖν· τὰ γνωρίσματα δὲ ταῦτα εἰσὶν ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἀντιχρίστου, ὁ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ πόλεμος αὐτοῦ (6' Θεσσαλ. 2' 3, 4, 9), ἡ ἐν τῇ οἰκουμένῃ κήρυξις καὶ διάδοσις τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ ἐκ τοῦ (Ματθ. 24, 14), ἡ ἐπίτασις τῆς ἀμαρτίας, ἡ ἔλλοψις τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης, καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἀδικία, τὰς ὁποίας καὶ ἐσχάτη ἐξαχρείωσις μετὰ ταῦτα γενήσεται δευτέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν παρουσία, ὅστις ἐλευσεται κρίνῃ τοὺς πάντας καὶ ἀποδώσῃ ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Τί λέγεται ἀνάστασις νεκρῶν καὶ ὁποῖα τινα εἰσονται τὰ ἀναστασόμενα σώματα;

Λέγοντες ἀνάστασιν νεκρῶν ἐννοοῦμεν συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Γραφῆς ὅτι τῇ παντοδυνάμει θελήσει ἐνεργείᾳ τοῦ Θεοῦ πάντα τὰ σώματα τῶν ἀπ' αἰῶνος καὶ ἀκαταμέμνητων ἐγερθήσονται κατὰ τὸν καιρὸν τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν παρουσίας καὶ ἐνωθήσονται πάλιν μετὰ τὰς ψυχῶν, μεθ' ὧν ἄλλοτε συνέζησαν ἐπὶ τῆς γῆς· Ἄρα ἀμὴν, λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα... ὅτε οἱ νεκροὶ ἀναστήσαντες ζήτουνται. (Ἰωαν. 5, 28). "Ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς ζῶντας λειπομένους ἐν τῇ βίῳ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς καθολικῆς ἐκστάσεως, οὗτοι δὲν θὰ ἀποθάνωσιν μὲν, ἀλλὰ θὰ ἀλλάξωσιν τὰ σώματα διὰ τὴν ἀνάστασιν ὁμοία πρὸς τὰ ἐκ τῆς βίης ἐγερθησόμενα σώματα. (ἀ. Κορινθ. 15, 51). Περὶ δὲ τῶν ζῶντων τῶν ἀναστησομένων σωμάτων ἡ ἀγ. Γραφή αὐτὰ λέγει, μεθ' ὧν ἄλλοτε ἐπὶ τῆς γῆς συνέζησαν αἱ ψυχαὶ ἡμετέρας (Ἰωαν. 5, 28. ἀ. Κορ. 15, 53), διότι ἄλλως ἐὰν αἱ ψυχαὶ ἡμῶν ἠνοῦντο μετ' ἑτέρα σώματα, τότε δὲν θὰ ἦτο ἀνάστασις.

Δημοσιὰ Κεντρικὴ Βιβλιοθηκὴ Βεροῦνης

νεκρῶν, ἀλλὰ νέα δημιουργία· ἔσονται ὁμῶς διάφορα τῶν
νῦν κατὰ τὰ ἰδιώματα αὐτῶν, διότι κατὰ τὴν διδα-
σκίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, σπείρεται σῶμα ψυχικόν,
καὶ σῶμα πνευματικόν . . . σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρε-
ται ἀφθαρσίᾳ. (ἀ. Κορινθ. 15 42—44) Διὰ τούτων ὁμῶς
πρέπει νὰ υποθέσωμεν ὅτι τὰ ἀναστησόμενα σώματα
ταῖς πνευματικαῖς κατ' οὐσίαν, τοὔτεστιν ἄνευ σαρκῶν καὶ
αἱμάτων, ἀφοῦ καὶ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν μετὰ τὴν ἀνά-
στησιν αὐτοῦ, οὐ σύμμορφα ἔσονται τὰ ἡμέτερα, ἣν μετὰ
τὴν ἀνάστησιν αὐτῶν (Λουκ. 24, 39), ἀλλὰ μόνον κατὰ τὰς
ἐκδησεις αὐτῶν τοὔτεστιν ἀπηλλαγμένα τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν
καὶ ἁφθαρτα.

ποία ἔσται ἡ δευτέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν παρουσία καὶ τίς ὁ ἀποτέλεσμα ;

δευτέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παρουσία. ὅπως διάφορος τῆς πρώτης διότι κατὰ μὲν τὴν πρώτην, ἔξ ἀπείρου φιλανθρωπίας κινούμενος, ἵνα σώσῃ τὸν πᾶν ἄνθρωπον, παρουσιάσθη εἰς τὸν κόσμον ὡς ἄσημος ταπεινὸς μὴ ἔχων ποῦ κλίνει τὴν κεφαλὴν, ἐνῶ ἐν τῇ ἑκτῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ ἐλεύσεται ὡς κριτὴς καὶ μισθαποδότης ἐν πλήρει δυνάμει καὶ δόξῃ μετὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἁγίων (Ματθ. 25, 31). Σκοπὸς λοιπὸν τῆς δευτέρας τοῦ Κυρίου ἡμῶν παρουσίας εἶναι ἡ κρίσις τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ ἀποδοσις τῶν ἔργων αὐτῶν ἀνταπόδοσις.

ὡς τὸ μέτρον, καθ' ὃ ὁ Κύριος ἡμῶν θέλει κρίνῃ τὸν κόσμον·
πειθὴ ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ εἶπομεν ἵνα ὁ ἄνθρωπος μετὰ
τοῦ ἔργου τῆς σωτηρίας τοῦ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν τελε
ας ἀπαιτεῖται, πρὸς τῇ συνεργούσῃ χάριτι τοῦ Θεοῦ
καὶ βίος ἀνάλογος τῇ πίστει ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου,
ὅσο καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν,
τοῦ παρουσιασθῆσεται ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ὡς μέτρον
πίσεως θέλει χρησιμεύσῃ ἡ πίστις καὶ ὁ βίος ἐκάστου,
δηλονότι, οἵτινες πιστεύσαντες εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν
ἢ Χριστὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας ἐπεδείξαντο εἶον
γον τῇ πίστει αὐτῶν, διεβίωσαν δηλ. ἐν μετάνοιᾳ καὶ
ἀγαθοῖς, ἐκεῖνοι λήφονται ὡς μισθὸν τὴν αἰώνιον ζωὴν
καριότητα, ἐκεῖνοι δὲ οἵτινες ἢ δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὸν

Κόριον ἡμῶν, ἣ ἐπίστευσαν μὲν δὲν ἐβίωσαν ὁμῶς αὐτῇ πίστει ἐν μετανοίᾳ καὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, ἀλλ' ἐν κακίᾳ καὶ ἀμετανοησίᾳ, ἐκεῖνοι καταδικασθήσονται εἰς αἰώνιον ὄλεθρον καὶ τιμωρίαν καὶ ἀπελεύσονται, λέγει ὁ Κύριος οὗτοι (οἱ ἁμαρτωλοὶ) εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι ζωὴν αἰώνιον. (Ματθ. 25, 46).

Ἐν τίνι θέλει συνίστασθαι ἡ μακαριότης τῶν δικαίων καὶ διάρκειά αὐτῆς;

Ἡ ἀγ. Γραφή δὲν ἀποκαλύπτει εἰς ἡμᾶς ῥητῶς τὴν φύσιν τῆς μακαριότητος τῶν δικαίων γενικῶς δὲ μόνον παρίχηται νοιάν τινα αὐτῆς λέγουσα ὅτι ἡ μακαριότης αὕτη καὶ ἀγαθὰ, ἅτινα ἀναμένουσι τοὺς δικαίους, εἶναι τοσοῦτον ὥστε ἐν τῷ παρόντι εἶναι ἀδύνατον νὰ κατανοήσῃ τις αὐτὰ. « ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίᾳ ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. » (ἀ. Κορινθ. 2, 9). Ἐξ ὧν ὅμως σποραδικῶς λέγει αὐτὴ καὶ πάλιν ἡ ἀγ. Γραφή, δυνάμεθα νὰ ἑρίσωμεν ὅτι αὐτὴ θέλει συνίστασθαι ἀπὸ τῆς ἀποχῆς πασῶν τῶν ἐλλείψεων καὶ ἀναγκῶν, πασῶν τῶν θλίψεων καὶ ὀδυνῶν, αἵτινες πικρύνουσι τὰς ἡμέρας ἡμῶν ἐπὶ τῆς (Ἀποκαλ. 7, 16 - 17) ἐν τῇ ψυχικῇ χαρᾷ καὶ ἀγαλλιάσει, ἣτις παρακολουθεῖ τοὺς δικαίους ἐπὶ τῇ μετὰ τῶν λοιπῶν δικαίων συμβιώσει συναναστροφῇ καὶ ἰδίως ἐν τῇ μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνίᾳ θεωρίᾳ αὐτοῦ. (Ἰωάν. 14, 3) Ἡ μακαριότης αὕτη τῶν καίων, ἣτις θέλει εἶναι διαφόρων βαθμῶν καὶ ἀνάλογος τὴν πίστιν καὶ τὰ ἀγαθὰ αὐτῶν ἔργα (ἀ. Κυριθ. 3, 8, 41 - 42), ἔσται αἰώνιος καὶ ἀτελεῦτητος (Ματθ. 25, 46. ἀ. Πέτρ. 1, 4).

Ἐν τίνι θέλουσι συνίστασθαι αἱ τῶν ἁμαρτωλῶν βάσανοι καὶ διάρκειά αὐτῶν;

Ἡ τιμωρία καὶ βάσανος τῶν ἁμαρτωλῶν, ἔχουσα καὶ διαφόρους βαθμοὺς ἀναλόγως τῆς καταστάσεως αὐτῶν, πρέπει νὰ θεωρῇται ὕλική τις καὶ ἐξωτερική, διότι αἱ τῆς Γραφῆς ἐκφράσεις καθ' ὅς οἱ ἁμαρτωλοὶ καταδικασθήσονται εἰς τὸ πῦρ τὸν αἰώνιον, δὲν πρέπει νὰ ἐκλαμβάνωνται ὡς γράμμα, οὐδὲ νὰ νομίζωμεν ὅτι ὑπάρχει πῦρ τι, καὶ λυγρὸς καὶ ἀκόμητοι σκώληκες, οἵτινες θὰ χρησιμεύσωσι

να τιμωρίας τῶν ἁμαρτωλῶν· ταῦτα πάντα εἶναι εἰκο-
 κὲ ἐκφράσεις, δι' ὧν ἡ ἁγία Γραφή προσπαθεῖ νὰ παρα-
 στή τὸ μέγεθος καὶ τὴν δριμύτητα τῶν τιμωριῶν τούτων
 τῶν βασάνων· αἱ τῶν ἁμαρτωλῶν τιμωρίαι καὶ βάσανοι
 οὐσι συνίστασθαι ἐν τῇ στερήσει πάντων τῶν ἀγαθῶν καὶ
 τῆς εὐφροσύνης καὶ παραμυθίας, ἧς θέλουσιν, ἀπολαύει
 οἱ δίκαιοι, ἐν τῇ τύφει τοῦ ἑαυτῶν συνειδότας καὶ ἐν τῇ ὀλί-
 καὶ ὀδύνῃ, διότι διὰ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν παρώργισαν
 Θεόν, ἐν τῇ μετὰ τῶν ὁμοίων ἁμαρτωλῶν καὶ τοῦ διαβό-
 συμβιώσει καὶ ἰδίως ἐν τῇ ἀπομακρύνσει αὐτῶν ἀπὸ τοῦ
 Θεοῦ, τῆς πηγῆς πάσης τοῦ ἀνθρώπου εὐτυχίας καὶ μακα-
 ρτητος. Αἱ τοιαῦται τῶν ἁμαρτωλῶν βάσανοι καὶ τιμω-
 ρεῖσιν εἰσὶν αἰῶνιοι καὶ ἀτελεύτητοι· τοῦτο δὲ οὐδόλως ἀν-
 εἴσεται εἰς τὴν περὶ Θεοῦ ἰδέαν ὡς ὄντος ἀγαθωτάτου, διότι
 ὅς ἐν τῇ ἀγαθότητι αὐτοῦ ἐξηντλήσῃ πάντα τὰ μέσα
 τοῦ ἵνα σώσῃ καὶ καταστήσῃ μακάριον τὸν ἄνθρωπον,
 ὅς ὁμοίως μὴ θελήσας νὰ ἐπωφεληθῇ αὐτῶν κατέστησεν
 τὸν ἀντικείμενον ὀργῆς καὶ ἄξιον τιμωρίας τοῦ φιλανθρώ-
 μῃν ἀλλ' ἐξ ἴσον καὶ δικαίου Θεοῦ.

Handwritten signature and scribbles.

ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΗΘΙΚΟΝ

Ποῖον τὸ περιεχόμενον τοῦ δευτέρου τούτου μέρους τῆς Χριστιανικῆς Κατηχήσεως ;

Καθὼς καὶ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ εἵπομεν, τὸ περιεχόμενον δευτέρου μέρους τῆς Χριστιανικῆς Κατηχήσεως εἶναι διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ τί πρέπει νὰ πράττῃ ὁ πιστὸς τῶν πιστῶν πρὸς κληρονομίαν τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ καριότητος. Τὸ δεῦτερον λοιπὸν μέρος τῆς χριστιανικῆς κατηχήσεως πραγματεύεται περὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ χριστιανοῦ, «περὶ τῶν ἐλευθέρων δηλ. αὐτοῦ πράξεων τῶν συμφωνῶν πρὸς τὸν ἠθικὸν θεῖον νόμον».

Τί λέγεται ἠθικὸς νόμος καὶ ποσαχῶς διαιρεῖται ;

Ὁ ἠθικὸς νόμος δύναται νὰ ὀρισθῇ ὡς ὁ « γνῶμων ἀγαθοῦ, » ὡς ὁ « αἰώνιος κανὼν » καὶ « ὑπογραμμὸς, » καθὼς πρέπει νὰ κανονίζηται καὶ ρυθμίζηται ἡ ἐλευθερία ἡμῶν ὡς πρὸς τὰς ἀποφάσεις, τὰς ἐνεργείας καὶ τὰς πράξεις αὐτῆς. Ὁ ἠθικὸς οὗτος νόμος διαιρεῖται εἰς δύο, εἰς ἔμφυτον ἠθικὸν νόμον καὶ εἰς θετικὸν ἢ θεῖον ἠθικὸν νόμον.

Τί λέγεται ἔμφυτος ἠθικὸς νόμος ;

Ἐμφυτος ἠθικὸς νόμος λέγεται ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῇ καρδίᾳ ἐγκεχαράχθεις πρᾶγματικὸς νόμος, ὁ ἐκδηλούμενος διὰ τῆς φωνῆς τῆς συνειδήσεως, ἥτις διδάσκει εἰς τὸν ἄνθρωπον τί τὸ πρακτέον καὶ τί τὸ φευκτέον καὶ ἥτις ἀμείβει μὲν διὰ τῆς ἐπιδοκιμασίας

ὁν ἄνθρωπον, πράττοντα κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις αὐτῆς, εἰ δὲ αὐτὸν διὰ τῶν ἐλέγχων αὐτῆς, ὅταν οὗτος ἐνεργῇ ἔτι. Ὁ ἔμφυτος οὗτος ἐν ἡμῖν ἠθικός νόμος ἔχει ἰσχὺν ἰκὴν διότι περιλαμβάνει πάντας τοὺς ἀνθρώπους καὶ πα-
 ἔζεται ὡς ὁ διὰ πάντας ἰσχύων ἀναγκαῖος κανὼν, διότι ὁ φυσικὸς νόμος κυριεύει τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως, οὐ-
 ἠθικός τῆς ἀνθρωπίνης, μὲ τὴν διαφοράν ὅτι ἐνῶ τὸν ὄν νόμον χαρακτηρίζει κυρίως ἡ ἀνάγκη, ὁ ἠθικός νό-
 ὦν καταναγκάζει τὴν ἐλευθέραν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου ἐκφράζει ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ὁ ἄνθρωπος ὡς ἐλεύθερον ὄν
 νὰ πράξῃ, καὶ τὸ ὅποιον ἂν παραλείψῃ εἶναι ὑπεύθυνος. λέγεται θετικὸς ἢ θεῖος ἠθικός νόμος καὶ πόθεν ἡ ἀνάγκη αὐτοῦ;
 ἠθικός ἢ, θεῖος ἠθικός νόμος λέγεται ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπο-
 θεῖς εἰς τὸν ἄνθρωπον πρὸς ὁδηγίαν αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρετῇ ἠθικότητι· ἡ δὲ ἀνάγκη αὐτοῦ ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ἁμαρ-
 τοῦ ἀνθρώπου· ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἁμαρτίας
 τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ καταστάσεως, διέφθιρε τὴν φύ-
 τοῦ καὶ ἐξησθένησεν οὕτω τὸν ἐν αὐτῷ ἔμφυτον ἠθικὸν
 ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἀγαθότητι αὐτοῦ, ὅπως ἡύδοκῃσε νὰ
 βοήθειαν αὐτοῦ διὰ τῆς ἀποκαλύψεως ἰδιαίτερας θεί-
 ασκαλίας ποδὲς ἀκριβεστέραν γνῶσιν τῆς ἀληθείας καὶ
 τῆς ἐσκοτισμένης αὐτοῦ διανοίας, οὕτως ἡύδοκῃσε
 καλύψῃ αὐτῷ καὶ ἰδιαίτεραν ἠθικὴν διδασκαλίαν, τὸν
 ἀποκαλυφθέντα θεῖον νόμον, ἐν ᾧ σαφῶς ἐκδηλοῦν-
 ἀπαιτήσεις τῆς ἀγίας αὐτοῦ θελήσεως, πρὸς ἀκριβε-
 διάγνωσιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν
 θενημένης αὐτοῦ θελήσεως.

ὡς διαιρεῖται ὁ θετικὸς ἢ ἀποκαλυμμένος ἠθικός νόμος:
 ἰδὴ ὁ νόμος οὗτος ἀπεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ οὐχί
 αἰ διὰ μιᾶς, ἀλλὰ βαθμηδὸν καὶ κατὰ διαφόρους χρό-
 μὲν πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν, τὸ δὲ διὰ
 οῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. διὰ τοῦτο διαιρεῖται εἰς
 νόμον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὅστις καὶ Μωσαϊκός
 διότι ἀπεκαλύφθη κυρίως διὰ τοῦ Μωϋσέως, καὶ τὸν
 τῆς Κοινῆς Διαθήκης, ἥτοι τὸν Εὐαγγελικόν. Καὶ τοῦ
 οἰκουμένης ἠθικοῦ νόμου περίληψις εἶναι ὁ Δεκάλογος,
 δέκα ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ, αἱ ἐπὶ τῶν δύο πλακῶν χα-

ραχθεῖσαι (Ἐξοδ. κεφ. 20), τοῦ δὲ Εὐαγγελικοῦ ἡ ἐν ὅροις λεγομένη διδαχὴ τοῦ Κυρίου, ἡ διὰ τῶν ἐννέα ρισμῶν ἀρχομένη καὶ συμπληροῦσα καὶ τελειοποιῶσα Μωσαϊκὸν νόμον (Ματθ. κεφ. 5-7).

Ἐν τίνι συνίσταται ἡ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ πλήρως καὶ τελείως τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου :

Ὁ Χριστὸς ἐπλήρωσε καὶ ἐτελειοποίησε τὸν Μωσαϊκὸν νόμον καθ' ὅσον ἡλευθέρωσεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ πνεύματος δουλείας καὶ τοῦ φόβου καὶ τοῦ συνδέσμου μετὰ τῶν κῶν διατάξεων, τῶν ἀπαιτουσῶν ἔργα μόνον, διακηρύσσων ὅτι ἡθικὸς νόμος δὲν εἶναι μόνον νόμος ἔργων, ἀλλὰ κυρίως νόμος τοῦ φρονήματος καὶ τῆς καρδίας (Ματθ. 5, 21-27). Τοῦτο (ἐν ᾧ) ὁ Ἰουδαῖος ἠναγκάζεται εἰς τὸ ἀγαθὸν μὴ ἐκ φόβου μὴ παροργίσῃ τὸν Θεὸν καὶ ἐπισύρῃ καθ' ἑαυτὸν θείαν τιμωρίαν, ὁ χριστιανὸς κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ πνεύματος νόμον, ὁρᾷ πρὸς ἀγαθόν, ὡς υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐξ ἀγάπης ἀφοσιώσεως. Διὰ τοῦτο (ἐν ᾧ διὰ τὸν Ἰουδαῖον ἡρῶν συμφωνία δηλ. τῆς ἐξωτερικῆς πράξεως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ νόμου, διὰ τὸν χριστιανὸν δὲν ἀρκεῖ τοῦτο, ἀλλ' ἀρκεῖται καὶ τὸ ἐσωτερικὸν ἀγαθὸν φρόνημα, ἀπαινεῖται ὁ προβαίνων εἰς τὴν πράξιν τοῦ ἀγαθοῦ ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἐξ ἀληθοῦς εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ ἀφοσιώσεως Ἐν τῇ ἐκτέλεσει καὶ ὁ Εὐαγγελικὸς νόμος δὲν ἀρκεῖται εἰς μόνην τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐξωτερικῆς πονηρᾶς πράξεως, ἀλλὰ ζητεῖ καὶ καθαρισμὸν καὶ ἁγιασμὸν αὐτῆς τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου.

Τί λέγεται καθῆκον καὶ ὑπὸ ποίου πνεύματος ἐκτελεστέον ὁ χριστιανὸς πρέπει νὰ προβαλῇ εἰς τὴν τούτων ἐκπλήρωσιν :

Τὸ καθῆκον πηγάζον ἐκ τοῦ ἡθικοῦ νόμου δύναται νὰ ὀρίσθῃ ὡς ἀπαίτησις αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἐν ἁλλαις λέξεσι καθῆκον λέγεται πᾶν ὃ, τι κατὰ τὸν νόμον ὑποχρεοῦται ὁ ἄνθρωπος νὰ πράξῃ εἰς ἑαυτὸν ἢ εἰς ἄλλους. Ὡς δὲ, ἐξ ὧν ἀνωτέρω εἵπομεν περὶ τῆς ἐκτέλεσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν πληρώσεως καὶ τελειοποιήσεως τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, δεικνύεται, ὁ χριστιανὸς ὀφείλει νὰ προβαλῇ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ ἡθικοῦ νόμου ἐπιβαλλομένων ἐν αὐτῷ καθηκόντων καὶ τὴν διαπραξίν τῆς ἀρετῆς ἐν

ἀνιδιοτελῶς, ἐξ εἰλικρινοῦ ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸν ἠθικὸν νόμον ὡς ἔκφρασιν τοῦ Θεοῦ θελήματος, οὐχὶ δὲ οὐσίως, ἐξ ἀνάγκης καὶ φόβου, ἢ πρὸς ἴδιον συμφέρον· διότι ὡς ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος καὶ ἡ διάπραξις τῆς ἐτῆς οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν (Ματθ. 6, 1 κ. ἐξ). Διὰ τοῦτο διὰ ἵναί τις πρᾶξις τις ἠθικῶς ἀξιέπαινος δὲν ἀρκεῖ νὰ ἵναί ὁπλῶς αἰσχος, σύμφωνος δηλ., ἐξωτερικῶς πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ προέρχεται ἐξ ἠθικῶν ἐλατηρίων.

Τί πρέπει νὰ φρονώμεν περὶ τοῦ ἐναντίου;

Ὅτι ὅπως πρᾶξις τις διὰ νὰ ἵναί ἠθικῶς ἀξιέπαινος καὶ τῷ Θεῷ εὐάρετος δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἵναί ἐξωτερικῶς σύμφωνος μετὰ τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ νὰ προέρχεται καὶ ἐξ ἠθικῶν ἐλατηρίων, οὕτω δὲν ἀρκοῦσι πρὸς τοῦτο καὶ μόνον τὰ ἠθικὰ ἐλατρία, καὶ ὁ ἱερὸς σκοπός, ὅταν ἡ πρᾶξις ἵναί ἐναντία εἰς τὸν Θεόν. Ἐντεῦθεν δεικνύται τὸ ἀντευαγγελικὸν καὶ ἀνῆθικον ἐκδοσκακίᾳ τῶν Ἰησοῦιτῶν ὅτι ὁ σκοπὸς ἀγιάζει τὰ μέσα. Ὅτι ἦν δηλ. πάντα τὰ μέσα, εἴτε θεμιτὰ εἴτε ἀθέμιτα, δύναται τις νὰ μετέλθῃ, ὅταν πρόκηται νὰ ἐκπληρώσῃ σκοπὸν Θεοῦ. Ἡ ἀλήθεια δὲν ἔχει ἀνάγκην τοῦ ψεύδους, οὐδὲ ἡ εὐφροσύνη καὶ ἡ ἀρετὴ ἐπιδέχονται βίαν καὶ δολιότητα.

Εἰς πόσα κεφάλαια δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν τὸ 6' μέρος τῆς Κατηχήσεως;

Τὸ δεῦτερον μέρος τῆς ἱερᾶς Κατηγήσεως πραγματεύεται εἰς τὸν σκοπὸν περὶ τοῦ ἠθικοῦ βίου τοῦ χριστιανοῦ, ἤτοι περὶ τῆς ἐλευθέρων αὐτοῦ πράξεων τῶν συμφώνων πρὸς τὸν ἠθικὸν νόμον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἠθικὸς οὗτος βίος τοῦ χριστιανοῦ ἐν πολλοῖς ποικίλαις αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ σχέσεσι παρουσιάζεται ὡς προσωπικὸς καὶ κοινωνικὸς, ἐξ ὧν ὁ μὲν περιλαμβάνει τὴν σχέσιν ἢ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς τὸν πλησίον, ὁ δὲ κοινωνικὸς τὴν σχέσιν ἢ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ πρὸς τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν, διὰ τοῦτο τὸ μέρος τοῦτο τῆς Κατηγήσεως διαιρεῖται ἐν πέντε κεφάλαια: α) Καθήκοντα τοῦ χριστιανοῦ πρὸς τὸν Θεόν, β) πρὸς ἑαυτὸν, γ) πρὸς τὸν πλησίον, δ) πρὸς τὴν οἰκογένειαν, καὶ ε) πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῶν πρὸς τὸν Θεὸν καθήκοντων τοῦ ἀνθρώπου.

Ποῖα τὰ πρὸς τὸν Θεὸν καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου ;

Πάντα ἐν γένει τὰ διάφορα τοῦ ἀνθρώπου καθήκοντα, δὴ ἀφ' ἐνὸς μὲν προέρχονται καὶ ὑπαγορεύονται ὑπὸ ἡθικοῦ θείου νόμου, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρέπει νὰ ἐκτελῶνται ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἐξ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ, δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς καθήκοντα πρὸς τὸν ὅστις ἔδωκε τὸν νόμον τοῦτον καὶ ὅστις θέλει διεκδικῆσθαι τὸν ἀλλὰ κυρίως καὶ ἰδίως καθήκοντα πρὸς τὸν Θεὸν ὄντες ζονται ὅσα ἀμέσως καὶ κατ' εὐθείαν πρὸς αὐτὸν ἀναφέρονται ἐκεῖνα δηλ. ἐν οἷς ὀρίζεται ἡ ἡθικὴ τοῦ ἀνθρώπου σχέσις πρὸς τὸν Θεόν. Ταῦτα δὲ εἶναι τὰ ἐξῆς· α.) Πίστις εἰς Θεόν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν· γ'.) ἐλπίς πρὸς τὸν Θεόν· δ'.) προσκύνησις πρὸς τὸν Θεόν· ε.) λατρεία πρὸς τὸν Θεόν· καὶ ς'.) εὐλογία πρὸς τὸν Θεόν.

α. Περὶ τοῦ καθήκοντος τοῦ πιστεῦειν εἰς τὸν Θεόν.

Τί λέγεται πίστις ἐν γένει, τί χρηστικὴ πίστις καὶ ποῦ στηρίζεται ;

Πίστις ἐν γένει λέγεται ἡ μετὰ πεποιθήσεως καὶ ἀνασταγμοῦ παραδοχὴ ἀληθείας τινός, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ λόγου καὶ τῆς αξιοπιστίας τοῦ μαρτυροῦντος περὶ αὐτῆς. Ἡ ἀὕτη λέγεται ἱστορικὴ μὲν ὅταν πιστεῦωμεν εἰς τὰς μαρτυρίας αξιοπίστου τινὸς ἀνδρός, λογικὴ δὲ ὅταν ἀναγκασθῶμεν νὰ παραδεχθῶμεν τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων λεγόμενα ὡς σύμφωνα μετὰ τῶν λόγων· ἀλλ' ἰδίως θρησκευτικὴ ἢ χριστιανικὴ πίστις ἢς ἐνταῦθα πρόκειται, λέγεται ἡ μετὰ πεποιθήσεως καὶ ἀνασταγμοῦ ἀποδοχὴ τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποκαλυφθείσης ἡμᾶς διδασκαλίας καὶ ἡ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰσοῦς Χριστὸν, ὡς μόνον Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν, ἀφοσίωσις. αὕτη πίστις, εἰς ἣν φθάνει ὁ ἄνθρωπος ἐλευθέρως διὰ τὴν

μαγείας τῆς θείας χάριτος, στηρίζεται ἐπὶ τῆς πεποιθή-
σεως εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς τὸν ἄν-
θρωπον ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

τοιαῖς τις δέον νὰ ᾔηται ἡ πίστις τοῦ χριστιανοῦ :

ἡ πίστις τοῦ χριστιανοῦ πρέπει νὰ ᾔηται α) πλήρης καὶ
εἰς αὐτὴν νὰ περιλαμβάνη δηλ. πᾶν ὅ,τι πρὸς σωτηρίαν
εὐδόκησεν ὁ Θεός νὰ ἀποκαλύψῃ, διακατέχουσα ἐν
ᾧ τὴν ἐξ ἀποκαλύψεως ταύτης διδασκαλίαν, καὶ δια-
κρινουσα αὐτὴν ἀνόθευτον καὶ καθαρεύουσαν πλάνης
(1, 8)· β) σταθερὰ καὶ ἀκλόνητος, μὴ σαλευομέ-
νη ἐν τῇ περιπτώσει ἀκόμη ἐκείνη, καθ' ἣν ἡ ὁμολογία
ἣ θέλει προκαλέσει διωγμοὺς καὶ αὐτὸν ἐπὶ τὸν θάνατον
(καλ. 2, 10 γ'). ζῶσα καὶ ἐνεργός, ἐκδηλουμένη
ἐν ἀγαθῶν ἔργων, διότι ἄνευ τούτων εἶναι νεκρὰ καὶ
ἀφελεῖ τὸν ἔχοντα αὐτήν. (Ἰακώβ. 2, 14—17).

ἡ αἰ εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν ἀνίσταται τάσεις ἢ κακίαι :
κυριώτεροι τῶν εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς χριστιανικῆς πίστεως
ἐκ τῶν τάσεων ἢ κακιῶν εἶναι α) ἡ ἀπιστία, ἥτοι ἡ
εἰς τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ὡς τοῦ παντοδυνάμου Κυρίου εἰς
τὸν ἄνθρωπον πρέπει νὰ ὑποτάσσῃται, ἥτις δύναται νὰ κα-
ταστήσῃ ἡ εἰς ἀθεΐαν καὶ εἰδωλατρεῖαν, εἰς θεοποίησιν
τῶν ἐν τῷ κόσμῳ κτισμάτων καὶ λατρείαν αὐτῶν β')
ἡ ἀσέβεια, ἡ θεωρία δηλ. ἐκείνη, ἥτις ἀρνεῖται τὴν προσωπι-
κά τοῦ κόσμου πρόνοιαν αὐτοῦ γ') ἡ γοητεία, ἡ ἐγ-
κελευστικὴ δηλ. τῆς εἰς τὴν θεῖαν δύναμιν πίστεως καὶ ἀφο-
ρᾶς καὶ ἡ εἰς ἀποκρύφους καὶ πονηρὰς δυνάμεις καὶ πνεύ-
μα προσκόλλησις καὶ ἡ διὰ μαγείας καὶ μαγγανείας ἐπίκλη-
σιν δυνάμεως καὶ ἐνεργείας αὐτῶν δ') ἡ δεισιδαιμονία
καθ' ἣν πολλοὶ εἰς πράγματα τυχαῖα καὶ ὅλως ἀσήμαντα
ἐκκαλεῖται θεῖαν δύναμιν καὶ ἐνέργειαν καὶ ἐπομένως σέβον-
ται εὐλαβοῦνται αὐτά. ε.) ἡ αἵρεσις καὶ τὸ σχίσμα,
καχάραξις δηλ. καὶ διαφθορά τῆς ὀρθῆς πίστεως διὰ πα-
ροξυσμὸν τῆς ἀληθοῦς διδασκαλίας ἢ δι' εἰσαγωγῆς ψευδοῦς
ἀρνήσεις τοῦ κύρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς
ἀπείθεια καὶ τελευταῖον ς') ἡ θρησκευτικὴ ἡ ἀδιαφο-
ρὴ ἦν δηλ. ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀπονέμει εἰς τὸν Θεὸν τὴν
ἐκ τῆς πίστεως αὐτοῦ ἐκκαλεῖται θεῖαν δύναμιν καὶ ἐνέργειαν καὶ ἐπομένως σέβον-
ται εὐλαβοῦνται αὐτά. ε.) ἡ αἵρεσις καὶ τὸ σχίσμα,

β'. *Περὶ τοῦ καθήκοντος τοῦ ἀγαπᾶν τὸν Θεόν.*

¶ Τί λέγεται χριστιανικὴ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη;

Ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη, ἐν ᾗ περιλαμβάνεται ἅπας καὶ ὁ ἠθικὸς καὶ θρησκευτικὸς βίος τοῦ χριστιανοῦ, καθ' ὅσον τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ πρῶμα τοῦ νόμου (Ρωμ. 13, 10), εἶναι ἡ ἐκουσία καὶ μυχὸς ἀφοσίωσης τῆς βουλήσεως ἡμῶν εἰς τὴν βούλησιν τοῦ ἄλλου. Ἐντεῦθεν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη ἐνδείκνυται τῇ τελείᾳ ἀφοσίωσιν ἡμῶν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀγαπᾶν τὸν Θεὸν σημαίνει τὸν νὰ ἀφοσιώμεθα ὁλοκλήρως αὐτόν, νὰ θέλωμεν, οὐχὶ ἡμᾶς αὐτούς, ἀλλὰ τὸν Θεόν, καὶ δὲ τὰ λοιπὰ νὰ θέλωμεν ἐν τῷ Θεῷ δηλ. ἡ πρὸς τὸν Θεὸν σημαίνει τὸ νὰ ἀφοσιώμεθα ὁλοκλήρως εἰς αὐτόν, νὰ θέλωμεν οὐχὶ ἡμᾶς αὐτούς, ἀλλὰ τὸν Θεόν, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ νὰ θέλωμεν ἐν τῷ Θεῷ δηλ. ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη ἡμῶν σημαίνει τὸν πρέπει νὰ πληροῖ τὴν καρδίαν καὶ τὴν θέλησιν ἡμῶν πᾶσα ἄλλη ἀγάπη νὰ θεωρῇται ὡς μέρος αὐτῆς. Ἐνεκα τούτου πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης πρέπει νὰ ἀρνούμεθα πᾶσα ἄλλη ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν μόνον νὰ ἔχωμεν ἐστραμμένον τὸ ὅμμα τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Ἐν τῇ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπῃ, τῇ τελείᾳ ἀγάπῃ ἡμῶν ἀφοσιώσιν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀτομικὴ βούλησις γίνεται ἐν μετὰ τῆς βουλήσεως τοῦ Θεοῦ ὅσον θέλωμεν καὶ βουλόμεθα ὅτι καὶ ὁ Θεός, κοινωνοῦμεν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ταύτῃ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐξομοιούμεθα μετ' αὐτοῦ.

Ποιοὶ οἱ χαρακτῆρες τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης;

Ἡ ἀληθὴς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη, ἥτις κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου ἡμῶν πρέπει νὰ προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς χάριτος, τῆς διανοίας τῆς καρδίας (Ματθ. 22, 37) ἐκπορεύεται ἰδίως πρακτικῶς ὁ κυριώτατος λοιπὸν χαρακτῆρ τῆς εἶναι ὁ πρακτικὸς, καθ' ὃν, τότε ἀγαπῶμεν τὸν Θεόν, ὅταν ἐκπληρώμεν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ὡς λέγει ὁ Θεός, ὁ Θεὸς ἐκπληρῶν τὴν ἀγάπην (ἀ. Ἰωάν. 5, 8). Ὁ ἄλλος χαρακτῆρ τῆς χριστιανικῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης εἶναι ὅτι αὕτη εἶναι ἡ μονητικὴ καὶ καρτερικὴ ὅπως ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει (8, 35. 39) ὅτι ἐν τῇ ἀγάπῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς

τοῦ Χριστοῦ, οὔτε θλίψις, οὔτε στενοχωρία, οὔτε διωγμός, οὔτε λιμός. οὔτε γυμνότης, οὔτε κίνδυνος, οὔτε μάχαιρα», οὕτω καὶ ὁ ἀληθὴς χριστιανὸς ταῦτα λαμβάνων ὑπ' ὄψιν πρέπει νὰ ᾔῃ ἐτοιμος ἐν ὑπομονῇ καὶ καρτερίᾳ νὰ ὑπομένῃ τὰ πάντα χάριν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ἔχων πρὸς τοῦτο τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ τοὺς ἀγίους αὐτοῦ μαρτυρας· γ'. χαρακτηρ τῆς χριστιανικῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης εἶναι, ὅτι αὕτη εἶναι ἀγωνιστικὴ καθ' ὅσον ἐπιβάλλει μέγαν ἠθικὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ πονηροῦ ὁ χριστιανὸς ἐκ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης ἐμφορούμενος πρέπει νὰ ὑπομένῃ χάριν αὐτοῦ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ δεινά, οὐχὶ ὁμῶς καὶ τὴν ἀμαρτίαν, ἀλλὰ νὰ ἀγωνίζεται κατ' αὐτῆς, νὰ πολεμῇ αὐτήν. Ὅπως ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ οἱ Ἀπόστολοι αὐτοῦ ἡγωνίσθησαν κατὰ πάσης ἐμφανίσεως τοῦ πονηροῦ, οὕτω καὶ ὁ χριστιανὸς πρέπει νὰ ἀγωνίζεται κατὰ τοῦ πονηροῦ, νὰ πολεμῇ τὸ κακὸν καὶ νὰ κωλύῃ τὴν τελείωσιν καὶ διάπραξιν αὐτοῦ.

Ποῖος εἶναι ὁ καρπὸς καὶ ἡ ἄμεσος συνέπεια τῆς ἀληθοῦς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης.

Ἡ ἄμεσος συνέπεια καὶ ὁ καρπὸς τῆς ἀληθοῦς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης εἶνε ἡ ἀρετὴ τῆς χριστιανικῆς αὐταπαρνησίας, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀναξιοτήτος ἡμῶν ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ἀφιέρωσιν ὅλου τοῦ θείου καὶ τῶν προσπαθειῶν καὶ τάσεων ἡμῶν εἰς τὸν Θεόν, οὕτως ὥστε νὰ ζῶμεν πλέον δι' ἑαυτούς, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα καὶ ἐγερθέντα (β'. Κοριν. 5, 15. Γαλ. 2, 20), καὶ τὴν ἐν ὑπομονῇ ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἀνοχὴν πάσης θλίψεως καὶ στενοχωρίας ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· ἡ αὐταπαρνησία οὐκ εἶναι μόνον ἀπλὴ ὑπακοὴ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἶναι μόνον ἄρνησις καὶ ἀποβολὴ τῶν ἐν ἡμῖν καὶ τῷ κόσμῳ ἀμαρτωλῶν κλίσεων καὶ ἐπιθυμιῶν, δὲν εἶναι μόνον ἄρνησις τῆς ἀμαρτίας καὶ ἀγὼν κατ' αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ εὐχαρῆς ἀποδοχὴ τοῦ σταυροῦ τοῦ Κυρίου, ἐκδηλουμένη ὁ μόνον εἰς τὴν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ μετὰ καρτερίας ἀνοχὴν πάσης θλίψεως καὶ στενοχωρίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἄρνησιν καὶ ἀποβολὴν παντὸς τιμίου καὶ προσφιλοῦς, ὅπερ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ κεκτημέθα καὶ εἰς τὴν οὐσίαν αὐτῆς τῆς σωματικῆς ἡμῶν ζωῆς.

Ποῖαι οἱ εἰς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην καὶ τὴν χριστιανικὴν αὐταπαρνησίαν ἀντίθετοι κακίαι ;

Τοιοῦται κακία εἶναι ὁ ἐγωϊσμός καὶ ἡ φιλαυτία αἵτινες ὡς ἀντίθετοι τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης καὶ αὐταπαρνησίας τείνουσιν οὐχὶ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ἀλλὰ πρὸς τὸ ἰδίον ἐγὼ καὶ τὴν πλήρωσιν τῶν ἁμαρτωλῶν αὐτῶν ἐπιθυμιῶν καθιστάμεναι τοιοῦτοτρόπως ἀρχὴ καὶ κέντρον τῆς ἁμαρτίας. Διὰ τοῦτο ἐνῷ ἡ χριστιανικὴ αὐταπαρνησία χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης πράττει τὰ πάντα καὶ ἀπαρνεῖται τὸν κόσμον καὶ αὐτὰς πολλάκις τὰς ἀθώας αὐτῶν ἐπιθυμίας καὶ ἀπολαύσεις, ὁ ἐγωϊσμός καὶ ἡ φιλαυτία πᾶσι αὐτῶν τὴν ἐνέργειαν συγκεντροῦσι πρὸς τὸ ἐγὼ καὶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ὑποτάσσουσι τὰ πάντα· ἐνῷ διὰ τὸν ἄληθινόν τοῦ Κυρίου μαθητὴν οὐδὲν κυρίως ὑπάρχει εἰμὴ ὁ Θεὸς καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ, πρὸς ἣν τείνει καὶ δι' ἣν τὰ πάντα θυσιάζει, διὰ τὸν ἐγωϊστήν οὐδὲν ἕτερον ἐκτὸς τοῦ ἐγὼ καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ψευδοῦς ἀγάπης ὑπάρχει, καὶ πρὸς τὸ ἐγὼ τοῦ Θεοῦ θέλει νὰ συμμορφώσῃ τὰ πάντα, δι' αὐτὸν τὸ ἐγὼ αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀρχή, τὸ κέντρον καὶ τὸ τέρμα πάσης αὐτοῦ ἐνεργείας.

γ'. Περὶ τοῦ καθήκοντος τοῦ ἐλπίζειν εἰς τὸν Θεόν.

Τί λέγεται ἐν γένει ἐλπίς καὶ τί χριστιανικὴ ἐλπίς ;

Ἐλπίς ἐν γένει λέγεται τὸ εὐάρεστον ἐκεῖνο αἶσθημα τῆς ψυχῆς, τὸ ὁποῖον προέρχεται ἐκ τῆς προσδοκίας τῆς ἐπιτιξέως μέλλοντός τινος ἀγαθοῦ καὶ τὸ ὁποῖον κατὰ μέγα μέρος ἀποτελεῖ τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ παρόντι βίῳ, ὅταν ἄνευ τούτου ἤθελεν εἶσθαι ἀφόρητος. Χριστιανικὴ δὲ ἐλπίς εἶναι ἀπλῆ τις ἀπεκδοχὴ μελλούσης τινὸς εὐτυχίας, ἀλλὰ χαροποιὰ ἀνάπαυσις τῆς καρδίας ἡμῶν ἐν τῷ Θεῷ μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι αὐτὸς ἀδιαλείπτως προνοῶν περὶ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας θέλει φυλάξει ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηρέως καὶ ὅτι ἀφεύκτως θὰ παράσχῃ ἡμῖν τὴν μακαριότητα, ἣν ἐπηγγείλατο ἡμῖν, ἐὰν καὶ ἡμεῖς μετ' ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως τείνωμεν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ θείου αὐτοῦ θελήματος.

Ποία ἡ ἀναγκαία τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδος ἐκδήλωσις ;

Ὡς ἀναγκαία τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδος ἐκδήλωσις θεωρεῖται α). ἡ ὑπομονὴ καὶ καρτερία ἐν τοῖς πειρασμοῖς καὶ

τις συμφοραῖς, ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θέλει ἀφήσει
 ἅς νὰ πειρασθῶμεν ὅπερ ὁ δυνάμεθα· (ἀ. Κορινθ. 10, 13).
 εἰς Θεὸν πεποιθήσεις καὶ ἀφιέρωσις ἡμῶν εἰς τὸ θεῖον αὐτοῦ
 ἔργον κατὰ πάσας τὰς περιστάσεις τοῦ βίου ἡμῶν. Ὁ χρι-
 στιανὸς γινώσκων καλῶς, ὅτι ὁ Θεὸς οὐδὲ τοῦ μονογενοῦς αὐ-
 τοῦ Υἱοῦ ἐφείσθη, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν παρέδωκεν αὐτόν, πρέπει νὰ
 βεβαίαν τὴν ἐλπίδα καὶ πεποιθήσιν ὅτι οὐδενὸς θέλει φει-
 ῆσθαι, ἀλλὰ τὰ πάντα χαρίσεται ἡμῖν (Ῥωμ. 8, 32). Διὰ τοῦτο
 ὁ Κύριος ἡμῶν παραγγέλλει ἡμῖν νὰ ζητῶμεν πρῶτον τὴν
 βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ προσθεῖς ὅτι τὰ
 ἄλλα προστεθήσεται ἡμῖν.

Βοῖται αἱ εἰς τὴν χριστιανικὴν ἐλπίδα ἀντίθετοι κακίαι :

Αἱ εἰς τὴν χριστιανικὴν ἐλπίδα ἀντίθετοι κακίαι εἶναι (ἀ.
 εἰς ἑαυτοὺς ἢ εἰς ἄλλους πεποιθήσεις ὅταν δηλ. ὁ ἄνθρωπος
 στρέφῃ τὸ πρόσωπον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ στηρίζεται εἰς τὰς
 ἑαυτοῦ δυνάμεις ἢ εἰς τὴν παρὰ τῶν ἄλλων βοήθειαν β'). ἡ περὶ
 τὴν γῆν ἀποσπάθεια, ὅταν δηλ. ὁ χριστιανὸς ἐναντίον τῆς ῥη-
 τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν, δὲν μεριμνᾷ περὶ τῆς ἐκ-
 πύσεως τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ,
 ἀλλὰ πᾶσαν τὴν μέριμναν αὐτοῦ καὶ φροντίδα ἐπιερώνει εἰς
 τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν· καὶ γ'. ἡ ἀπόγνωσις
 ἀπελπισία, ἣτις κατ' οὐσίαν δὲν εἶναι ἄλλο τι, ἢ καθαρὰ
 ἡττοσύνη, διότι ὁ ἀληθῶς πιστεύων εἰς Θεὸν καὶ μὴ θεοποιῶν τὰ
 τοῦ κόσμου, οὐδέποτε ἀπελπίζεται ἐπὶ τῇ τούτων στερήσει
 ἀπωλείᾳ.

δ'. Περὶ τοῦ καθήκοντος τοῦ προσεύχεσθαι πρὸς τὸν Θεόν.

Ὁ λέγεται προσευχή :

Ἡ προσευχή, ἣτις συνήθως δρίζεται ὡς συνομιλία μετὰ τοῦ
 Θεοῦ εἶναι ἡ ἀνύψωσις τῆς ψυχῆς ἡμῶν πρὸς τὸν Θεόν, ἢ ἀ-
 φ' ἑκείνης τῆς συνένωσις τῆς πιστευούσης καρδίας μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἢ
 τῆς πνευματικῆς κοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ παντο-
 κράτου καὶ παντοδυνάμου Θεοῦ. Προσεύχεσθαι λοιπὸν οὐδὲν
 ἄλλο σημαίνει πνευματικῶς, παρὰ τῷ Θεῷ, ἐκ τοῦ κόσμου
 τοῦ τοῦ πεπερασμένου εἰσερχεσθαι εἰς τὸν κόσμον τῆς αἰ-
 ᾠῆς καὶ ἐκεῖ ἀναπνεῖν τὸν καθαρὸν καὶ ζωτικὸν αὐτῆς

αέρα, εὐλόγως διὰ τοῦτο ἡ προσευχή χαρακτηρίζεται ὡς ἡ
ναπνοὴ τῆς ψυχῆς· ὅπως ἡ προσευχή ἔχη διὰ τὸν χριστιανὸν
ἀξίαν καὶ σημασίαν πρέπει νὰ γίνηται ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ
ἐν πίστει καὶ ἀληθινῇ πρὸς αὐτὸν πεποιθῆσει.

Ποίᾳ ὀνομασίᾳ δύναιται νὰ φέρῃ ἡ προσευχή;

Ἡ προσευχή ἀναλόγως τῆς ἐκδηλώσεως τῶν διαφορῶν
μῶν θρησκευτικῶν αἰσθημάτων δύναιται διαφόρους νὰ λέγεται
ὀνομασίαις· οὕτως ἐκάστη προσευχή δύναιται ἐν πρώτοις νὰ
νομασθῇ Ὁμολογία, διότι δι' αὐτῆς ὁμολογοῦμεν καὶ ἀ-
γνωρίζομεν τὸν Θεόν, ὡς τὸν ἀπόλυτον κύριον καὶ τὸν πάν-
τον παντοδύναμον καὶ πανάγαθον ἡμῶν πατέρα. Δοξολογία
ὅταν ἀναλογιζόμενοι τὰς ἀπείρους αὐτοῦ τελειότητας προ-
μεθα εἰς θαυμασμόν καὶ ἔπαινον αὐτοῦ. Εὐχαριστία, ὅταν
φράζομεν τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην
τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἀπειρον αὐτοῦ πρὸς τὴν ἁμαρτοῦσαν ἀνθρω-
πότητα ἔλεις, καὶ Δέησις ἢ Παράκλησις, καθ' ὅσον ἐπικα-
μεθα τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ πρὸς πλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ
ἡμῶν· διὰ τοῦτο δὲ ἐν ταῖς δεήσεσιν ἡμῶν πρέπει νὰ ἐπικα-
μεθα τὴν εἰς ἡμᾶς μετὰδοσιν τῶν πνευματικῶν δώρων, το-
σωματικὰ ἀγαθὰ νὰ ζητῶμεν ἐν πάσῃ ταπεινώσει καὶ πίστει
μέσα πρὸς πλήρωσιν τῶν καθηκόντων καὶ τοῦ προορισμοῦ ἡμῶν.

Τίς ὁ ὕψος καὶ ὁ ὕψος τοῦ προσευχῆ τοῦ χριστιανοῦ;

Τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τῆς προσευχῆς τοῦ χριστιανοῦ
ἐπιτομὴ πασῶν τῶν προσευγῶν αὐτοῦ εἶναι ἡ Κυριακὴ λέ-
ξιν ἡ προσευχή ὡς παρ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν δοθεῖσα ἡ
Ἡ προσευχή δὲ αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ἐπικλήσεως· Πα-
τήρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· Ἐξ ἐπὶ αἰτημάτων· 1) ἁγιασθήτω
τὸ ὄνομά σου· 2) ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· 3) γεννηθήτω τὸ
λήμά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· 4) τὸν ἄρτον ἡμῶν
τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· 5) καὶ ἄφεσις ἡμῖν τὰ ὀφειλόμε-
να ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἐφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· 6)
μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν· 7) ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς
τοῦ πονηροῦ· καὶ ἐκ τῆς δοξολογίας, ὅτι σὺ εἶσιν ἡ βασιλεία
ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. (Ματθ. 6, 9—

Ποία ἡ ἐννοια τῆς ἐπικλήσεως τῆς Κυριακῆς προσευχῆς;

Ἡ ἐννοια ἡ ἐμπεριεχομένη εἰς τὴν ἐπικλήσιν τῆς Κυριακῆς
προσευχῆς εἶναι ἡ ἐξῆς. Διὰ τῆς ἐπικλήσεως ταύτης ἀπ-

λοῦμεν τὸν Θεὸν πατέρα ἡμῶν ὄχι μόνον διότι ὁ Θεὸς εἰ-
ποιητὴς ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ διότι ἐξαγορασθέντες διὰ τοῦ αἵ-
ματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, πάντες οἱ χριστιανοὶ
ποτελοῦμεν μίαν οἰκογένειαν, ἧς πατὴρ μὲν εἶναι αὐτὸς ὁ
Θεός, τέκνα δὲ οἱ χριστιανοί, ὄντες ἀδελφοὶ πρὸς ἀλλήλους (Ἰ-
ωάν. 1, 12)· καίτοι δὲ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὗτος, ὁ Θεός, εἶναι παν-
ταχοῦ παρών, λέγεται ὅμως ὡς ἐν οὐρανοῖς οἰκῶν καὶ εὐρισκό-
μενος, πρὸς ἐνδειξὴν τῆς ἐν οὐρανοῖς εὐδοκίας αὐτοῦ, ἐνθα δι-
ακρίσθη κατοικεῖ καὶ ὅπου διαμένουσι τὰ πληροῦντα τὸ ἅγι-
ον αὐτοῦ θέλημα ἅλλα πνεύματα ἐν τῇ γῇ ταύτῃ ἐπικρατεῖ
ἡ ἀμαρτία.

Ποία ἡ ἐν τοῖς ἑπτὰ αἰτήμασι τῆς Κυριακῆς προσευχῆς ἔννοια ;
Διὰ μὲν τοῦ πρώτου αἰτήματος ἐπικαλούμεθα τὸν ἁγιασμὸν
τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, παρακαλοῦμεν δηλ. τὸν Θεὸν ὅπως
ἐκ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐνισχύσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ
θέληματος αὐτοῦ καὶ τὴν διάπραξιν τοῦ ἀγαθοῦ· διότι οὕτω
καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἁγιαζεται καὶ δοξάζεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ
ἐκ παρὰ τοῖς ἄλλοις, οἵτινες βλέποντες τὰ καλὰ ἡμῶν ἔργα
ἐνδύνανται ἢ νὰ ἀναγνωρίσωσι καὶ ὁμολογήσωσι τὴν ἀγιότη-
τα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ δοξάσωσιν αὐτόν, ὅπως ἐκ τοῦ ἐναντίου
τῶν πονηρῶν ἡμῶν ἔργων καὶ ἡμεῖς βλασφημοῦμεν τὸν
Θεὸν καὶ ἀτιμάζομεν αὐτόν, γινόμεθα δὲ αἵτιοι νὰ βλασφη-
μηται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις, (Ῥωμ. 2 23, 24).

Διὰ τοῦ δευτέρου αἰτήματος ἐπικαλούμεθα τὴν ἔλευσιν τῆς
βασιλείας τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ δηλ. ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἐν
ἡμῖν αὐτοῖς βασιλεῦει ἡ ἀμαρτία, καθ' ὅσον ὑπακούοντες εἰς
τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας ἡμῶν, παραβαίνομεν τὸν ἅγιον τοῦ
Θεοῦ νόμον, διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν, ἵνα διὰ τῆς
χάριτος αὐτοῦ ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς τῆς δουλείας καὶ τοῦ κράτους
τῆς ἀμαρτίας, ἐνισχύσῃ δὲ τὴν ἐν ἡμῖν ἐπικράτησιν τοῦ θελή-
ματος αὐτοῦ, οὕτως ὥστε αὐτὸς νὰ βασιλεύῃ ἐν ἡμῖν, πᾶσαι
δὲ ἡμῶν αἱ ἐνέργειαι νὰ προέρχωνται ἐξ αὐτοῦ καὶ εἰς αὐ-
τόν νὰ τείνωσι.

Διὰ τοῦ τρίτου αἰτήματος ἐπικαλούμεθα τὴν ἐπὶ τῆς γῆς
ἐκπλήρωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ὅπως καὶ ἐν οὐρανῷ, ὅπως
δηλ. ἐν οὐρανῷ οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἄγγελοι πάντοτε καὶ ἐν
ἐπὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιοῦσιν, οὕτω καὶ διὰ τῆς χάριτος

αὐτοῦ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ ἀποκτήσῃ ἐν ἡμῖν τὴν μονίαν μεταξὺ τοῦ νόμου αὐτοῦ ἢ τῶν πράξεων ἡμῶν οὕτως ὥστε νὰ μὴ ἔχωμεν ἄλλον νόμον καὶ κανόνα εἰμὴ τὴν θέλῃ αὐτοῦ.

Διὰ τοῦ τετάρτου αἰτήματος παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ παρέχῃ ἡμῖν τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, τὴν καθ' ἑκάστην ὥραν ναγκαίαν πρὸς διατήρησιν τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν τροφήν, τὰ πλείω τούτων, τὰ μὴ ἀπολύτως δηλ. ἀναγκαῖα πρὸς διατήρησιν ἡμῶν, ἀφίνομεν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ὥστε διὰ αἰτήματος τούτου διδασκόμεθα νὰ μὴ μεριμνῶμεν ὑπερμετὰ τὸν νόμον περὶ τῶν γηίνων ἀλλ' ἔχωμεν τὰς ἐλπίδας ἡμῶν ἀνατεθειμένας εἰς τὸν Θεόν, ὅστις κάλλιον ἡμῶν γινώσκει τὰς ἀνάγκας ἡμῶν.

Διὰ τοῦ πέμπτου αἰτήματος ἐπικαλούμεθα τὴν παράκλησιν τοῦ Θεοῦ, ἄφεσιν καὶ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἣτις ἐστὶν ἀπαραίτητος διὰ τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνίαν καὶ τὴν πνευματικὴν ἡμῶν εὐεξίαν, καὶ τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχῃμεν μόνον ἐπὶ τῷ ὄρει τῆς ἐκ μέρους ἡμῶν συγγνώμης τοῦ Θεοῦ τοὺς πταίσαντας ἀδελφοὺς ἡμῶν (Ματθ 6, 14, 15).

Διὰ τοῦ ἑκτοῦ καὶ ἐβδόμου αἰτήματος παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν ὅπως προφυλάξῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πειρασμῶν ἧτοι ἐκ τῆς συνδρομῆς τοιούτων περιστάσεων, αἵτινες δύνανται νὰ ἐκθέσωσιν ἡμᾶς εἰς τὸν κίνδυνον τῆς ἁμαρτίας, καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ πάντων ἐπήρειαν τοῦ διαβόλου, ὅστις ζητεῖ ἐξαπατήσῃ ἡμᾶς καὶ νὰ φέρῃ διὰ τῆς παραβάσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ εἰς χωρισμὸν ἀπ' αὐτοῦ, ἢ ἐὰν ἐπιτρέψῃ τὸν πειρασμὸν τῶν ὁμῶν καὶ τρανοτέραν ἐνδείξῃ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀπειθείας ἡμῶν, ἵνα ὡς ἐλεήμων, μὴ παραδώσῃ ἡμᾶς ὀλοτὴν εἰς τὸν πειρασμὸν, ἀλλ' ὑποστηρίξῃ ἡμᾶς ἐν τῇ πάλῃ καὶ λάβῃ τὴν πτώσιν ἡμῶν.

Διὰ τὴν Κυριακὴν προσευχὴν ἐπισυνάπτομεν τὴν δοξολογίαν.

Πρῶτον μὲν ἵνα, ἐξαιτούμενοι τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ, ἀπονεύμεν αὐτῷ συνάμυχ τὴν πρέπουσαν δόξαν καὶ τιμὴν, διότι πάντα τὰ δημιουργήματα αὐτοῦ, εἰς ἃ ἔδωκε τὸ εἶναι, ὀφείλουσιν νὰ ὑμνολογῶσι τὴν δόξαν καὶ τὸν αἶνον αὐτοῦ ἐν παντί χρόνῳ· πολλῶν δὲ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Ἰησοῦ σωθέντες, δεύτερον δὲ ἵνα διδασκόμενοι ἐξ αὐτῆς

τοδυναμίαν καὶ ἀγαθότητα αὐτοῦ ἔτι μᾶλλον στηρίζωμεν
 εἰς αὐτὸν ἐλπίδα ἡμῶν.

δ. *Περὶ τοῦ καθήκοντος τοῦ λατρεῖν τὸν Θεόν.*

Πᾶθεν πηγάζει τὸ καθήκον τοῦ λατρεῖν τὸν Θεόν καὶ τί λέγεται
 ἐσωτερικὴ λατρεία ;

Ἡ θεία λατρεία, ἥτοι τὸ καθήκον τοῦ σέβεσθαι καὶ λατρεῖν
 τὸν Θεόν, πηγάζει ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν πίστεως καὶ στηρί-
 γει ἐπ' αὐτῆς, διότι ἅμα ὁ χριστιανὸς πιστεύσῃ ἀληθῶς, εἰς
 τὸν Θεόν, ὡς τὸν πανάγαθον δημιουργὸν καὶ προνοητὴν τοῦ
 κόσμου, καὶ πεισθῇ τελείως περὶ τῆς διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ
 ἐλθεύσεως σωτηρίας, σκεπτόμενος λογικῶς, οὐδὲν θὰ εὑρῇ
 ὑπερῷον τοῦ συμπεράσματος, ὅτι ἀφοῦ οὗτος τὰ πάντα
 εἰ παρὰ τοῦ Θεοῦ ὀφείλει νὰ ἀφοσιωθῇ αὐτῷ ἐξ ὅλης ψυχῆς
 καὶ καρδίας καὶ ὁρμεμφύτως πῶς θέλει τείνει πρὸς τὸν Θεόν τῆς
 αἰσθητικῆς, ὅπως ἀποδώσῃ τὸν πρὸς αὐτὸν σεβασμὸν ἐν πλήρει
 πενήτει καὶ ὑπακοῇ πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ ἢ τὰς λοιπὸν
 ἐντολὰς καὶ ὁρμὴ τοῦ χριστιανοῦ πρὸς τὸν Θεόν ἀποτελεῖ τὴν ἐν
 καρδίᾳ καὶ ἀληθείᾳ προσκύνησιν ἢ τὴν λεγομένην λατρεῖ-
 ἰσωτερικήν.

Τί λέγεται ἐξωτερικὴ θεία λατρεία ;

Ἡ ἐξωτερικὴ θεία λατρεία λέγεται ἡ δι' ἐξωτερι-
 νων σημείων καὶ πράξεων ἔκφρασις καὶ ἐκδήλωσις τῆς ἐσω-
 τερικῆς λατρείας, τοῦ ἐσωτερικοῦ δηλ. σεβασμοῦ καὶ
 ἀληθοῦς ἡμῶν εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ ἀφοσιώσεως. Ἡ ἐξω-
 τερικὴ αὕτη θεία λατρεία εἶναι ἄμεσος καὶ ἀναγκαῖα συνέπεια
 τῆς ἐσωτερικῆς· διότι ὅπως ὅταν αἰσθανώμεθα αἰσθημὰ τι
 ἢ τινα κινούμεθα ἐσωτερικῶς εἰς τὸ νὰ φανερώσωμεν αὐτὸ,
 οὕτως καὶ ἡ φανέρωσις αὕτη χρησιμεύει ἡμῖν ὡς μία παρηγο-
 ρία καὶ καθυσόχασις, οὕτως καὶ ἐνταῦθα ἂν ὁ ἐσωτερικὸς ἡμῶν
 πρὸς τὸν Θεὸν σεβασμός, ἢ εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ ἀφοσίωσις ἦναι
 ἡματικὴ, τότε ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ἐκδηλωθῇ καὶ ἐξωτε-
 ρικῶς ἐν πράξεσιν, αἵτινες νὰ μαρτυρῶσι τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐ-
 λπίδα ἡμῶν, νὰ μαρτυρῶσι πράγματι τὸν σεβασμὸν τοῦτον.

Πᾶθεν δείκνυτε ἡ ἀνάγκη τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας ;

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας δείκνυται οὐ μόνον ἐκ

τοῦ ὅτι αὕτη εἶναι ἄμεσος καὶ ἀναγκαία συνέπεια τῆς ἐσω-
 ρικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκ πολλῶν χωρίων τῆς ἁγίας Γραφῆς (Ματθ.
 26, 39 Μάρκ. 14, 35), ἐκ τοῦ βίου τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ἀλλο-
 μὲν ὑψούντος τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανόν, ἄλλοτε
 κλίνοντος τὰ γόνατα καὶ ἄλλοτε πίπτοντες ἐπὶ τὸ πρόσωπον
 τῆς γῆς (Ἰωάν. 17, 1. Λουκ. 22, 41), ἐκ τῶν πράξεων τῶν
 ποστόλων καὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τέλος ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν
 τῶν ἐπὶ γῆς ἐθνῶν, ἐμπράκτως καὶ δι' ἐξωτερικῆς λατρείας
 ἐκδηλούντων τὸν πρὸς τὸ θεῖον σεβασμὸν αὐτῶν. Μὲντοι
 λοιπὸν διατίθενται πολλοὶ τὴν σήμερον ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ λατρεία
 τρεῖς δὲν εἶναι ἀναγκαία, ὑπαρχούσης ἁπλῆς τῆς ἐσωτερικῆς
 καὶ φέρουσι πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης αὐτῶν τοὺς λόγους
 τοῦ Κυρίου εἰπόντος, πνεῦμα ὁ Θεὸς καὶ τοὺς προσκυνεῖν (Ἰωάν. 4, 24).
 Ἐν ταῖς λόγοις τούτοις ὁ Κύριος ἡμῶν δὲν υποβιβάζει τὴν
 ἐξωτερικὴν λατρείαν, οὐδὲ ὑποστηρίζει μόνην τὴν ἐσωτερικὴν
 ἀλλ' ἀποκρούει τὴν φαρισαϊκὴν ἐκδήλωσιν καὶ ἐξωτερικὴν
 τῆς λατρείας ἀπέναντι λοιπὸν τῆς ψευδοῦς καὶ ἀνίσχυρῆς
 ἐξωτερικῆς λατρείας τῆς εἰς τύπους μόνον καὶ ἐξωτερικῆς
 νηθείας περιοριζομένης συνίστα τὴν ἐσωτερικὴν, τὴν ἐν πνεύματι
 καὶ ἀληθείᾳ λατρείαν, ἀνεὺ τῆς ὁποίας οὐδὲν ἰσχύει
 ἀπλῶς ἐξωτερικὴ, οὕσα μία ματαία ἀπάτη καὶ ὑπόκρισις.
 Ἡ ἀληθινὰ χριστιανικὴ λοιπὸν λατρεία, ἐσωτερικὴ τε καὶ ἐξωτερικὴ
 φείλει νὰ γίνηται ἐν πνεύματι, νὰ πηγάζῃ δηλ. ἐκ τοῦ
 πνεύματος τῆς πρὸς τὸν Θεὸν πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ ἐν
 ἀληθείᾳ, ἐν καθαρῷ δηλ. φρονήματι, μετὰ πλήρεις πεποιθὲς
 καὶ ἀληθοῦς τῷ Θεῷ ἀφοσιώσεως, καὶ οὐχὶ τυπικῶς καὶ
 φαρισαϊκῶς καὶ ὑποκριτικῶς.

Πῶς διαιρεῖται ἡ θεία λατρεία καὶ τί λέγεται μερικὴ;

Ἡ θεία λατρεία καὶ ἰδίως ἡ ἐξωτερικὴ διακρίνεται συνήθως
 εἰς μερικὴν καὶ κοινὴν ἢ δημοσίαν. Μερικὴ θεία λατρεία
 τρεῖς ὀνομάζεται ἡ ὑπ' ἐνὸς ἐκάστου γινομένη εἴτε κατ' ἑαυτόν
 εἴτε ὅπου ἀλλαχοῦ εὐρίσκεται ὁ χριστιανός. Εἰς τὴν λατρείαν
 ὑποχρεούμεθα πάντες, καθ' ὅσον ὁ βίος τοῦ χριστιανοῦ
 ἐν γένει νὰ ᾖ μία προσευχὴ καὶ λατρεία τοῦ ὑψίστου
 τοῦ παρ' οὐ ἔχομεν τὰ πάντα πάντοτε λοιπὸν ἀδιαλείπτως
 πρέπει νὰ προσευχώμεθα νὰ λατρεύωμεν τὸν Θεὸν ἔχοντες

τύπον καὶ ὑπογραμμὸν αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμῶν, τοῦ ὁ-
 ὅς βίος ἦν μία διηγετικὴ προσευχὴ καὶ λατρεία, ἰδίᾳ δὲ
 πρῶταν πρὶν ἢ ἀρχίσωμεν τὰς ἐργασίας ἡμῶν, τὴν μεσημ-
 ριαν καὶ ἑσπέρας ὅταν κατακαύωμεν ἀπὸ τῶν ἔργων ἡμῶν.
 Λέγεται κοινὴ ἡ δημοσίᾳ θεία λατρεία καὶ τίς ἡ ἀνάγκη αὐτῆς;
 Κοινὴ ἡ ἡ δημοσίᾳ θεία λατρεία λέγεται ἢ ὑπὸ πολλῶν
 καθ' ὠρισμένας ὥρας καὶ διατάξεις τῆς Ἐκκλησίας γι-
 νῆται. Εἶναι δὲ αὕτη ἀναγκαία διότι ἀφοῦ ὁ χριστιανὸς ἀπο-
 τέρμερος τῆς Ἐκκλησίας, ὀφείλει νὰ συμμετέχῃ τῇ κοι-
 νῇ αὐτῆς λατρείᾳ καὶ νὰ συνυψῶνῃ τὰς χεῖρας εἰς τὸν Κύ-
 ριον πάντων θεόμενος ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἑαυτοῦ καὶ τῶν
 ἄλλων. Ὁ χριστιανὸς ὀφείλει πρὸς τοῦτο νὰ λαμβάνῃ μέρος
 τῇ κοινῇ λατρείᾳ καὶ ἕνεκα τῶν μεγάλων καὶ ἀνεκτι-
 μετῶν αὐτῆς ὠφελειῶν ἐν αὐτῇ ἀπαλλάσσεται οὗτος τῶν
 περιστάσεων μεριμνῶν καὶ φροντίδων καὶ κατευθύνει εὐκολώτε-
 ρα τὴν καρδίαν αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ἐν αὐτῇ, ὅπου τελοῦν-
 ται τὰ μυστήρια καὶ μάλιστα ἡ μεγάλη καὶ ἀναίμακ-
 τος εὐχιστία αἰσθάνεται ἰσχυρότερον καὶ ὀφθαλμοφανῶς τὴν πρὸς
 τὸν Θεὸν ἀγάπην καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ τοιοῦτοτρόπως διεγεί-
 νεται κάλλιον εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην καὶ ἐλπίδα· ἐν αὐ-
 τῇ αἰσθάνεται ζωηρότερον τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ ἰσότητα
 τῶν πιστῶν, ἐνθα οἱ πέντες, πλοῦσιοι καὶ πένητες,
 ἄλλοι καὶ ἐλεύθεροι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, πρὸς τὸν αὐτὸν Κύ-
 ριον κλίνουν τὸ γόνυ καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐνὸς ἄρτου μεταλαμ-
 βάνουσιν. Ἐπομένως οὐδεὶς τῶν ἀληθινῶν χριστιανῶν πρέπει
 νὰ θεωρῇ τὴν δημοσίαν λατρείαν ὡς περιττὴν ὅσον καὶ ἂν
 θεωρῇ τις τὸν Θεὸν μερικῶς, χρήζει ὅμως καὶ τῆς κοινῆς
 προσευχῆς καὶ λατρείας, οὐδὲ πρέπει νὰ φρονῇ ὅτι αὕτη εἶναι
 ἡ διὰ τοὺς πολλοὺς καὶ ἀμορφώτους· διότι οὐδεὶς ὑπάρχει
 θεόμενος διδασκαλίας, ἄλλως τε αὕτη δὲν προτίθεται νὰ δι-
 δάκῃ ἡμᾶς πράγματα ἄγνωστα, ἀλλὰ νὰ ὑπομνήσῃ ἡμῖν ὅ,τι
 ἐκτελέσκομεν καὶ ἐπελαθόμεθα.

Εἰς αἵ εἰς τὴν ἀληθῆ τοῦ Θεοῦ λατρείαν ἀντίθετοι κακίαι;
 Ἡ ἀληθὴ τοῦ Θεοῦ λατρεία ἀντίθετοι κακίαι εἶναι
 ἡ ἀδυσχευία καὶ ἡ ἀδιαφορία, ἡτις εἶναι λήθη τοῦ Θεοῦ,
 ἡ ἀπορροή ἐκ τῆς ὑπερμέτρου πρὸς τὰ γῆινα προσηλώσεως
 τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου ἢ ἐκ τῆς διαστροφῆς τοῦ ἀνθρω-

μα, ὅταν δὲν παρέχωμεν τὰ ἅγια τοῖς κυσί, ὅταν δηλ. ἀ-
μεν νὰ κάμωμεν λόγον περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων, ἐκεῖ
προσδοκᾶται βλασφημία τις καὶ περιφρόνησις αὐτοῦ, καὶ
ἐν τῇ μὴ καταχρήσει τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ ὅρκου.
ἔγεται ὅρκος καὶ τί διδάσκει περὶ τούτου ἡ ἅγια Γραφή;

ὁ ὅρκος λέγεται ἡ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας διαβεβαίωσις μετ' ἐ-
λπίσεως τοῦ Θεοῦ ὡς μάρτυρος καὶ τιμωροῦ τοῦ ψεύδους·
καὶ αὐτὴν ἔννοιαν ὁ ὅρκος ἐν μὲν τῇ Παλ. Διαθήκῃ ἐπετρέ-
πε τὸν Θεοῦ, πάντοτε ὁμῶς μετὰ τινος περιορισμοῦ ('Εν-
Γ'). ἀπηγορεύετο δὲ μόνον ἡ ἐπιρκία, ἡ μὴ τήρησις
τοῦ γενομένου ὅρκου, ἐν τῇ Καινῇ ὁμῶς Διαθήκῃ ὁ Κύ-
ριος πληρώσας καὶ τελειοποιήσας τὸν παλαιὸν νόμον ἀ-
πέστειλεν ἐντελῶς τὸν ὅρκον: ἐγὼ δὲ λέγω ἡμῖν μὴ ὀμόσαι
μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· μήτε ἐν
τῇ γῇ ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσό-
λυμα ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως· μήτε ἐν τῇ κε-
φαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαι-
ναν ποιεῖν. Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν Ναί, Ναί, Οὐ, Οὐ· τὰ δὲ
ἄλλα τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν. (Ματθ. 5, 33—37).

κατὰ τὴν διδασκαλίαν ταύτην τοῦ Σωτῆρος διὰ τὸν
παλαιὸν ἀπαγορεύεται ἀπολύτως πᾶς οἰσθῆποτε ὅρκος, ὡς
καὶ εἰς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὀφειλομένην εὐλόθειαν καὶ τὸν
ἀνθρώπου.
πρέπει νὰ φρονῶμεν περὶ τοῦ ἐπακροῦ λεγομένου ὅρκου;
ὁ χριστιανὸς ὅστις καλεῖται τελείως νὰ πληρώσῃ τὸν νό-
μον τοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ τελειοποιήσεως νὰ
ἀποδῇ τῷ Θεῷ ὀφείλει νὰ ἀπέχῃ πάντοτε τοῦ ὅρκου. Ἄλλ'
οὔτε ὁ ἄνθρωπος ἐφθασέ ποτε ἐν τῇ γῇ ταύτῃ εἰς τὴν
ἐκείνην τελειότητα, οὔτε ἡ κοινωνία, ἡ ἀπαιτούσα συ-
νέχεια τοῦ ὅρκου, κατάρθρωσε νὰ διαμορφωθῇ τελείως, ἐπικρα-
τῶν τοῦ ψεύδους καὶ ἡ ἀπιστία παρὰ ταῖς ἀνθρώποις, διὰ τοῦτο
ὡς καθίσταται ἀναγκαῖος ὁ ὅρκος καὶ μάλιστα ὁ ὑπὸ
πολίτειας ἐπιβαλλόμενος. Ὡστε κατὰ ταῦτα καὶ ὁ χρι-
στιανὸς ἐν ἀνάγκῃ καὶ οὐχὶ βεβαίως ἄνευ ἁμαρτίας δύναται
ἐκδοῦν εἰς τὸν ὑπὸ τῆς πολίτειας ἐπιβαλλόμενον ὅρκον,
προηγουμένως φροντίσῃ παντοιοτρόπως νὰ προλάβῃ καὶ
τὴν αὐτόν. Ἐννοεῖται δὲ οἶκον ὅτι ἀφοῦ ὁ ἐξ ἀνάγκης

ὀρκιζόμενος ἁμαρτάνει, πολλῶ μᾶλλον ἐπισύρουσι καθ' τῶν τὴν θείαν δίκην οἱ ἄνευ ἀνάγκης ὀρκιζόμενοι, οἱ ἐπιόρκες καὶ οἱ ψευδορκοῦντες.

Ἡ πρὸς τὸν Θεὸν εὐλάβεια ποῖον ἄλλον καθήκον ἐπιβάλλει εἰς

Ἡ πρὸς τὸν Θεὸν εὐλάβεια ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ ὀρθρον τῆς πιστῆς καὶ ἀκριβοῦς τηρήσεως τῆς τετάρτης Θεοῦ ἐντολῆς, καθ' ἣν ἐξ ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος πρέπει νὰ γαζώμεθα, τὴν δὲ ἐβδόμην, ἥτις διὰ μὲν τοὺς Ἰουδαίους τὸ Σάββατον, διότι ἐν αὐτῇ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν ἔργων τῆς δημιουργίας, διὰ δὲ τοὺς χριστιανούς εἶναι ἡ Κυριακή, διότι κατ' αὐτὴν ἀνέστη ὁ Κύριος ἡμῶν ἐκ νεκρῶν καὶ νεπλήρωσε τὸ ἔργον τῆς ἡμετέρας σωτηρίας νὰ μὴ ἐργασώμεθα, ἀλλὰ νὰ ἀφιερῶμεν αὐτὴν εἰς τὸν Θεόν, καταγινώσκοντες εἰς ἔργα εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς. Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὁ ἀπαγορεύει τὴν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐργασίαν δὲν εἶναι ὅπως ποκλείσῃ πᾶσαν οἰονδήποτε ἐργασίαν, ἀλλ' ὅπως προφυλάξῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς περὶ τὰ γήινα τύρβης καὶ τῆς εἰς αὐτὰ πρὸς λώσεως διὰ τοῦτο προκειμένου περὶ σπουδαιοτάτου ἔργου ἐπιδεχομένου ἀναβολὴν συγχωρεῖται ἡ ἐργασία καὶ μάλιστα ὅταν τὸ ἔργον τοῦτο ἀποβλέπῃ τὸ κοινὸν καλόν.

Ποῖα τὰ ἔργα τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, εἰς ἃ πρέπει νὰ ἀσπασώμεθα τὴν Κυριακὴν;

Κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν, ὡς καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς ὑπὸ Ἐκκλησίας διατεταγμένας ἑορτάς, καθήκον ἔχομεν νὰ σπασώμεθα εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, ὅπως δοξάσωμεν αὐτὸν καὶ χαριστήσωμεν διὰ τὰ ἀγαθὰ, ὅσα παρέχει εἰς ἡμᾶς, καὶ οἰκοδομηθῶμεν ἐκ τῆς ἀκροάσεως τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ἐνεκα ἀσθενείας ἢ ἄλλης ἀνάγκης δὲν δυνάμεθα νὰ μετῴμεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τότε νὰ καταγινώμεθα ἐν τῇ ἡμῶν εἰς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν θεαρέστων καὶ χυφελῶν βιβλίων, νὰ ἐλεῶμεν καὶ εὐεργετῶμεν τοὺς πτωχοὺς νὰ ἐπισκεπτώμεθα τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς ἐν φυλακῇ, παρτεῖς αὐτοῖς πᾶσαν τὴν δυνατὴν ἀνακούφισιν.

Ποῖαι ἁμαρτάνουσιν εἰς τὴν ἐντολὴν ταύτην τοῦ Θεοῦ;

Εἰς τὴν ἐντολὴν ταύτην τοῦ Θεοῦ ἁμαρτάνουσιν, ὅσοι ἀπολύτου ἀνάγκης, ἀλλ' ἐξ ἀπλῆς πλεονεξίας καὶ αἰσχροδεδείας, δὲν καταπαύουσιν ἀπὸ τῶν καθημερινῶν αὐτῶν ἐργασίᾳ

καταπαύουσι μὲν ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἀντὶ νὰ ἀφιερῶσιν τὴν
 μέραν ταύτην εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς ἔργα εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς,
 καὶ ἄνωτέρῳ ἐσημειώσαμεν, δαπανῶσιν αὐτὴν εἰς διασκεδά-
 ρας καὶ ἡδονάς, κατασπαταλῶντες οὕτω καὶ τὴν ὑγείαν τοῦ
 σώματος καὶ τὴν περιουσίαν αὐτῶν, ὅσοι δηλ. ἀντὶ νὰ προσέρ-
 χονται εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ παρίστανται καθ' ὅλην
 τὴν Ἀκολουθίαν ἐν εὐλαβείᾳ καὶ κατανύξει, ἀντὶ νὰ προσεύ-
 χονται καὶ νὰ καταγίνωνται εἰς εὐσεβεῖς ἀναγνώσεις καὶ ἔργα
 κρημοσύνης, διατρίβουσιν εἰς καφενεῖα καὶ καπηλεῖα, ἀργο-
 γοῦντες ἢ δαπανῶντες τὸν καιρὸν αὐτῶν εἰς μέθην καὶ κραι-
 ῖδας, ἢ εἰς παίγνια καὶ αἰσχρὰ θεάματα ἢ εἰς ψυχοφθόρα ἀ-
 νήματα καὶ ἀναγνώσματα.

Ποιοὶ ἄλλοι ἀμαρτάνουσιν;

Ὅσοι κατὰ τὰς ἐξ ἐργασίμους τῆς ἐβδομάδος ἡμέρας δὲν
 γάζονται, ἀλλὰ, εἴτε ἐξ ὀκνηρίας, εἴτε ἐκ μικροφιλοτιμίας,
 γίνουσιν ἀργοί. Οἱ τοιοῦτοι ἀμαρτάνουσιν ὅχι μόνον διότι οὕτω
 γίνονται βάρη εἰς τοὺς ἄλλους, τρεφόμενοι ἐκ τοῦ ἰδρώτος αὐ-
 τῶν, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ ὀργία, ὡς μήτηρ κακίας, φέρει αὐ-
 τοὺς εἰς πολλὰς καὶ ποικίλας ἀμαρτίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῶν πρὸς ἑαυτὸν καθηκόντων τοῦ χριστιανοῦ.

Ποῖον τὸ πρὸς τὴν σωματικὴν αὐτοῦ ζωὴν καθήκον τοῦ χριστιανοῦ;
 Τὸ πρὸς τὸ σῶμα ἢ τὴν σωματικὴν αὐτοῦ ζωὴν καθήκον
 τοῦ χριστιανοῦ εἶναι ἡ ὅσον τὸ δυνατόν ἐπιμελής διατήρησις
 τοῦ σώματος αὐτοῦ ἀπὸ παντὸς κινδύνου, ἢ ἀνάπτυξις αὐτοῦ
 ὅσον τὸ δυνατόν μέγιστον βαθμὸν πρὸς ἀπόκτησιν δυνάμε-
 ως καὶ ἐπιτηδειότητος καὶ ἐν γένει ἡ συντήρησις τῆς ὑγείας
 καὶ τῶν σωματικῶν δυνάμεων, καθ' ὅσον τὸ σῶμα αὐτοῦ εἶ-
 ναι τὸ ἐπίγειον ὄργανον τοῦ Πνεύματος, εἶναι τὸ σκεῦος καὶ
 ὄργανον τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ εἶναι προωρισμένον διὰ με-
 γαλοπρεπεστέραν καὶ οὐρανίαν ὑπαρξίν. Πρέπει λοιπὸν ὁ χρι-
 στιανὸς νὰ φροντίζῃ περὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ τῆς διατη-
 ρήσεως τῆς ὑγείας αὐτοῦ, τῆς τροφῆς καὶ τοῦ ἱματισμοῦ αὐ-

τοῦ, οὐχὶ ὡς ἔχοντος ἀπόλυτον ἀξίαν, ἀλλ' ὡς μέσου καὶ γάνου τοῦ πνεύματος ἡ ἐπίγειος αὕτη ζωὴ καὶ ἡ ὑγεία ἡ σωματικὴ δὲν εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ μέσον πρὸς σκοπὸν καὶ ὄργανον πρὸς ἐπίτευξιν αὐτοῦ, χάριν λοιπὸν κυρίου αὐτοῦ σκοποῦ ὁ χριστιανὸς ὀφείλει νὰ φροντίζῃ καὶ ριμνᾷ περὶ τοῦ μέσου τούτου, διαμορφῶν αὐτὸ καὶ καθιστὶ ικανὸν καὶ κατάλληλον πρὸς τὸν κύριον σκοπὸν καὶ προφυλασσὸν ἀπὸ πάσης ἐκ τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπιθυμιῶν βεβηλώσεως.

Τί ἔπεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω ;

Ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν παραγγελίαν τοῦ ἀποστόλου Παύλου νὰ μὴ ποιῶμεθα πρόνοιαν τῆς σαρκὸς εἰς ἐπιθυμίας (Ρωμ. 13, 14), δηλ. τὴν καθ' ἑαυτὴν νόμιμον καὶ δικαίαν περὶ τῆς σωματικῆς ἡμῶν ζωῆς φροντίδα δὲν πρέπει νὰ τὴν διαφθείρῃ μεν ἀναλαμβάνοντες αὐτὴν ἐπὶ σκοπῶ ἀπολαύσεων, πρέπει μεριμνῶμεν περὶ τῆς σωματικῆς ἡμῶν ζωῆς, μόνον καθ' ὅσον αὕτη συντελεῖ εἰς τὸν πνευματικὸν ἡμῶν βίον. Ἐπειδὴ δὲ διατήρησις τῆς σωματικῆς ζωῆς καὶ ὑγείας εἶναι ἀδύνατον ἄνευ τροφῆς καὶ ἐνδύματος, ἔπεται ὅτι καὶ ἡ περὶ αὐτῶν φροντίς καὶ μέριμνα δὲν εἶναι ἐναντία εἰς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου μὴ μεριμνᾷται τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγετε, μηδὲ τί σῶματι ὑμῶν τί ἐνδύσεσθε (Ματθ. 6, 25). Ὁ Κύριος ἡμῶν διὰ τῶν λόγων τούτων ἀπαγορεύει μόνον τὴν εἰς τὰ γῆιν προσήλωσιν καὶ τὴν ἐμπαθεῖ περὶ αὐτῶν μέριμναν, ἐν ᾗ ὁ ἀνθρώπος λησμονεῖ τὸν Θεὸν χάριν τῶν ἀπολαύσεων καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν μετὰ λόγου καὶ μετριότητι μέριμναν περὶ τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου, διότι κακὸν εἶναι οὐ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἀνάγκην, ἀλλ' ἡ κακὴ αὐτῶν χρῆσις. Ἐντεῦθεν ὁ χριστιανὸς δὲν πρέπει ἐν ἀργίᾳ καὶ ἀκηδῆ διατελῶν νὰ περιμένῃ ἵνα ὁ Θεὸς ἐνδύσῃ αὐτὸν ὡς τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ καὶ θρέψῃ αὐτὸν ὡς τὰ ζῶα, ἀλλὰ νὰ ἐργάζεται καὶ διὰ τῆς κατὰ τὸ θελημα τοῦ Θεοῦ ἐργασίας αὐτοῦ προσπορίζεται τὰ πρὸς τὴν ζῆν ἀναγκαῖα.

Ποῖα τὰ πρὸς τὴν περὶ τῆς σωματικῆς ἡμῶν ζωῆς μέριμναν ἀντίθετα ;

Ἀντίθετα εἰς τὴν λογικὴν καὶ δικαίαν περὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς ἡμῶν μέριμναν εἶναι πάντα ὅσα τείνουσι πρὸς τὴν κατὰ τὴν σαρκὸς τροφὴν αὐτῶν, ἰδίως δὲ ἡ αὐτοχειρία. Ἡ αὐτοχειρία ἡ ἡμετέρα δύναμις νὰ ᾖ ἡμετέρα, δι' ἡμετέρων δηλ. καὶ ἀπομ-

κρυσμένων μέσων, διὰ κακῆς διαίτης καὶ ἀπροσεξίας διὰ
 ραλυσίας καὶ ἡθικῆς ἐκλύσεως κτλ. ἢ ἄμεσος, δι' ἁμέσων
 βιαίων μέσων γινομένη, εἶναι ἐναντία εἰς τὸν σεβασμὸν καὶ
 τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν Θεόν, εἰς τὴν πίστιν εἰς τὸν Σω-
 τῆρα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀποκεκαλυμμέ-
 νου νόμου ἐπιτασσομένην αὐτοαγάπην. Ὅφ' ὅλας ταύτας τὰς
 εἰς ἡ αὐτοχειρία εἶναι ἀντιχριστιανική, διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἐκ-
 κλησία δὲν ἀξιοῖ ταφῆς καὶ μνήμης τοὺς αὐτόχειρας, ἐγκατα-
 τοῦσα αὐτοὺς εἰς τὴν κρίσιν καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Ποῖα τὰ πρὸς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καθήκοντα τοῦ χριστιανοῦ ;
 Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος ἀναγεννώμενος διὰ τοῦ ἁγίου βαπτί-
 στος ἐν τῇ πνευματικῇ ζωῇ ἀπαλλάσσεται μὲν ἀπὸ τῆς ἁ-
 ρτίας καὶ τῆς δι' αὐτὴν εὐθύνης ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, δὲν ἀ-
 λλάσσεται ὅμως καὶ τῶν λοιπῶν αὐτῆς συνεπειῶν, ἧτοι τοῦ
 κατασμοῦ τοῦ νοός, τῆς αἰσθητικότητος τῆς καρδίας καὶ τῆς
 κρίσεως τῆς θελήσεως πρὸς τὸ κακόν, διὰ τοῦτο ὁ χριστιανὸς
 καθήκον μέγα καὶ ἀπαραίτητον ἔχει διηνεκῶς νὰ μεριμνᾷ καὶ
 ἐκτίττει πρὸς ἐκμηδένισιν καὶ τῶν συνεπειῶν τούτων τῆς ἁ-
 ρτίας καὶ βαθμιαίαν αὐτοῦ ἡθικὴν τελειοποίησιν καὶ ἔξομοι-
 σιν τῷ Θεῷ τοῦτο δὲ δύναται νὰ κατορθώσῃ διὰ τῆς μορφώ-
 σης τοῦ νοός, τῆς καρδίας καὶ τῆς θελήσεως ἐντεθὲν καὶ
 διὰ τὰ πρὸς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καθήκοντα τοῦ χριστιανοῦ, ἡ
 πρὸς τὸ δύναμιν καλλιέργεια καὶ ἀνάπτυξις τοῦ νοός, ἡ χριστια-
 νὴ διάπλασις τῆς καρδίας καὶ ἡ ἐνίσχυσις καὶ στήριξις τῆς
 θελήσεως ἐν τῷ ἀγαθῷ.

Πρῶτον λοιπὸν καθήκον τοῦ χριστιανοῦ πρὸς τὸ πνεῦμα αὐ-
 τοῦ εἶναι ἡ ἐν τῇ ἀληθείᾳ ἀνάπτυξις τοῦ νοός αὐτοῦ ὁ χρι-
 στιανὸς εἶναι προωρισμένος διὰ τὴν τελείαν ἐπίγνωσιν τῆς ἀ-
 ληθείας, διὰ τοῦτο καὶ ὑπὸ τῆς ἀγ. Γραφῆς ὡς ἐν τῶν ἁγίω-
 των αὐτοῦ καθηκόντων ὑποδεικνύεται ἡ γνῶσις τῆς χριστι-
 ἀνικῆς ἀληθείας, ἡ δὲ ἀπόκτησις αὐτῆς ὡς σπουδαῖον καὶ οὐ-
 ρδὲς συστατικὸν τῆς σωτηρίας (ἀ. Τιμ. 2, 4. 6'. Κορινθ. 7,
 Ἰωάν. 17, 3). Ὁ χριστιανὸς ἐν τῇ ἀποκτήσει τῆς ἀληθείας
 ἀναπτύξει τῶν γνώσεων αὐτοῦ πρέπει νὰ τείνῃ βεβαίως
 ὅταν εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἐν-
 τεθὲν ὅμως δὲν ἔπεται καὶ ὅτι πρέπει νὰ παραμελήσῃ καὶ τὴν

λοιπὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν καὶ ἐπιστήμην, διότι ἡ ἀλήθεια γένει ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν.

Δεύτερον ὀφείλει ὁ χριστιανὸς νὰ τείνῃ εἰς τὴν διάπλασιν τῆς καρδίας αὐτοῦ, δηλ. εἰς τὴν κανονικὴν διαρρύθμισιν καὶ ἠθικὴν διεύθυνσιν τῆς αἰσθητικότητος αὐτοῦ, διότι αὕτη ὡς ἀνάπτουσα πρὸ τῶν λοιπῶν τοῦ ἀνθρώπου πνευματικῶν δυνάμεων δύναται νὰ ἀποκτήσῃ τασαύτην ἐπιρροὴν καὶ δεσποτείαν, ὥς νὰ καταστήσῃ τὸν ἄνθρωπον δοῦλον καὶ παίγνιον τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν παθῶν. Αὕτη δὲ ἡ ἠθικὴ τῆς καρδίας διάπλασις δύναται νὰ κατορθωθῇ ὅταν πάντα τὰ αἰσθήματα ἡμῶν ὑποτασσώμεν εἰς ἓν καὶ μόνον αἶσθημα, εἰς τὸ αἶσθημα τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Λυτρωτὴν ἡμῶν καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ θέλημα, οὕτως ὥστε νὰ θελωμεν καὶ νὰ ἀγαπῶμεν οὐ μόνον πᾶν πρᾶγμα, ὁ μὲν ὡθεὶς ἡ φυσικὴ ἡμῶν κλίσις ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο ἀκόμη, ὃ ἡ φύσις ἡμῶν ἤθελεν αἰσθάνεσθαι ἀποστροφῇ. Ὁ χριστιανὸς λοιπὸν οὕτω πρέπει νὰ διαπλάσῃ τὴν καρδίαν του, ὥς νὰ ἀγαπᾷ μὲν πᾶν τὸ ἀγαθόν, ἅγιον καὶ δίκαιον, νὰ ἀποστρέφεται δὲ τὸ πᾶν τὸ ἐναντίον καὶ ἀμαρτωλόν.

Τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον καθήκον τοῦ χριστιανοῦ πρὸς πνεῦμα αὐτοῦ εἶναι ἡ ἐνίσχυσις τῆς βουλήσεως αὐτοῦ καὶ στήριξις αὐτῆς ἐν τῷ ἀγαθῷ. Τὸ σπουδαῖον τοῦ καθήκοντος τούτου δείκνυται ἐκ τούτου, ἕνεκα τῶν ἐμφύτων ὁρμῶν καὶ αἰσθηματικότητος, πολλάκις δὲ καὶ τῆς ἐλλείψεως τῶν ἀναγκαίων γνώσεων, ἢ θέλησις ἡμῶν, ἢ δυνάμεις δηλ. αὕτη ἡ εἶναι προωρισμένη νὰ ἀποφασίζῃ σταθερῶς τὸ ἀγαθόν καὶ ποικροῦν ὅλῃς δυνάμεσι τὸ κακόν, ἀντὶ νὰ κυβερνᾷ καὶ διεθύνῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν προορισμὸν αὐτοῦ, καθίσταται δὲ ἡ ἐκ τῶν παθῶν, ἀδρανὴς δὲ καὶ δυσκίνητος ὅταν πρόκηται πρὸς τὰς πράξεις ἀγαθῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῶν πρὸς τὸν πλησίον καθηκόντων τοῦ χριστιανοῦ.

Ποία ἡ βᾶσις τῶν πρὸς τὸν πλησίον καθηκόντων ἡμῶν;

Ἡ βᾶσις τῶν πρὸς τὸν πλησίον καθηκόντων ἡμῶν καὶ θεμελιώδης ἔννοια τῆς ἐν σχέσει πρὸς τὸν πλησίον ἠθικῆς

αγίας τοῦ χριστιανοῦ εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ κυρίως χριστιανική αὕτη ἀρετή, ἡ ἐνότης καὶ τὸ σύνολον ἀπασῶν τῶν ἀρετῶν· διότι μόνον ὑπαρχούσης αὐτῆς ὑπάρχει καὶ ἡθικότης, ἐκ τούτης δ' αὐτῆς καταστρέφεται διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος δικαίως ἔλεγεν ὅτι ἐὰν πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ὑπὸ ἔχῃ, στερεῇται δὲ τῆς ἀγάπης οὐδὲν ἐστὶ (ἀ. Κορινθ. 13—4). Ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη εἶναι ἀπόρροια τῆς πρὸς Θεόν· διότι κατὰ τὴν Γραφήν· ἐὰν τις εἴπῃ ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύτης ἐστίν· ὁ γὰρ μὴ ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐώρακε τὸν Θεὸν ὃν οὐχ ἐώρακε πῶς δύναται ἀπαῖν; (ἀ. Ἰωάν. 4, 20). Ὅπως δὲ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν σημαίνει θέλει τὸν Θεὸν καὶ εἰς αὐτὸν ἀφοσιῶσθαι, οὕτω καὶ ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη εἶναι μία αὐταπάρνησις ὑπὲρ τοῦ πλησίον καὶ ἀφοσίως εἰς αὐτόν. Ἀγαπᾷ τὸν πλησίον σημαίνει θέλει καὶ ζητεῖν τὸ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου.

Οἱ τοιοῦτοι οἱ χαρακτῆρες τῆς πρὸς τὸν πλησίον χριστιανικῆς ἀγάπης; Ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη τοῦ χριστιανοῦ δὲν πρέπει νὰ ᾖ ὅπως ἡ τοῦ φυσικοῦ ἀνθρώπου, νὰ ᾖ δηλ. φυσική τις πρὸς αὐτὸν κλίσις, ἀλλὰ κατὰ μὲν τὴν βάσιν αὐτῆς ᾖ ἀγάπη, διότι ὁ χριστιανὸς ἀγαπᾷ τὸν πλησίον αὐτοῦ ὡς τέκνον τοῦ Θεοῦ, διότι ἀνευρίσκει ἐν αὐτῷ τὴν θεϊαν εἰκόνα καὶ ἐν αὐτῷ ἀγαπᾷ τοιοῦτοτρόπως αὐτὸν τὸν Θεὸν καὶ σωτῆρα αὐτοῦ· κατὰ δὲ τὴν ἐξωτερικέυσιν αὐτῆς εἶναι πρακτικὴ καὶ ἀποδοτικὴ πρὸς τὸν πλησίον. νὰ μὴ περιορίζηται μόνον εἰς λόγον, ἀλλὰ νὰ ἐκδηλοῦται καὶ δι' ἔργων, ἐχόντων σκοπὸν τὴν δόξαν τοῦ πλησίον. Τρίτος χαρακτῆρ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης εἶναι, ὅτι αὕτη πρέπει νὰ ᾖ καὶ ἀποδοτικὴ. Ὁ χριστιανὸς δὲν πρέπει νὰ ἀγαπᾷ μόνον τοὺς συγγενεῖς, ὁμοθρήσκους καὶ ὁμοεθνεῖς, ἀλλὰ πάντα ἐν γένει ἀνθρώπων φέροντα ἐν ἑαυτῷ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ἐπομένως καὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ· ἀγαπᾷ τε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, ἀγαπᾷ τε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς παραινεῖ ἡμᾶς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον (Λουκ. 6, 27—28).

Πᾶσα καθήκοντα ἐπιβάλλει ἐν γένει εἰς ἡμᾶς ἡ πρὸς τὸν πλησίον χριστιανικὴ ἀγάπη;

Πᾶσα καθήκοντα ἐπιβάλλει ἐν γένει εἰς ἡμᾶς ἡ πρὸς τὸν πλησίον χριστιανικὴ ἀγάπη;

Ἡ πρὸς τὸν πλησίον χριστιανικὴ ἀγάπη ὀρίζουσα ἐν γὰρ τὴν σχέσιν ἡμῶν πρὸς τὸν πλησίον ἐπιβάλλει ἐν πρώτοις ἡμᾶς τὸ καθῆκον τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγαπῆτος, τοῦ νὰ ἤμεθα δηλ. δίκαιοι καὶ ἀγαθοὶ πρὸς τὸν πλησίον ἡμῶν. Καὶ ἡ μὲν δικαιοσύνη ἡμῶν συνίσταται οὐ μόνον εἰς τὸ νὰ ἀποδίδωμεν προθύμως εἰς αὐτὸν τὸ ἀρμόζον καὶ πᾶν σῆκον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ ἀποκαθιστῶμεν τὴν τυχὸν γενομένην αὐτῷ ἀδικίαν, διότι τὸ μὴ ἐπανορθεῖν τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἡμῶν διαπραχθεῖσαν ἀδικίαν εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ἐξακολουθεῖν αὐτήν· ἡ δὲ ἀγαθότης εἶναι ἡ εἰλικρινὴς καὶ πρόθυμος τάσις τοῦ χριστιανοῦ τοῦ νὰ μεταχειρίζεται τὰς δυνάμεις τὰ μέσα αὐτοῦ ἐν ἐκάστη εὐκαιρίᾳ ἐπὶ τῇ ὠφελείᾳ καὶ προγῶγῃ τοῦ πλησίον.

Ποῖα τὰ πρὸς τὸ πνεῦμα ἢ τὴν πνευματικὴν τοῦ πλησίον ζωὴν θήκοντα;

Τὰ πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ πλησίον καθήκοντα τοῦ χριστιανοῦ προσδιορίζονται ἐκ τοῦ ὕψηλου αὐτοῦ περιορισμοῦ, ὅστις ἐστὶν ἡ διὰ τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἠθικότητος ἐπίγνωσις τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ἐντεῦθεν ὁ χριστιανὸς ἔχει καθῆκον ἀποφεύγει πᾶν ὅ,τι ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως δύναται νὰ ἔχη βλάβην ἐπιρροὴν εἰς τὴν ἠθικότητα τοῦ πλησίον ἧτις δὲν δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἢ σκοπίμως, ὡς π. γ. ὅταν παριστάνωμεν αὐτὸ ψευδὲς ὡς ἀληθές, ἢ ἄνευ σκοποῦ τινος, ὡς π. γ. ὅταν βλάπτωμεν τὴν ἠθικότητα αὐτοῦ καὶ διαφθείρωμεν τὸν πλησίον τοῦ κακοῦ ἡμῶν παραδείγματος (Ῥωμ. 14, 23). Ἀλλὰ θετικῶς δυνάμεθα νὰ συντελέσωμεν εἰς τὴν ἠθικότητα τοῦ πλησίον διὰ τῆς χρήσεως παντὸς ὅ,τι ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ἠθικότητι αὐτοῦ βελτιώσεως, ὡς π. γ. διὰ τῆς παρηγορίας αὐτοῦ, ἐνθαρρύνσεως, τῆς παραινέσεως καὶ ἰδίως διὰ τοῦ καλοῦ παραδείγματος· διότι διὰ τῆς ἠθικῆς καὶ ἐναρέτου ἡμῶν διαγῆς γινόμεθα λύχνος καὶ φῶς εἰς τὸν πλησίον ἡμῶν. Πρὸς τοὺς εἰς τὴν ἠθικὴν βελτίωσιν τοῦ πλησίον αὐτοῦ ὀφείλει συνεργῆ ὁ χριστιανὸς καὶ διὰ τῆς πιστῆς μεταδόσεως καὶ πεκτάσεως τῆς ἀληθείας· οὐδεμία μείζων ὑπηρεσία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἀγνωστομένην ἀλήθειαν, ἀπὸ τοῦ νὰ διδάξῃ καὶ διαπαιδαγωγήσῃ αὐτὸν συμ-

πρὸς τὴν ἀλήθειαν Ἐντεῦθεν καὶ ὅπως ἀπαγορεύεται τὸ ἐνδάλον. ἢ διὰ λόγου δηλ. ἢ ἔργου ὁδομένη εἰς τὸν πλη-
ν ἀφορμὴ πρὸς τὴν ἀμαρτίαν, οὕτω καὶ τὸ ψεῦδος καὶ ἡ
δοδιδασκαλία εἶναι ἀνήθικα καὶ βλασφημίαι κατὰ τοῦ Θεοῦ
εἶναι ἢ ἀπόλυτος ἀλήθεια, καὶ ἀδίκια βαρεῖα κατὰ τοῦ
πλησίον ἡμῶν.

Τοια εἶναι τὰ πρὸς τὴν φυσικὴν ζωὴν ἥτοι τὸ σῶμα τοῦ πλησίον
ἡμῶν ;

Τὰ καθήκοντα ταῦτα διαιροῦνται συνήθως εἰς τὰ πρὸς τὴν
ν, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ἀ-
ερόμενα. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἀναγκαία συνθήκη
μελλούσης καὶ τὸ κυριώτατον ὄργανον τῆς πραγματοποι-
ως τοῦ περιορισμοῦ ἡμῶν· διὰ τοῦτο δὲ καὶ δικαίως θεωρεῖ-
ως ἐν τῶν μεγάλων ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν τοῦ ἀνθρώπου· ὅπως
χριστιανὸς ὀφείλει νὰ συντηρῇ καὶ προάγῃ τὴν ἰδίαν σω-
τικὴν ζωὴν ἀποφεύγων πᾶσαν ἔμμεσον ἢ ἄμεσον αὐτῆς κα-
τροφὴν, οὕτω καὶ ὑπὸ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης ἐμφο-
μενος ἔχει καθῆκον ἀπαραίτητον νὰ φροντίζῃ οὐ μόνον περὶ
ἡθικῆς καὶ διανοητικῆς τοῦ πλησίον τελειοποιήσεως, ἀλ-
καὶ περὶ τῆς συντηρήσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς σωματι-
αὐτοῦ ζωῆς διὰ τῶν ἔργων τῆς ἐλεημοσύνης καὶ διὰ τῆς
φυγῆς παντὸς ὅ,τι δύναται νὰ βλάβῃ αὐτήν· πρέπει λοιπὸν
χριστιανὸς νὰ ἀποφεύγῃ τὴν ἄρπαγὴν τῶν ἀγαθῶν τοῦ πλη-
νὰ μὴ ἀρνῆται νὰ παράσχῃ αὐτῷ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγ-
α, νὰ μὴ ὀλιγωρῇ αὐτοῦ ἐν ἀσθενείαις εὐρισκομένου, νὰ μὴ
γῇ αὐτὸν εἰς τὸ κακόν, καὶ ἰδίως νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ τῆς βιαιᾶς
πρέσεως τῆς ζωῆς τοῦ πλησίον, ἥτοι τοῦ φόρου, ὅστις
ἔγκλημα κατὰ τοῦ πλησίον, διότι εἶναι ὄχι μόνον κατα-
τῆς σωματικῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ παρακώλυσις τῆς ἀ-
εῦξεως τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ ἐπὶ γῆς πε-
σμοῦ αὐτῆς. Ἐπίσης ἐναντία εἰς τε τὸν θεῖον καὶ τὸν ἀν-
πινον νόμον εἶναι ἡ μονομαχία, ἐν ᾗ κινδυνεύει ἡ ζωὴ
τέρων τῶν μονομαχοῦντων.

τὸ δεῦτερον τῶν πρὸς τὴν φυσικὴν ζωὴν τοῦ πλησίον καθηκόντων·
εἰς τὴν ζωὴν ἐν τῶν μεγαλειτέρων ἀγαθῶν τοῦ ἀνθρώπου
ὁ κόσμος τούτῳ εἶναι ἡ ἡθικὴ ἐλευθερία αὐτοῦ, τὸ δικαί-
δηλ. τὸ ὅποῖον ἕκαστος ἔχει νὰ διαθέτῃ ἐλευθέρως τὰ καθ'

ἑαυτόν διὰ τοῦτο ὁ χριστιανὸς ὀφείλει νὰ σέβηται τὴν ἐλευθερίαν ταύτην τοῦ πλησίον καὶ νὰ μεριμνᾷ περὶ τῆς διατηρήσεως καὶ ἐνισχύσεως αὐτῆς διὰ παντός ἡθικοῦ καὶ ὕψους καὶ διὰ τῆς ἀποφυγῆς παντός ὅ,τι δύναται νὰ περιορίσῃ αὐτήν. Ἦν τευθεν ἔπεται ὅτι ἀντίθετος εἰς τὸ καθῆκον τοῦ τοῦ χριστιανοῦ εἶναι ἡ δουλεία, ἡ ἀποστέρησις δηλ. τῆς ἐλευθερίας τοῦ πλησίον, καθ' ἣν οὗτος περιέρχεται εἰς θέσιν ζώου ἢ πράγματος καὶ θεωρεῖται ὡς ἰδιοκτησία τοῦ ἄλλου καὶ πωλεῖται, ἐνῷ κυρίως ὁ ἄνθρωπος ἀνήκει εἰς μόνον τὸν Θεόν καὶ οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ ἀντάλλαγμα ὑπάρχει ἄξιον αὐτοῦ.

Ποῖον τὸ τρίτον τῶν πρὸς τὴν φυσικὴν ζωὴν τοῦ πλησίον καθήκοντων ἡμῶν;

Τὸ τρίτον τῶν πρὸς τὴν φυσικὴν ζωὴν τοῦ πλησίον καθήκοντων τοῦ χριστιανοῦ εἶναι ἡ περὶ τῆς τιμῆς αὐτοῦ μερίμνη. Ἡ τιμή, ἡ καλὴ δηλ. ἰδέα καὶ ὑπόληψις ἣν ἔχομεν περὶ τοῦ πλησίον ἡμῶν, εἶναι ἀγαθὸν μέγα καὶ ὑψηλὸν καθ' ὅσον αὐτῆς εἶναι ἀδύνατος ἡ μετὰ τῶν ἄλλων ἐνέργεια, εἶναι καλὸν ὄνομα, ὅπερ κατὰ τὸν σοφὸν Σειράχ εἶναι προτιμότερον πολλῶν θησαυρῶν (42, 15). Ὁ χριστιανὸς λοιπὸν ὀφείλει μὴ προσβάλλῃ τὴν τιμὴν καὶ ὑπόληψιν τοῦ πλησίον, ἀλλὰ μάλλον νὰ συντείνῃ εἰς τὴν διὰ λόγου καὶ δι' ἔργου διατήρησιν καὶ ἐπαύξην αὐτῆς, νὰ ἀποφεύγῃ δὲ πᾶσαν πρὸς τὸν πλησίον ὑβριστικὴν πρᾶξιν καὶ χλεύην τῆς ἀξίας αὐτοῦ, καὶ ἰδίως τὴν κατὰ κρῖσιν, δηλ. τὴν οὐχὶ ἐξ ἀγάπης, ἀλλ' ἐκ δυσανείας καὶ κακίας, ἢ ἀπλῶς ἐκ κουφονόας καὶ γλωσσαλγίας προερχομένην κρίσιν τοῦ πλησίον, τὴν συκοφαντίαν, τὴν ψευδοῦν δηλ. κατηγορίαν τοῦ πλησίον, καθ' ἣν ἀποδίδει τις τῷ λόγους καὶ πράξεις μηδόλως ὑπ' αὐτοῦ πραχθείσας.

Ποῖον τὸ τελευταῖον τῶν πρὸς τὴν φυσικὴν ζωὴν τοῦ πλησίον καθήκοντων ἡμῶν;

Τὸ τέταρτον καὶ τελευταῖον τῶν πρὸς τὴν φυσικὴν ζωὴν τοῦ πλησίον καθήκοντων ἡμῶν ἀναφέρεται εἰς τὴν περιουσίαν καὶ τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ. Τὰ ἐξωτερικὰ ἀγαθὰ εἶναι μέσον καὶ γανον οὐ μόνον τῆς σωματικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ διὰ τοῦτο οὐ μικρὰν ἀξίαν ἔχουσι δι' αὐτὸν ἐντεῦθεν λοιπὸν ὁ χριστιανὸς ὁ ἔχων καθῆκον νὰ σέβηται καὶ μεριμνᾷ περὶ τῶν ἀνωτέρων ἀγαθῶν τοῦ πλη-

ον, ἔχη καθῆκον νὰ πράττῃ τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τῶν κατωτέρων· ὀφείλει λοιπὸν οὐ μόνον νὰ μὴ ἀδικῇ καὶ βλάβῃ τὴν περιουσίαν καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ πλησίον δι' ἀφαιρέσεως ἢ παραγῆς αὐτῶν, διὰ πλεονεξίας ἢ ἀπάτης, διὰ καταπιέσεων, ἀλλὰ καὶ νὰ προάγῃ ὅσον τὸ δυνατόν αὐτὰ καὶ νὰ συντελῇ εἰς τὴν διατήρησιν, ἐπαύξησιν καὶ ἐξασφάλισιν τῆς περιουσίας τοῦ διὰ συμβουλῶν καὶ ἐνθαρύνσεων πρὸς τὴν φιλεργίαν, καὶ ἐν περιπτώσει ἀπορίας καὶ ἀνάγκης διὰ μεταδόσεως ἐκ τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ χριστιανοῦ ὡς μέλους οἰκογενείας.

Ποία ἡ βᾶσις τῆς οἰκογενείας καὶ τίς ἡ ἠθικὴ σημασία τοῦ γάμου; Ὅπως βᾶσις καὶ θεμέλιον τοῦ κοινωνικοῦ ἐν γένει βίου εἶναι ἡ οἰκογενειακός, οὕτω θεμέλιος καὶ ἀναγκαῖα συνθήκη τοῦ εἶναι ὁ γάμος. Ὁ γάμος ὁ ἐπὶ τῆς φυσικῆς ἀντιθέσεως τοῦ διαφόρου γένους στηριζόμενος, ὃν εἶναι φυσικός τις μόνον ὁδεσμος τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός, ἀλλὰ καὶ ἡ ἠθικὴ ἐνώσις, ἣτις ἐξαγνισθεῖσα διὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ εἰς ἀστήριον ἐξυψωθείσα, προορισμὸν ἔχει νὰ προαγάγῃ τὴν ἡθικὴν τελειότητα ἀμφοτέρων τῶν προσώπων· ὁ γάμος λοιπὸν σκοπεῖ οὐτε μόνον τὴν παιδοποιῶν καὶ ἀνατροφὴν τῶν τέκνων, οὐτε μόνον τὴν ἀμοιβαίαν τῶν συνεζευγμένων ἐπικουρίαν, ἀλλὰ περιλαμβάνων πάσας τὰς ἐν τῷ βίῳ τοῦτῳ σχέσεις τῶν προσώπων καθαγιαζομένας διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ σκοπεῖ ἔχει νὰ προαγάγῃ τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν διὰ τῆς ἀμοιβαίας αὐτῶν ἀγάπης. Διὰ ταῦτα ὁ γάμος ἡλικητός, ὁ ἐξ ἐνὸς ἀνδρὸς καὶ μιᾶς γυναικὸς ἀποτελούμενος, καὶ ἡ βᾶσις ἀναπτύξεως καὶ τῶν φυτῶν τῆς ἠθικότητος καὶ ἀρετῆς.

Ποία ἡ πρὸς τὸν γάμον σχέσις τοῦ ἀνθρώπου;

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐπεταὶ ὅτι ὁ γάμος εἶναι ἀναγκαιότατος εἰς τὴν ὑπαρξιν καὶ ἠθικοποίησιν τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ ὁ γάμος δύναται μὲν νὰ θεωρηθῇ ὡς καθῆκον τῆς ἀνθρω-

πότητος, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐνὸς ἐκάστου προσώπου ἰδίᾳ· ἐπομένῳ ἢ εἰς τὸν γάμον ὑποχρέωσις δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπλυτος ἀλλὰ σχετική. Πολλοὶ ἔνεκα διαφόρων λόγων μὴ αἰσθνόμενοι τὴν πρὸς τὸν γάμον ὁρμὴν ἢ ἔνεκα λόγων ὑψηλοτέρης Ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινωνίας συμφέροντος δύναται νὰ φίστανται αὐτοῦ καὶ νὰ συζῶσι τῇ παρθενίᾳ· τοὺς τοιοῦτο ἢ τε φύσις καὶ τὸ μεῖζον καθήκον, ἢ ὠφέλεια τῆς ἀνθρωπότητος, ἀπαλλάσσει τοῦ γάμου, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐκείνους, οἵτιν τὰ πρὸς τὸν γάμον ἀπαιτούμενα ἔχουσι καὶ ὑπὸ ὑψηλοτέρου καθήκοντος δὲν κωλύονται· εἰς τοὺς τοιοῦτους ἀρμόζει τὸ τῷ Ἀποστόλου· ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔχει καὶ ἑκαστὴ τὸν ἴδιον ἄνδρα ἔχειτω (ἀ. Κορινθ. 7, 2).

Ποῖα τὰ ἐκ τοῦ γάμου ἐπιβαλλόμενα εἰς συζευγμένους ἀμοιβὰ καθήκοντα ;

Ἐπειδὴ ὁ ἀνὴρ, κατὰ τὴν Γραφὴν, εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς ναικὸς ὀφείλει οὐ μόνον νὰ συντηρῇ αὐτὴν διὰ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ καὶ νὰ προστατεύῃ αὐτὴν ἀπὸ πάσης οἰασδὴποτε πρὸς βολῆς καὶ ὕβρεως, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀγαπᾷ αὐτὴν ὡς τὸ ἴδιον σῶμα φροντίζων· ἀδιαλείπτως περὶ τῆς ἡθικῆς καὶ διανοητικῆς αὐτῆς τελειοποιήσεως παρέχων ἑαυτὸν τύπον καὶ ὑπογραμμὴν πάσης ἀρετῆς καὶ μηδέποτε καταχρώμενος τὴν φυσικὴν αὐτῆς ἀσθένειαν καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς ἐξουσίαν αὐτοῦ· ἡ δὲ γυνὴ συναισθήσει πάντοτε οὕσα ὅτι κεφαλὴ αὐτῆς καὶ κόσμος ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐστὶ, νὰ ἀγαπᾷ αὐτὸν καὶ ὡς ἀληθὴς κοινωνὸς πᾶσι θύμως πάντοτε νὰ συμμερίζεται πᾶσαν θλίψιν καὶ πᾶσαν στενυχίαν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀνακουφίζουσα οὕτως αὐτόν· νὰ μὴ καὶ σέβηται αὐτόν καὶ συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ ἑαυτοῦ ἰσχυροῦ νὰ ὑποτάσσεται καὶ ὑπακούῃ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς ἕως ὅσον μοῦσα φρονίμως τὰ τῆς οἰκίας καὶ ἀποφεύγουσα ἐπιμελῶς τὴν σταν ματαιοδοξίαν καὶ ἐμπάθειαν πρὸς τοὺς παντοίους καλλήλους πεισμούς καὶ τὴν περιττὴν πολυτέλειαν. Ἐν γένει ὁ τε ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους τὸ μέγα καθήκον τῆς ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως, ὅπερ εἶναι τοσοῦτον σπουδαῖον διὰ τὸν γάμον, ὥστε ἡ ἑλλειψὶς αὐτοῦ ἐπιφέρει τὴν διάλυσιν αὐτοῦ (Ματ. 5, 31).

Ποῖα τὰ πρὸς τὰ τέκνα καθήκοντα τῶν γονέων ;

Βεβαίως τὸ πρῶτον καθήκον τῶν γονέων πρὸς τὰ ἴδια ἐκείνα

τέκνα εἶναι ἢ μετ' ἀγάπης μέριμνα καὶ φροντίς περὶ τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς αὐτῶν ἀναπτύξεως καὶ περὶ τῆς τῷ βιωτικῷ σταδίῳ ἀποκαταστάσεως αὐτῶν, ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἔχουσι καὶ ἕτερον πολὺ ὑψηλότερον πρὸς τὰ τέκνα αὐτῶν καθῆκον, καθ' ὃ ὀφείλουσιν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων νὰ ποτίσωσιν αὐτοὺς μετὰ τοῦ φυσικοῦ γάλακτος καὶ τὸ γάλα τῆς ἀρετῆς εὐσεβείας καὶ νὰ ἀναθρέψωσιν αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ κυρίου καθιστῶντες αὐτὰ εὐσεβεῖς καὶ ἐναρέτους χριστιανούς, καὶ χρήσιμα τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ. Διὰ τοῦτο οἱ πατέρες ἔχουσι καθῆκον ἀπαραίτητον ἐπιμελῶς καὶ ἀμέσως νὰ ἐργασθῶσιν εἰς τὴν ἀγωγὴν τῶν τέκνων αὐτῶν, ἀποφεύγοντες μὲν αὐτοὶ πᾶσαν πρᾶξιν, ἥτις δύναται νὰ χρησιμεύσῃ αὐτοῖς ὡς κακὸν παράδειγμα, ἀπομακρύνοντες δὲ αὐτὰ ἀπὸ πάσης κακῆς συναναστροφῆς καὶ ἐπιβλαβοῦς ἀναγνώσεως.

Ποῖα τὰ πρὸς τοὺς γονεῖς καθήκοντα τῶν τέκνων;

Τὰ καθήκοντα τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς, οἵτινες οὐ μόνον ἔδωκαν αὐτοῖς τὴν ὕπαρξιν, ἀλλὰ καὶ ἐφρόντισαν τὸ κατὰ ἀμὴν νὰ ἀναπτύξωσιν αὐτὰ σωματικῶς καὶ πνευματικῶς νὰ ἀναθρέψωσι καὶ παιδαγωγήσωσι διὰ μυρίων φροντίδων κόπων, εἶναι μεγάλα καὶ ἱερώτατα συνίστανται δὲ α.) εἰς τὴν ὑπακοήν ἣν πάντοτε ὀφείλουσι νὰ δεικνύωσιν εἰς τὸ θελήμα αὐτῶν β.) εἰς τὴν τιμὴν καὶ τὸν σεβασμὸν, μεθ' οὗ πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα προσφέρονται πρὸς αὐτούς γ.) εἰς τὴν ἐν καιρῷ ἀσθεῖαν καὶ γήρατος διαστροφὴν καὶ ἀνάπαυσιν αὐτῶν, γινομένη μετ' ἀγάπης καὶ συγκαταβάσεως πρὸς τὰς ἀδυναμίας αὐτῶν καὶ δ.) εἰς τὴν μετὰ θάνατον, καθὼς καὶ ζώντων, προεργασίαν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν αὐτῶν καὶ τὴν πίστην ἐκλήρωσιν τῆς τελευταίας αὐτῶν θελήσεως. Ὅσον δὲ φυσικὰ καὶ ἱερὰ εἶναι τὰ πρὸς τοὺς γονεῖς καθήκοντα, τοσοῦτον βαρύτερα εἶναι ἡ τούτων παράβασις, θεωρουμένη ὡς ἀσέβεια καὶ ἀπειθήνεια πρὸς αὐτούς διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ Μωσαϊκῷ νόμῳ ἀκολογῶν πατέρα ἢ μητέρα κατεδικάζετο εἰς θάνατον, (ἔξοδ. 21, 16).

Ποιοὶ ἄλλοι ἐπέχρουσι τόπον γονέων πρὸς ἡμᾶς οὕς ὀφείλομεν ἐπίσης τιμῶμεν;

α.) Ὁ Βασιλεὺς, καθ' ὅσον ὅλον τὸ βασίλειον εἶναι μία μετὰ τὴν οἰκογένειαν τῆς ὁποίας πατὴρ μὲν εἶναι ὁ βασιλεὺς τέ-

κνα δὲ οἱ ὑπῆκοοι αὐτοῦ, καὶ διότι αὐτὸς μετὰ τῶν διαφόρων αὐτοῦ ὑπουργῶν διηνεκῶς μεριμνᾷ περὶ τῆς εὐημερίας καὶ πάλαι ὁδοῦ ἡμῶν τοῦτο εἶναι καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ νὰ τιμῶμεν, δηλ. καὶ σεβώμεθα νὰ ὑπακούωμεν καὶ ὑποτασσώμεθα εἰς τοὺς πολιτικούς ἡμῶν ἄρχοντας (Ῥωμ. 13, 1)· 6'.) οἱ πνευματικοὶ ἡμῶν ἄρχηγοὶ καὶ ποιμένες, διότι οὗτοί ἀδιαλείπτως μεριμνῶσι περὶ τῆς ψυχικῆς ἡμῶν σωτηρίας· καὶ γ'·) οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν οἵτινες προθύμως καὶ φιλοτίμως ἀγωνίζονται νὰ φωτίσωσι τὸν νοῦν ἡμῶν καὶ νὰ διαπλάττωσι τὴν καρδίαν.

Ποῖα τὰ πρὸς τοὺς δούλους καθήκοντα τῶν κυρίων καὶ τάνάπαυτον· Ἐπειδὴ καὶ οἱ δούλοι τέκνα Θεοῦ εἰσι μετὰ τῶν αὐτῶν καὶ οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι πέποικισμένοι δυνάμεων, ἕνεκα τῆς πτωχείας καὶ ἀνεχεῖας ὑποχρεοῦνται νὰ καθιερώσωσι τὰς ἰδίας δυνάμεις καὶ τὴν ἱκανότητα ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἄλλων, διὰ τοῦτο οἱ κύριοι ὀφείλουσι νὰ μεριμνῶσι περὶ τῆς πνευματικῆς καὶ σωματικῆς τῶν δούλων αὐτῶν εὐεξίας, νὰ μὴ φέρωνται πρὸς αὐτοὺς βαναύσως καὶ σκληρῶς, ἀλλὰ φρονίμως καὶ ἐπιεικῶς ἀνακουρίζοντες τοὺς κόπους αὐτῶν, ἀνταμείβοντες προσήκοντως τὴν φιλοπονίαν καὶ προθυμίαν αὐτῶν καὶ παρέχοντες αὐτοῖς πᾶσαν περίθαλψιν καὶ παραμυθίαν ἐν ταῖς θλίψεσι καὶ δυστυχίαις αὐτῶν. εἰ δὲ οἱ κύριοι ἔχουσι Κύριον ἐν καρδίᾳ (Κολ. 4, 1). Οἱ δὲ δούλοι ὀφείλουσι νὰ μὴ καταχρῶνται τὴν χριστιανικὴν τῶν κυρίων αὐτῶν ἀγαθότητα καὶ ἐπιείκειαν, ἀλλὰ νὰ ἐργάζονται ἀόκνως καὶ προθύμως νὰ προσφέρωσι πρὸς τοὺς κυρίους αὐτῶν τὴν ὀφειλομένην τιμὴν καὶ τὸν σεβασμὸν καὶ ἐν γένει νὰ θεωρῶσι τὸν οἶκον καὶ τὰ πράγματα τοῦ κυρίου αὐτῶν ὡς ἴδια καὶ νὰ κήδωνται περὶ τῆς ἀβλαβείας αὐτῶν διατηρήτως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ χριστιανοῦ ὡς μέλους τῆς Ἐκκλησίας.

Ποῖον τὸ περιεχόμενον τοῦ κεφαλαίου τούτου ;

Ἐπειδὴ, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς ἱερᾶς Κατηχήσεως πομεν, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς θεμελιώσας ἐπὶ τὴν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῇ καὶ ἀνάλογον πρὸς τὴν

διαλύη τὰς πλάνας, καὶ νὰ φυγαδεύῃ τὰς δεισιδαιμονίας· λαοῦ δι' αὐτοῦ πρέπει νὰ ἀνεγειρῇ τοὺς καταβεβλημένους τὴν ψυχὴν, νὰ παρηγορῇ τοὺς ἐν δυστυχίαις καὶ νὰ ὑποσπείρῃ αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ὑπομονῇ. Ἄλλ' ἐκτὸς διὰ λόγου διδασκαλίας ἔχουσι καθήκον νὰ διδάσκωσι τοὺς στοὺς καὶ διὰ τῶν καλῶν αὐτῶν ἔργων καὶ τοῦ παραδείγματος τύποι γινόμενοι τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει ἐν νοίᾳ (ἀ. Τιμ. 4, 12), διότι ἡ διὰ λόγου διδασκαλία ὅταν παρακολουθῇται ὑπὸ τῆς διὰ τῶν ἔργων οὐδεμίαν ὠφέλει δύναται νὰ παράσχωι εἰς τοὺς πιστοὺς καὶ γ'·) ἡ μετ' ἀπεκρδείας καὶ προθυμίας κυβέρνησις τῶν πιστῶν, ἡ ἐν πνεύμῳ χριστιανικῇ διάλυσις πάσης μεταξὺ αὐτῶν συμπιπτοῦς ἐριδος καὶ φιλονεικίας καὶ ἡ μετ' αὐταπαρνησίας προφύλαξις αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐν τῇ πίστει πλάνης καὶ τῆς ἐκπτώσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ.

Ποῖα τὰ καθήκοντα τῶν ποιμαινομένων;

Τὰ καθήκοντα τῶν χριστιανῶν ὡς μελῶν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι διπλᾶ, καθήκοντα πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐν γένει καὶ καθήκοντα πρὸς τοὺς ποιμένας καὶ διδασκάλους αὐτῆς ἀναφερόμενα. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα συνίστανται εἰς τὴν πλήρη ὑποταγὴν πᾶσας τὰς διατάξεις τῆς Ἐκκλησίας, τὰς εἴτε εἰς τὴν πίστιν εἴτε εἰς τὸ ἦθος ἀναφερομένας· διότι κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν ὁ τῆς Ἐκκλησίας παρακούων θεωρεῖται ὡς ἐκκλησιαστικὸς καὶ τελώνης δηλ. ὡς ἀφωρισμένος καὶ ἀλλότριος τῆς Ἐκκλησίας (Ματθ. 18, 17). Τὰ δὲ δεύτερα συνίστανται εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν ὃν ὀφείλουσιν εἰς αὐτοὺς ὡς πνευματικούς πατέρας διηγεκῶς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν μεριμνῶντας, καθ' ὅσον μάλιστα πᾶσα πρὸς αὐτοὺς τιμὴ περιφρόνησις κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου ἡμῶν εἰπόντος πρὸς τοὺς Ἀποστόλους αὐτοῦ ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ (Λουκ. 10, 16), ἀναγερταὶ εἰς αὐτὸν ἀμέσως τὸν Θεόν, τοῦ ὁποῦ λειτουργοὶ εἰσὶν οὗτοι ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ σεβασμὸς οὗτος καὶ ἡ ἀγάπη τῶν χριστιανῶν πρὸς τοὺς ποιμένας ἐπιβάλλει εἰς αὐτοὺς καὶ τὸ καθήκον τοῦ ὑπακούειν καὶ ὑποτάσσεσθαι εἰς τὰς συμβουλὰς καὶ πατρικὰς αὐτῶν νοουθεσίας καὶ ἀνακουφίζειν οὕτως αὐτοὺς

τὸ βαρὺ καὶ δυσχερὲς ἔργον τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν, τοῦ ἀνέ-
εσθαι τὰς ἐλλείψεις αὐτῶν, εἰς ἃς οὗτοι ὡς ἄνθρωποι ἤθελον
ἐπὶ τοῦ κρατεῖν τὴν γλῶσσαν ἀπὸ τῶν κατ' αὐτῶν κα-
τηγοριῶν καὶ καταλαλιῶν καὶ τέλος προθύμως συντρέχειν εἰς
τὰς βιωτικὰς αὐτῶν ἀνάγκας καὶ χορηγεῖν τὰ πρὸς ἀξιοπρεπῆ
αὐτῶν συντήρισιν μέσα. Ἐν γένει λοιπὸν τὰ καθήκοντα τῶν
χριστιανῶν πρὸς τοὺς πνευματικούς αὐτῶν ποιμένας καὶ δι-
δασκάλους εἶναι περιεμφερῆ καὶ ἀνάλογα πρὸς τὰ καθήκοντα
τῶν τέκνων πρὸς τοὺς φυσικούς αὐτῶν πατέρας.

Τ Ε Λ Ο Σ.

Χρηστος

Π. Γεωργίου
Δεσφ.
Φυλίας
Ηρώς
Ανδρέας

Χρηστος

[illegible]

200

BA

Βαφείδης, Κων/νος.

ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤ/ΣΤΙΣ

ἀριθ. χρ. 801

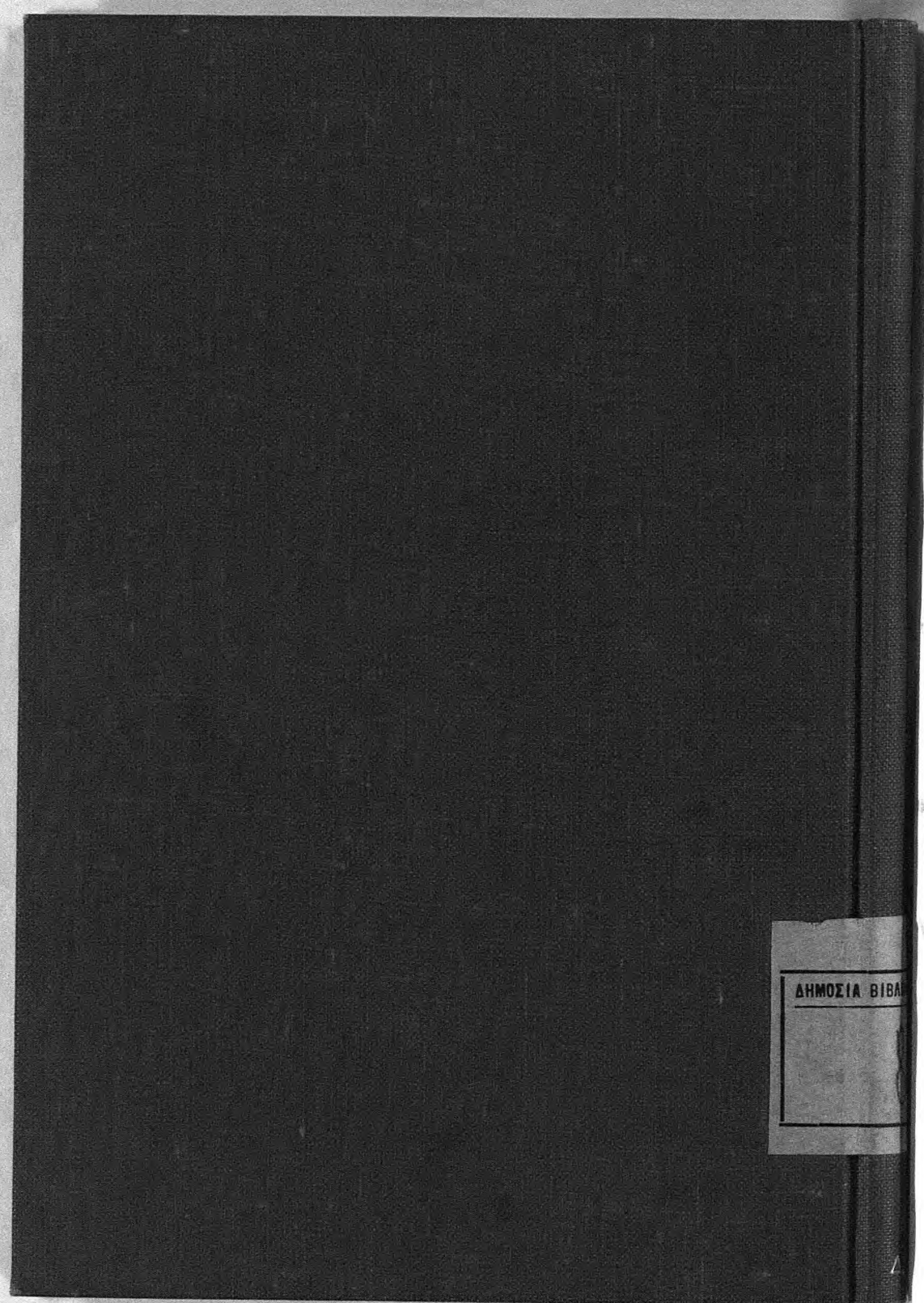
Ἡμερομηνία
ἐπιστροφῆς

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας